दादा भगवान कथित

पैशांचा व्यवहार

पैसे कमावणे हा बुद्धीचा खेळ नाही, किंवा मेहनतीचे फळही नाही.
ते तर तुम्हाला, तुम्ही पूर्व जन्मी केलेल्या पुण्याच्या
फळस्वरूप मिळतात.

Marathi

दादा भगवान कथित

पैशांचा व्यवहार

मूळ गुजराती संकलन : डॉ. नीरूबहन अमीन

मराठी अनुवाद : महात्मागण

प्रकाशक : **अजीत सी. पटेल**
दादा भगवान विज्ञान फाउन्डेशन,
1, वरूण अपार्टमेंट, 37, श्रीमाळी सोसायटी,
नवरंगपुरा पुलिस स्टेशनच्या समोर, नवरंगपुरा,
अहमदाबाद - 380009, Gujarat, India.
फोन : +91 79 3500 2100, +91 9328661166/77

प्रथम आवृत्ति : 3000 प्रती ऑक्टोबर 2017
नवीन रीप्रिंट : 5000 प्रती जुलै, 2026

भाव मूल्य : 'परम विनय' आणि
'मी काहीच जाणत नाही', हा भाव!

द्रव्य मूल्य : 40 रुपये

मुद्रक : अंबा मल्टीप्रिंट
एच.बी.कापडिया न्यू हाइस्कूलच्या समोर,
छत्राल-प्रतापपुरा रोड, छत्राल,
ता. कलोल, जि. गांधीनगर-382729, गुजरात
फोन : +91 79 3500 2142

ISBN/eISBN : 978-93-86321-76-3

Printed in India

त्रिमंत्र

नमो अरिहंताणं

नमो सिद्धाणं

नमो आयरियाणं

नमो ऊवज्झायाणं

नमो लोए सव्वसाहूणं

एसो पंच नमुक्कारो

सव्व पावप्पणासणो

मंगलाणं च सव्वेसिं

पढमं हवइ मंगलं ॥ १ ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥

ॐ नमः शिवाय ॥ ३ ॥

जय सच्चिदानंद

दादा भगवान कोण ?

जून 1958 संध्याकाळची अंदाजे सहाची वेळ, सुरत स्टेशनवर अलोट गर्दी होती. रेल्वेच्या प्लेटफॉर्म नंबर तीनच्या बाकावर बसलेल्या श्री अंबालाल मूळजीभाई पटेल रुपी देहमंदिरात नैसर्गिक स्वरुपात कित्येक जन्मांपासून व्यक्त होण्यासाठी आतूर असलेले 'दादा भगवान' संपूर्णपणे प्रकट झाले आणि निसर्गाने सर्जन केले अध्यात्माचे अद्‌भुत आश्चर्य! एका तासात विश्वदर्शन लाभले! मी कोण ? भगवंत कोण ? जग कोण चालवत आहे ? कर्म म्हणजे काय ? मुक्ती कशाला म्हणतात ? इत्यादी जगातील सर्व आध्यात्मिक प्रश्नांची रहस्ये संपूर्णपणे प्रकट झाली. अशाप्रकारे निसर्गाने विश्वाला प्रदान केले एक अद्वितीय, संपूर्ण दर्शन आणि ह्याचे माध्यम बनले अंबालाल मूळजीभाई पटेल, जे होते गुजरातच्या चरोतर जिल्ह्यातील भादरण गावचे पाटील, कॉन्ट्रॅक्टचा व्यवसाय करणारे आणि तरीही पूर्ण वीतराग पुरुष.

त्यांना प्राप्ती झाली तशी ते फक्त दोन तासात इतर मुमुक्षुनां सुद्धा आत्मज्ञानाची प्राप्ती करवित असत, त्यांच्या सिद्ध झालेल्या अद्‌भुत ज्ञान प्रयोगाद्वारे. त्याला अक्रम (क्रमविरहीत) मार्ग म्हटले जाते. अक्रम म्हणजे क्रमाशिवायचा आणि क्रम म्हणजे पायरी पायरीने, क्रमाक्रमाने वर चढणे! अक्रम म्हणजे लिफ्ट मार्ग! शॉर्ट कट!

ते स्वत: प्रत्येकाला 'दादा भगवान कोण ?' याबद्दलची फोड करून देताना म्हणायचे की, ''हे दिसतात ते 'दादा भगवान' नाहीत. हे तर ए.एम. पटेल आहेत. आम्ही ज्ञानीपुरुष आहोत आणि आत प्रकट झाले ते दादा भगवान आहेत. दादा भगवान तर 'चौदालोक'चे नाथ आहेत, ते तुमच्यात पण आहेत, सर्वांमध्ये आहेत! तुमच्यात अव्यक्त रुपात आहेत आणि 'येथे' माझ्या आत संपूर्णपणे व्यक्त झालेले आहेत! माझ्या आत प्रकट झालेले 'दादा भगवान' यांना मी पण नमस्कार करतो.''

व्यापारात धर्म असावा परंतु धर्मात व्यापार नसावा. या सिद्धांताने त्यांनी आपले संपूर्ण जीवन व्यतीत केले. संपूर्ण जीवनात त्यांनी कधीही, कोणाकडूनही पैसे घेतले नाहीत, उलट स्वत:च्या व्यवसायातून झालेल्या फायद्यातून भक्तांना यात्रा करवित असत.

आत्मज्ञान प्राप्तीची प्रत्यक्ष लींक

मी तर, काही लोकांना माझ्या हातून सिद्धी प्रदान करणार आहे. नंतर कोणीतरी हवा की नको! नंतर लोकांना मार्ग तर हवाच ना?

- दादाश्री

परम पूज्य दादाश्री गावोगावी, देशविदेश परिभ्रमण करून मुमुक्षुंना सत्संग आणि आत्मज्ञानाची प्राप्ती करवित असत. दादाश्रींनी आपल्या हयातीतच पूज्य डॉ. नीरूबहन अमीन (नीरूमा) यांना आत्मज्ञान प्राप्त करवून देण्याची ज्ञानसिद्धी प्रदान केली होती. दादाश्रींच्या देहविलयानंतर नीरूमा त्यांच्याप्रमाणेच मुमुक्षुंना सत्संग व आत्मज्ञान प्राप्ती निमित्त भावाने करवित असत. पूज्य दीपकभाई देसाई यांना दादाश्रींनी सत्संग करण्याची सिद्धी प्रदान केली होती. पू. नीरूमांच्या उपस्थितीतच त्यांच्याच आशीर्वादाने पूज्य दीपकभाई देश-विदेशात कित्येक ठिकाणी जाऊन मुमुक्षुंना आत्मज्ञान प्राप्ती करवित असत, हे कार्य नीरूमांच्या देहविलयानंतर आजसुद्धा चालूच आहे. या आत्मज्ञान प्राप्तीनंतर हजारो मुमुक्षु या संसारात राहून, सर्व जबाबदाऱ्या सांभाळत असताना सुद्धा मुक्त राहून आत्मरमणतेचा अनुभव घेत आहेत.

पुस्तकात मुद्रित वाणी मोक्षार्थीला मार्गदर्शनासाठी अत्यंत उपयोगी सिद्ध होईल, परंतु मोक्षप्राप्तीसाठी आत्मज्ञान प्राप्त करणे गरजेचे आहे. अक्रम मार्गाने आत्मज्ञानप्राप्तीचा मार्ग आजसुद्धा चालुच आहे. जसा प्रज्वलित दिवाच दुसऱ्या दिव्याला प्रज्वलित करू शकतो, त्याचप्रमाणे प्रत्यक्ष आत्मज्ञानींकडून आत्मज्ञान प्राप्त करूनच स्वत:चा आत्मा जागृत होऊ शकतो.

निवेदन

ज्ञानी पुरुष संपूज्य दादा भगवान यांच्या श्रीमुखातून अध्यात्म आणि व्यवहारज्ञाना संबंधीत जी वाणी निघाली, तिला रेकॉर्ड करून संकलन व संपादन करून पुस्तकाच्या रूपाने प्रकाशित केले जात आहे. विभिन्न विषायांवर निघालेल्या सरस्वतीचे अद्‌भुत संकलन ह्या पुस्तकात झाले आहे, जे नवीन वाचकांसाठी वरदान रूप सिद्ध होईल.

प्रस्तुत अनुवादामध्ये विशेष लक्ष ठेवलेले आहे की प्रत्येक वाचकाला दादाश्रींची प्रत्यक्ष वाणीच ऐकली जात आहे असा अनुभव व्हावा. याच कारणाने कदाचित काही ठिकाणी अनुवादाची वाक्य रचना मराठी व्याकरणानुसार त्रूटीपूर्ण जाणवेल, परंतु तिथे जर आशय समजून वाचण्यात आले तर अधिक लाभदायी होईल.

प्रस्तुत पुस्तकात काही ठिकाणी कंसात दर्शविलेले शब्द किंवा वाक्य दादाश्रींद्वारा बोलल्या गेलेल्या वाक्यांना अधिक स्पष्टतापूर्वक समजावण्यासाठी लिहिले गेले आहेत. तसेच काही ठिकाणी इंग्रजी शब्दांना मराठी अर्थाच्या रूपात ठेवले गेले आहेत. दादाश्रींच्या श्रीमुखातून निघालेले काही शब्द जसेच्या तसेच *इटालिक्स* मध्ये ठेवलेले आहेत, कारण त्या शब्दांसाठी मराठी भाषेत असे शब्द नाहीत की जे त्याचा पूर्ण अर्थ देऊ शकतील. तरी पण त्या शब्दांचे समानार्थी शब्द कंसात तसेच पुस्तकाच्या शेवटी पण लिहिले गेले आहेत.

ज्ञानींच्या वाणीला मराठी भाषेत यथार्थ रूपाने अनुवादित करण्याचा प्रयत्न केला आहे. परंतु दादाश्रींच्या आत्मज्ञानाचा आशय जसा आहे तसा तर आपल्याला गुजराती भाषेतच अवगत होईल. ज्यांना ज्ञानाचा गहन अर्थ समजून घ्यायचा असेल, ज्ञानाचे खरे मर्म समजायचे असेल त्यांनी ह्या हेतूने गुजराती भाषा शिकावी असा आमचा अनुरोध आहे. अनुवादासंबंधी उणीवांबद्दल आपले क्षमा प्रार्थी आहोत.

❖❖❖❖❖

समर्पण

या कलियुगात कुठेच सापडत नाही चैन,
लक्ष्मी येई घरा, पण मन मात्र सदा बेचैन.

पेट्रोल नव्हे तर आर.डी.एक्सच्या ज्वाळात,
पाणी नव्हे, तर रक्त आहे उकळत जगात.

धर्मात लक्ष्मीचा चालला आहे सर्वत्र व्यापार,
सगळीकडे बोकाळला आहे काळा बाजार.

विकराल या काळात, उकळ्या येती चारी दिशेनी,
वाचवा, वाचवा अशाच ऐकू येती सर्वत्र किंकाळ्या.

ज्ञानी पुरुषांनी दिलेली सम्यक् समज, हाच आहे आधार,
ठेवी निर्लेप सर्वांना, असो कोणताही पैशाचा व्यवहार.

संक्षिप्त समज झाली आहे इथे शब्दबद्ध,
जेणेकरूनी आदर्श धन व्यवहाराचा सुगंध वाहे जगात.

अद्‌भुत बोध कला आहे 'दादांच्या' व्यवहारात,
समर्पित आहे जग 'दादा' आपल्या चरणकमळात.

❖❖❖❖❖

संपादकीय

'बिनहक्काचे विषयभोग नरकात नेतात,'
'बिनहक्काची लक्ष्मी तिर्यंचगतीत (पशूयोनीत) नेते.'

-दादाश्री

संस्कारी घराण्यात बिनहक्काच्या विषयासंबंधीची जागृती बऱ्याच ठिकाणी असते परंतु बिनहक्काच्या लक्ष्मीसंबंधीची जागृती असणे मात्र खूप कठीण आहे. हक्काची आणि बिनहक्काची लक्ष्मी यांची सीमारेषाच सापडत नाही, तेही ह्या भयंकर कलियुगात!

परम ज्ञानी दादाश्रींनी त्यांच्या स्याद्‌वाद देशनेत आत्मधर्माच्या सर्वोत्तम शिखराचे सर्व स्पष्टीकरण केलेले आहे, इतकेच नव्हे, तर व्यवहार धर्माचेसुद्धा तितक्याच उच्च दर्जाचे स्पष्टीकरण दिले आहे. ज्यामुळे निश्चय आणि व्यवहार या दोन्ही समांतर पंखांनी मोक्षमार्गात झेप घेणे शक्य होते! ह्या काळात व्यवहारात सर्वात विशेष प्राधान्य दिले गेले असेल तर ते केवळ पैशालाच! आणि हा पैशांचा व्यवहार जोपर्यंत आदर्शपणे होत नाही, तोपर्यंत व्यवहारशुद्धी शक्य नाही. आणि ज्याचा व्यवहार बिघडला त्याचा निश्चय बिघडल्याशिवाय राहणारच नाही! त्यासाठी ह्या काळाला अनुरूप पैशांच्या संपूर्ण दोषरहित आदर्श व्यवहाराचे सुंदर विश्लेषण दादाश्रींनी केले आहे. आणि असा दोषरहित आणि आदर्श लक्ष्मीचा (पैशांचा) व्यवहार दादाश्रींच्या जीवनात पाहायला मिळाला, तो या महा-महा पुण्यवंतांना!

धर्मात, व्यापारात, गृहस्थजीवनात लक्ष्मीसंबंधी स्वत: प्रामाणिक राहून दादाश्रींनी जगाला एक आश्चर्यजनक आदर्श दाखविला आहे. दादाश्रींचे सूत्र होते 'व्यापारात धर्म असावा परंतु धर्मात व्यापार नसावा.' धर्म आणि व्यापार या दोन्हींमध्ये आदर्शाची सांगड दर्शविली आहे! दादाश्रींनी स्वत:च्या खाजगी जीवनात स्वखर्चासाठी कधीही कुणाचा एक पैसासुद्धा स्वीकारला नाही. उलट ते स्वत:चे पैसे खर्च करून गावोगावी सत्संग देण्यासाठी जात असत, मग तो प्रवास ट्रेनने असो किंवा प्लेनने! करोडो रुपये, सोन्याचे दागिने वगैरे भक्तजनांनी त्यांच्यापुढे

ठेवले पण दादाश्रींनी कधीही त्याचा स्वीकार केला नाही. दान करण्याची ज्यांची खूपच प्रबळ इच्छा असेल अशा व्यक्तींना लक्ष्मी सन्मार्गी, मंदिरात किंवा लोकांसाठी अन्नदानात वापरण्यास ते सुचवत असत. आणि ते सुद्धा त्या व्यक्तीच्या ऐपतीची खाजगी माहिती त्याच्याकडून तसेच त्याच्या कुटुंबियांकडून विस्तारपूर्वक मिळवून, त्यात सर्वांची राजीखुशीने सहमती आहे, हे कळल्यानंतरच त्यांना 'होकार' देत असत!

संसार व्यवहारात पूर्णपणे आदर्शपूर्वक राहणारा, संपूर्ण वीतराग पुरुष आजवर या जगात पाहण्यात आला नव्हता, असा पुरुष या काळात जगाला पाहावयास मिळाला. त्यांची वीतराग वाणी जगाला सहजतेने प्राप्त झाली. जीवन व्यवहारात उदरनिर्वाहासाठी लक्ष्मीची प्राप्ती अनिवार्य आहे, मग ती नोकरी करून असो किंवा धंदा-व्यवसाय करून असो किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे असो, पण या कलियुगातही व्यवसाय करीत असतानासुद्धा वीतरागांच्या मार्गाने कसे चालता येईल, याचा अचूक मार्ग दादाश्रींनी स्वतःच्या अनुभवाच्या योगे जगापुढे प्रस्तुत केला. लोकांनी कधी पाहिले असेल हे तर सोडाच, पण कधी ऐकलेही नसेल, अशा 'अतुलनीय' भागीदाराचा 'रोल' स्वतःच्या जीवन व्यवहाराद्वारे जगाला दर्शविला. आदर्श शब्द सुद्धा तिथे फार छोटा वाटतो. कारण 'आदर्श' ही तर सामान्य माणसाने आपल्या अनुभवाने ठरवलेली वस्तू आहे. उलट दादाश्रींचे जीवन तर अपवादरूपी आश्चर्य आहे.

व्यापार करत असताना लहान वयापासून, वयाच्या बावीसाव्या वर्षापासून ज्यांच्यासोबत भागीदारीचा धंदा सुरू केला तो त्यांनी शेवटपर्यंत त्यांच्या मुलांसोबतसुद्धा आदर्शपणे निभावला. कॉन्ट्रॅक्टच्या व्यवसायात लाखो रुपये कमावले, पण त्यांचा असा नियम होता की स्वतः जर नॉन मॅट्रीकच्या डिग्रीने नोकरी केली तर किती पगार मिळेल? तर पाचशे किंवा सहाशे. म्हणून तितकेच रुपये घरात आणायचे, बाकीचे पैसे धंद्यातच राहू द्यायचे, जेणेकरून नुकसान प्रसंगी कामी यावे! आणि आयुष्यभर हा नियम त्यांनी अचूकपणे पाळला! भागीदाराच्या मुला-मुलींच्या लग्नप्रसंगी सुद्धा होणारा खर्च त्यांनी फिफ्टी-फिफ्टी (निम्मा)

पार्टनरशीपमध्ये केला! अशी आदर्श भागीदारी जगात कुठेही पाहायला मिळेल का?

दादाश्रींनी व्यवसाय आदर्शपणे, अतुल्यपणे केला, पण तरीसुद्धा त्यांचे चित्त तर सदैव आत्मा प्राप्त करण्यातच होते. 1958 मध्ये आत्मज्ञान प्राप्त झाल्यानंतरसुद्धा कित्येक वर्षे व्यवसाय चालू राहिला. पण स्वत: आत्म्यात राहून, मन-वचन-काया, जगाला आत्मा प्राप्त करवून देण्यासाठी गावोगावी, जगाच्या कानाकोपऱ्यात प्रवास करण्यात घालविले. अशी कोणती अलौकिक दृष्टी प्राप्त झाली की जीवनात व्यापार-व्यवहार आणि अध्यात्म दोन्ही एकाचवेळी सिद्धीच्या शिखरावर राहून शक्य झाले?

लोकसंज्ञेत लक्ष्मीलाच प्राधान्य आहे, पैशालाच अकरावा प्राण म्हटले आहे, असा प्राण समान पैशांचा व्यवहार जो आपल्या जीवनात घडत आहे, त्या संबंधात देण्या-घेण्याचे, फायदा-तोट्याचे, या जन्मात लक्ष्मी टिकण्याचे आणि पुढील जन्मी सोबत घेऊन जाण्याचे, जे मार्मिक सिद्धांत आहेत, तसेच लक्ष्मीच्या स्पर्शाचे जे नियम आहेत, ते सर्व, ज्ञान दृष्टीने पाहून आणि व्यवहारात अनुभवून दादाश्रींच्या वाणीद्वारे जी विस्तारित माहिती प्राप्त झाली, तो हा 'पैशांचा व्यवहार' सूज्ञ वाचकांना आयुष्यभर सम्यक् जीवन जगण्यासाठी सहाय्यक ठरेल, हीच अभ्यर्थना!

- डॉ. नीरूबहन अमीनचे जय सच्चिदानंद

पैशांचा व्यवहार

[1]

लक्ष्मीजीचे येणे-जाणे

संपूर्ण जग लक्ष्मीलाच मुख्य मानते ना! प्रत्येक कामात लक्ष्मीच मुख्य आहे. म्हणून लक्ष्मीवर जास्त प्रेम आहे. जोपर्यंत लक्ष्मीवर जास्त प्रेम राहील तोपर्यंत भगवंतावर प्रेम करता येणार नाही. भगवंतावर प्रेम जडल्यावर लक्ष्मीवरील प्रेम नष्ट होते. दोघांपैकी एकावरच प्रेम करता येईल. एक तर लक्ष्मीवर किंवा नारायणावर. तुम्हाला जिथे योग्य वाटेल तिथे राहा. लक्ष्मी वैधव्य देईल. लग्न केले तर वैधव्यही येईल! याउलट नारायण लग्नही करवित नाहीत आणि वैधव्यही देत नाहीत, निरंतर आनंदात ठेवतात, मुक्त भावात ठेवतात!

हे सर्व तर समजून घेतले पाहिजे ना? असे खोटेनाटे कधीपर्यंत चालणार? आणि उपाधी आली तर आवडत नाही. हा मनुष्य देह उपाधीतून मुक्त होण्यासाठी आहे, फक्त पैसे कमावण्यासाठी नाही. पैसा कशाने कमावत असतील? मेहनतीने की बुद्धीने?

प्रश्नकर्ता : दोन्हींनी.

दादाश्री : जर पैसे मेहनतीने कमावता आले असते तर या मजुरांकडे खूप पैसे असते. कारण हे मजूरच जास्त मेहनत करतात ना!

आणि पैसे बुद्धीने कमावता आले असते तर हे सर्व पंडित आहेतच ना! पण त्यांची चप्पल अर्धी घासून गेलेली असते. अर्थात पैसे कमावणे हा बुद्धीचा खेळ नाही, किंवा मेहनतीचे फळही नाही. ते तर तुम्ही पूर्वी जे पुण्य केलेले आहे त्याचे फळस्वरूप तुम्हाला मिळत असतात, आणि नुकसान, हे पूर्वी केलेल्या पापाचे फळ आहे. लक्ष्मी पुण्य आणि पापाच्या आधीन आहे. म्हणून जर लक्ष्मी पाहिजे असेल तर आपल्याला पाप-पुण्याकडे लक्ष द्यावे लागेल.

लक्ष्मी तर पुण्यशालींच्या मागेच फिरत असते. आणि मेहनती माणसे लक्ष्मीच्या मागे लागलेले असतात. म्हणून आपण लक्षात घेतले पाहिजे की पुण्य असेल तर लक्ष्मी आपल्या मागे येईल. नाही तर मेहनत केल्यामुळे तर भाकरी मिळेल, खायला-प्यायला मिळेल आणि एखादी मुलगी असेल तर तिचे लग्न करता येईल. बाकी, पुण्याशिवाय लक्ष्मी मिळत नाही.

खरे सांगायचे तर तू जर पुण्यशाली आहेस तर उगाच कशाला हात-पाय मारतोस? आणि जर तू पुण्यशाली नाहीस तर मग हात-पाय कशाला मारतोस?

पुण्यशाली तर कसा असतो? हे अमलदार देखील ऑफिसातून वैतागून घरी येतात, तेव्हा पत्नी काय म्हणते 'दीड तास उशीरा आलात, कुठे गेला होतात?' बघा, हे असे पुण्यशाली. पुण्यशालीसोबत असे होते का? पुण्यशालीला तर हवेची एखादी उलटी झुळूक देखील लागत नाही. लहानपणापासूनच यांची क्वॉलिटी वेगळीच असते. अपमानाचा योग येतच नाही. जिथे जातील तिथे 'या, या, भाऊ', अशा तऱ्हेने लहानाचे मोठे होतात आणि हे लोक तर जिथे तिथे आपटत असतात. याला काय अर्थ आहे? आणि मग जेव्हा पुण्य संपून जाते, तेव्हा परत जसे होते तसेच! म्हणजे जर तू पुण्यशाली नसशील तर रात्रभर कंबर कसून चालत राहिलास तरी सकाळी पन्नास रुपये पदरी पडतील का? म्हणून उगाच हात-पाय मारू नकोस आणि जे मिळेल ते खा, पी आणि निवांत झोप ना!

लक्ष्मी म्हणजे पुण्यशाली लोकांचे काम आहे. पुण्याचा हिशोब असा आहे की, खूप मेहनत करतो तरी त्याला फार कमी मिळते, याला साधारण पुण्य म्हटले जाते. त्यानंतर शारीरिक मेहनत जास्त करावी लागत नाही, पण वाणीची मेहनत करावी लागते, वकीलांसारखी, त्याला थोडे अधिक पुण्य म्हटले जाते, मजुराच्या तुलनेत. आणि त्याहून पुढे काय? तर वाणीचीही डोकेफोड करावी लागत नाही, शरीराचीही डोकेफोड करावी लागत नाही, पण मानसिक डोकेफोड करून कमावतो, तो अधिक पुण्यशाली म्हटला जातो, आणि त्याच्याही पुढे कोण? फक्त संकल्प करताच लगेच सर्व तयार होते. संकल्प केला तीच मेहनत. संकल्प केला की दोन बंगले, एक गोदाम, असा संकल्प केला की लगेच सर्व तयार होते, तो महापुण्यशाली. संकल्प करतो तीच मेहनत, बस. संकल्प करावा लागतो. संकल्पाशिवाय होत नाही. थोडी तरी मेहनत पाहिजे ना!

संसार, हे बिना मेहनतीचे फळ आहे. म्हणून उपभोग करा. पण उपभोगसुद्धा करता आला पाहिजे. भगवंतांनी तर सांगितले आहे की या जगात जितक्या आवश्यक वस्तू आहेत, त्या जर तुला कमी पडल्या तर दु:ख होणे स्वाभाविक आहे. या क्षणी हवाच बंद झाली, आणि श्वास पण घेणे अवघड होऊन जीव गुदमरायला लागला, तर आपण म्हणू शकतो हे लोक दु:खी आहेत. श्वासोच्छ्वास अवघडून जीव गुदमरू लागला असे वातावरण निर्माण झाले तर त्याला आपण दु:ख म्हणू शकतो. दुपारची वेळ झाली आणि दोन-तीन वाजेपर्यंत काही खायलाच मिळाले नाही, तर दु:ख आहे असे आपण समजू शकतो. ज्याच्याशिवाय देह जिवंत राहू शकणार नाही, अशा ज्या आवश्यक वस्तू, त्या मिळाल्या नाहीत तर त्याला दु:ख म्हणता येईल. त्या सर्व तर आहेतच, ढीगभर आहेत, पण त्यांचा उपभोगही करीत नाहीत. आणि दुसऱ्याच फंदात पडलेले आहेत. त्या उपभोगताच येत नाहीत. अजिबात नाहीत. कारण एक मिलमालक जेवायला बसला, तर बत्तीस प्रकारचे पदार्थ ताटात असतात. पण तो तर मनाने गिरणीत अडकलेला असतो. मालकीण बाईंनी विचारले, 'सांगा तरी आज कशाची भजी बनविली

आहेत?' तर तो म्हणेल 'मला माहीत नाही, तू सारखी विचारू नकोस.' तर असा आहे हा सारा प्रकार.

हे जग तर असे आहे की त्यात उपभोग घेणारेही असतात आणि मेहनत करणारेही असतात. दोन्ही प्रकारचे असतात. मेहनत करणारे असे समजतात की 'हे मी करत आहे.' म्हणजे त्यात त्यांचा अहंकार असतो. याउलट भोगणाऱ्यामध्ये तो अहंकार नसतो, तेव्हा त्याला भोक्तेपणाचा रस मिळतो. आणि त्या मेहनत करणाऱ्याला अहंकाराचा गर्वरस मिळतो.

एक शेठ मला सांगतात की, 'या माझ्या मुलाला काहीतरी सांगा ना, त्याला कसलीही मेहनत करायची नाही आणि निवांत चैनीत राहतो.' मी शेठनां सांगितले, 'काही बोलण्यासारखे नाही. तो त्याच्या स्वतःच्या वाट्याचे पुण्य उपभोगत आहे. त्यात आपण दखल का करावी?' त्यावर ते मला म्हणाले, 'त्याला समंजस नाही का बनवायचे?' मी म्हटले, जगात जो उपभोगत आहे त्यालाच समंजस म्हणतात. आणि जो वाया घालवतो त्याला वेडा म्हणतात आणि मेहनत करत राहतो त्याला मजूर म्हणतात. परंतु मेहनत करतो त्याला अहंकाराचा रस मिळतो ना! लांब कोट घालून बाहेर जातो तेव्हा लोक म्हणतात, 'शेठजी आले, शेठजी आले.' बस इतकेच. आणि भोगणाऱ्याला असे कोणा शेठ-वेठची पर्वाच नसते. 'आम्ही तर आमचे उपभोगले तेवढे खरे.' असे तो बोलतो.

जगाचा कायदा असा आहे की हिंदुस्तानात जे बरकत (योग्यता, पात्रता) नसलेले जन्म घेतात त्यांच्याकडे लक्ष्मी वाढत जाते आणि ज्यांच्याकडे बरकत आहे त्यांना पैसे मिळू देत नाही. म्हणजेच इथे बरकत नसलेल्यांकडे लक्ष्मी गोळा झाली आहे आणि त्यांना टेबलावर तयार जेवण मिळते. पण जेवायचे कसे हे मात्र त्यांना कळत नाही.

या काळातील जीव हे भोळे असतात. कुणी गंडवले, तरी हरकत नाही. उच्च जाती, नीच जाती, कसलीच पर्वा नाही. असे भोळे आहेत त्यामुळे लक्ष्मी खूप मिळते. लक्ष्मी तर, फार जागृत असेल त्यालाच

मिळत नाही. जो फार जागृत असेल तो कषाय (क्रोध-मान-माया-लोभ) पण खूप करतो. दिवसभर कषायच करीत राहतो. आणि हे (भोळे) तर जागृत नाहीत आणि कषायसुद्धा नाहीत, म्हणून मग काही भानगडच नाही ना! त्यांच्याकडे लक्ष्मी येते परंतु लक्ष्मीचा वापर कसा करावा हे त्यांना माहीत नसते. बेभानपणे सगळी निघून जाते.

आजच्या युगात हे जे धन आहे ना, ते सर्व खोटेच आहे. फारच थोडे खरे धन आहे. दोन प्रकारची पुण्याई असते. एक पापानुबंधी पुण्य की जे अधोगतीकडे घेऊन जाते, असे पुण्य, आणि दुसरे पुण्यानुबंधी पुण्य, जे उर्ध्वगतीत घेऊन जाते. परंतु असे धन फारच थोडे उरले आहे. अलीकडे लोकांजवळ हे जे पैसे दिसतात, ते पापानुबंधी पुण्याचे पैसे आहेत. आणि ते तर निव्वळ कर्मबंधनच करवितात व भयंकर अधोगती ओढवून घेतात. पुण्यानुबंधी पुण्य तर कसे असते? निरंतर अंतरशांतीसह वैभव असते आणि तिथे धर्मही असतो.

आजची लक्ष्मी पापानुबंधी पुण्याईची आहे, त्यामुळे ती क्लेश घडवून आणते, त्यापेक्षा ती कमी असलेली बरी. घरात क्लेश तरी शिरणार नाही. आज तर जिथे जिथे लक्ष्मीला प्राधान्य आहे तिथे क्लेशाचे वातावरण पाहायला मिळते. मीठ-भाकर बरी, पण असले पंचपक्वान्नांचे भोजन नको. या काळात जर खरी लक्ष्मी घरात आली तर एकच रुपया असू दे, ओहोहो.... किती सुख प्रदान करून जाईल. पुण्यानुबंधी पुण्य तर घरात सर्वांना सुखशांती देऊन जाईल! घरात सर्वांना केवळ धर्माचेच विचार येत राहतील.

मुंबईत एका उच्च संस्कारी कुटुंबातील ताईंना मी विचारले, की तुमच्या घरी क्लेश-भांडण वगैरे काही होत नाहीत ना? तेव्हा त्या ताई म्हणाल्या, दररोज सकाळी क्लेशाचाच नाश्ता असतो!' मी म्हणालो 'मग तुमच्या नाश्त्याचे पैसे वाचले, नाही का?' त्या म्हणाल्या, 'नाही वाचत, तरी पण ब्रेड घ्यायचा, ब्रेडवर लोणी लावत जायचे,' म्हणजे भांडण पण चालू आणि नाश्ता पण चालूच! अरे, असली कसली रे माणसे तुम्ही?

नेहमी, लक्ष्मी जर निर्मळ असेल तर नेहमी सगळे चांगले राहते, मन चांगले राहते. ही अनिष्ट लक्ष्मी घरात घुसली आहे, त्यामुळे घरात भांडणे होतात. आम्ही लहानपणीच निश्चित केले होते की, शक्य तोपर्यंत खोटी लक्ष्मी घरात घुसूच द्यायची नाही, आणि जर संयोगानुसार खोटी लक्ष्मी घरात घुसलीच तर तिला धंद्यात राहू द्यावी, घरात प्रवेश करू द्यायचे नाही. आज सहासष्ट वर्षे झाली पण खोट्या लक्ष्मीला घरात शिरू दिलेले नाही, आणि त्यामुळे घरात कधी भांडण पण झाले नाही. घरात पण असे ठरवले होते की, एवढ्याच पैशाने घर चालवायचे, धंद्यात जरी लाखो रुपये कमावले, पण हे 'पटेल' (स्वतः दादाश्री) सर्विस करायला गेले तर किती पगार मिळेल? फार तर सहाशे-सातशे रुपये मिळतील. धंदा तो तर पुण्याचा खेळ आहे. मला नोकरीत मिळाले असते तेवढेच पैसे घर-खर्चासाठी वापरायचे, बाकी पैसे धंद्यातच वापरायचे. इन्कमटॅक्सवाल्याचे पत्र आले तर तुम्हाला सांगता आले पाहिजे की बँकेत पैसे आहेत ते भरून टाका. कधी कोणता अॅटॅक येईल ते सांगता येत नाही. सगळेच पैसे खर्च करून टाकले आणि इन्कमटॅक्सचा अॅटॅक आला तर आपल्याला हार्ट अॅटॅक येईल! सगळीकडे अॅटॅक घुसले आहेत ना? याला जीवन कसे म्हणायचे? तुम्हाला काय वाटते? चूक आहे असे वाटते की नाही? तर ती चूकच आपल्याला दुरुस्त करायची आहे.

लक्ष्मी सहजपणे जमा होत असेल तर होऊ द्या. पण तिचा आधार घेऊन बसायचे नाही. आधार धरून हुश्श्... कराल, परंतु केव्हा तो आधार सरकून जाईल, हे सांगता येत नाही. म्हणून सावध राहून चला ज्यामुळे अशाता वेदनीय (दु:ख परिणाम) आले तेव्हा त्यात हादरून जाण्याची वेळ येणार नाही.

प्रश्नकर्ता : सुगंधासहित लक्ष्मी 'ती' लक्ष्मी कशी असते?

दादाश्री : ती लक्ष्मी आपल्याला अजिबात चिंता होऊ देत नाही. घरात शंभर रुपये पडलेले असेल तरी त्याची चिंता होत नाही. कोणी म्हटले की उद्यापासून साखरेवर कंट्रोल येणार आहे तरी देखील मनात

चिंता वाटत नाही. चिंता नाही, हाय हाय नाही. वागणूक पण किती सुगंधी, वाणी किती सुगंधी आणि त्याला पैसे कमावण्याचा तर विचारही येत नाही. असे त्याचे पुण्यानुबंधी पुण्य असते! ज्याच्याकडे पुण्यानुबंधी पुण्य असलेली लक्ष्मी असते, त्याला पैसे मिळविण्याचा विचार देखील येत नाही. इथे तर सर्व पापानुबंधी पुण्याची लक्ष्मी आहे. हिला तर लक्ष्मी म्हणताच येणार नाही! निव्वळ पापाचेच विचार येत असतात. 'कसे गोळा करू, कसे गोळा करू?' हेच पाप आहे. असे म्हणतात की पूर्वी शेठ लोकांकडे जी लक्ष्मी होती, ती कशी असे? तर ती लक्ष्मी गोळा होत असे, गोळा करावी लागत नसे. आणि या लोकांना तर गोळा करावी लागते. ती लक्ष्मी तर सहज भावाने येत असे. तो स्वतः मात्र म्हणत असे की 'हे प्रभु! ही राजलक्ष्मी तर मला स्वप्नातही नको आहे.' तरीही ती येतच असे. ते काय म्हणत, की आत्मलक्ष्मी येऊ दे पण ही राजलक्ष्मी तर स्वप्नात देखील नको आहे. पण तरीही ती येतच असे, तेच पुण्यानुबंधी पुण्य.

आम्हाला पण संसार रुचत नव्हता. माझेच सांगायचे, तर मला स्वतःला कोणत्याही (संसारी) गोष्टीत रुचीच नव्हती. पैसे मिळाले तरी ओझे वाटत असे. माझे स्वतःचे पैसे दिले तरी ओझे वाटायचे. पैसे घेऊन जाताना पण ओझे वाटे, घेऊन येताना पण ओझे वाटे. प्रत्येक बाबतीत ओझे वाटत असे, हे ज्ञान होण्यापूर्वी असे वाटत असे.

प्रश्नकर्ता : आमचे विचार असे आहेत की धंद्यात इतके ओतप्रोत आहोत की लक्ष्मीचा मोह सुटतच नाही, त्यातच बुडून गेलो आहोत.

दादाश्री : आणि तरी सुद्धा पूर्ण संतोष होत नाही ना! असेच वाटते ना की पंचवीस लाख मिळवू, पन्नास लाख गोळा करू, सतत असेच वाटत राहते ना?

असे आहे, पंचवीस लाख तर मी पण जमा करण्याच्या नादात राहिलो असतो, पण मी तर हिशोब मांडून बघितला की इथे तर आयुष्याचे एक्स्टेंशन मिळत नाही. शंभर ऐवजी हजारेक वर्ष जगायला

मिळत असतील तर मेहनत केलेली कामाची. पण इथे तर आयुष्याचा काही नेम नाही.

एक स्वसत्ता आहे, दुसरी परसत्ता आहे. स्वसत्ता की ज्यात स्वतः परमात्मा होऊ शकतो. याउलट पैसे कमावून घेण्याची सत्ता तुमच्या हातात नाही, ती परसत्ताच आहे, तर पैसे कमावणे चांगले की परमात्मा होणे चांगले? पैसे कोण देत आहे हे मी जाणून आहे. पैसे मिळवण्याची सत्ता जर स्वतःच्या हातात असती तर भांडण करून सुद्धा कुठूनही मिळवले असते. पण ती परसत्ता आहे. त्यामुळे सगळे मुसळ केरात. काहीही निष्पन्न होत नाही. एका माणसाने मला विचारले की लक्ष्मी कशासारखी असते? तेव्हा मी म्हणालो झोपेसारखी. काही जणांना अंथरुणात पडल्याबरोबर झोप येते. आणि काही प्रयत्न करून दमतात तरी झोप लागत नाही, तर काहींना झोपेसाठी गोळ्या घ्याव्या लागतात. थोडक्यात, लक्ष्मी ही तुमच्या सत्तेची बाब नाही, ती परसत्ता आहे. त्यामुळे परसत्तेची उपाधी आपण का करावी?

म्हणून आम्ही तुम्हाला सांगतो की वाटेल तेवढी धडपड केली तरीही पैसे मिळतील असे नाही. ही गोष्ट 'इट हॅपन्स' आहे (आपोआप होत आहे, अशी आहे). एवढे खरे की तुम्ही त्यात निमित्त आहात. कोर्ट-कचेरीत येणे-जाणे हे निमित्त आहे. तुमच्या तोंडून जी वाणी निघते, ते सर्व निमित्त आहे, तेव्हा तुम्ही त्यात जास्त लक्ष देऊ नका. आपोआपच लक्ष द्यायचे तिथे दिले जाईल आणि त्यात आपल्याला काही अडचण येणार नाही.

हे तर मनातल्या मनात धरून चालता की जर मी नसेन तर चालणारच नाही. या कोर्ट-कचेऱ्या सर्व बंद पडतील, असे तुम्ही मानता. खरे तर त्यात काही तथ्य नाही.

ही लक्ष्मी प्राप्त होणे, यासाठी कितीतरी कारणे एकत्रित होतात तेव्हा ती प्राप्त होते. एखाद्या डॉक्टराच्या वडिलांच्या गळ्यात कफ चिकटून बसला, आणि आपण डॉक्टरांना सांगितले की तुम्ही तर इतकी

मोठमोठी ऑपरेशन्स केली आहेत, तर हा जाम झालेला कफ खेचून काढा ना! तर तेव्हा म्हणेल, 'नाही. काढायला जाण्यापूर्वीच मृत्यू ओढवेल.' अर्थात अशा गोष्टीत आपले काहीच चालत नाही. सर्वकाही एव्हिडन्सेस् एकत्र होऊन घडते! मला ज्ञान प्राप्त झाले तेही सायन्टिफिक सरकमस्टेन्शियल एविडन्सेसच्या आधाराने! हे जे करोडपती बनले आहेत ते स्वत:च्या हुशारीने नाही झाले. परंतु ते आपल्या मनातल्या मनात मानतात की मी (करोडपती) झालो. एवढीच भ्रांती आहे. आणि ज्ञानी पुरुषाला ही भ्रांती नसते. 'जसे आहे तसे' सांगतात! की बाबा, असे घडले होते. 'मी सुरतच्या स्टेशनवर बसलो होतो, आणि हे असे घडले.' आणि हा मानतो की मी दोन करोड मिळवले! खरे तर हे सर्व तुम्ही सोबत घेऊन आला आहात... पण तुम्ही असे मानून बसले आहात की 'हे सर्व मी केले' एवढेच. हा इगोइजम (अहंकार) आहे. आणि हा इगोइजम काय करतो? इगोइजमच्या आधारे तुम्ही तुमच्या पुढील जन्माची योजना आखत आहात. अशा प्रकारे जीव जन्मोजन्मीची योजना आखतच असतो आणि त्यामुळे त्याचे जन्म-मरण थांबतच नाही. योजना बंद होईल, तेव्हा त्याची मोक्षाला जाण्याची तयारी सुरू होईल.

एकही जीव असा नसेल की जो सुख शोधत नसेल! त्यात त्याला कायमचे शाश्वत सुखच हवे असते! त्याला असे वाटते की लक्ष्मीमध्ये सुख आहे, पण त्यात सुद्धा आत धगधग होत असते. एकीकडे धगधग आणि दुसरीकडे कायमच्या सुखाची प्राप्ती, हे एकाचवेळी शक्यच नाही. दोन्ही गोष्टींमध्ये विरोधाभास आहे. त्यात लक्ष्मीजींचा दोष नाही. त्याचा स्वत:चाच दोष आहे.

जगातील सर्व वस्तू एक दिवस अप्रिय वाटतील परंतु आत्मा तर स्वत:चेच स्वरूप आहे, तिथे दु:ख कधीच नसते. जगात तर पैसे देणारा सुद्धा अप्रिय वाटू शकतो. पैसे कुठे ठेवायचे याचीच पंचाईत!

थोडक्यात म्हणजे, पैसे असतील तरी दु:ख, आणि नसतील तरी दु:ख, प्रधान मंत्री झाला तरी दु:ख, गरीब असला तरी दु:ख, भिकारी असला तरी दु:ख, विधवा झाली तरी दु:ख, संसार थाटला

तिलाही दु:ख, सात नवरे असतील तिलाही दु:ख, दु:ख, दु:ख आणि दु:ख. अहमदाबादच्या शेठजींना सुद्धा दु:ख. याचे कारण काय असू शकेल?

प्रश्नकर्ता : त्यांना संतोष नाही.

दादाश्री : ह्यात सुख होतेच कुठे? सुख नव्हतेच. हे तर भ्रांतीमुळे असे भासते. जसे एखाद्या दारुड्याचा एक हात गटारीत पडला असेल तरी तो म्हणेल, हो, आत तर कसा गारवा वाटतो, फार छान आहे. हे असे दारूमुळे वाटते. बाकी यात सुख असणारच कसे? निव्वळ खरकटेच आहे हे सारे!

या जगात सुख नसतेच. सुख असूच शकत नाही आणि जर सुख असते तर मुंबई अशी नसती. सुख नाहीच मुळी, हे तर भ्रांतीचे सुख आहे. आणि ती निव्वळ टेम्परररी ॲडजस्टमेंट आहे.

पैशाचे ओझे वाहण्यासारखे नाही. बँकेत जमा झाले की हुश्श् म्हणणार आणि तिथून गेले म्हणजे दु:ख होणार, या जगात काहीच हुश्श् करण्यासारखे नाही, कारण हे सर्व टेम्परररी आहे.

माणसाला कशी दु:खे असतात? एक माणूस मला म्हणाला की माझे बँकेत काहीच नाही. अगदी रिकामा झालो. नादार झालो. मी विचारले, 'देणे किती होते?' तर म्हणाला देणे नव्हते. मग तो नादार म्हटला जाणार नाही. बँकेत हजार, दोन हजार आहेत. नंतर मी विचारले 'बायको तर आहे ना?' तर तो म्हणाला 'बायको काय विकता येते?' मी म्हटले, 'नाही, पण तुझे दोन डोळे आहेत, ते तुला दोन लाखात विकायचे आहेत का?' हे डोळे, हे हात, पाय, डोके या सर्व मिळकतीची तू किंमत तर लाव. बँकेत दमडी पण नसली, तरी तू करोडपती आहेस. तुझ्याजवळ केवढी मोठी इस्टेट आहे. ती विकायची आहे का, बोल, हे दोन हात पण तू विकणार नाहीस. तुझ्याजवळ किती मोठी इस्टेट आहे. ही सर्व इस्टेटच आहे असे समजून समाधानाने रहा. पैसे येवोत किंवा न येवोत पण दोन वेळचे जेवण मिळाले पाहिजे.

प्रश्नकर्ता : जीवनात आर्थिक परिस्थिती खालावलेली असेल तर काय करावे?

दादाश्री : एक वर्ष पाऊस नाही पडला तर शेतकरी काय म्हणतात, की आमची आर्थिक परिस्थिती फार खालावली. असे म्हणतात की नाही? परत दुसऱ्या वर्षी पाऊस पडला तर त्यांची परिस्थिती सुधारते, म्हणून जेव्हा आर्थिक स्थिती खालावलेली असेल तेव्हा धीर धरायला हवा. खर्च कमी करून टाकावा आणि मिळेल त्या मार्गाने मेहनत, प्रयत्न वाढवायला हवेत. अर्थात खालावलेली परिस्थिती असेल तेव्हा हे असे सर्व करावे. बाकी चांगली परिस्थिती असेल तेव्हा तर गाडी नीट रुळावर चालतच असते ना!

या देहाला आवश्यक तेवढेच अन्न पुरवण्याची गरज आहे. त्याला दुसऱ्या कशाचीही आवश्यकता नाही, नाहीतर हे त्रिमंत्र दररोज एकेक तास बोला ना! हे बोलल्याने आर्थिक परिस्थिती सुधारेल. म्हणजे याचा उपाय करायला हवा. उपाय केल्यावर परिस्थिती सुधारेल. तुम्हाला हा उपाय आवडेल का?

या दादा भगवानांचे नाव तासभर घेतले तर पैशांचा ढीग होईल. पण तसे करीत नाही ना! हजारो लोकांना पैसे मिळालेत! हजारो लोकांच्या अडचणी दूर झाल्या आहेत! 'दादा भगवानांचे' नाव घेतले आणि पैसे मिळाले नाही तर ते 'दादा' नव्हेत! पण घरी गेल्यानंतर ही माणसे अशा प्रकाराने 'दादा भगवान'चे नाव घेत नाहीत ना!

लक्ष्मी तर कशी आहे? कमाई करताना दु:ख, जपून ठेवताना दु:ख, रक्षण करताना दु:ख, आणि खर्च करताना सुद्धा दु:ख. घरात लाख रुपये आले की ते सांभाळून ठेवण्याची काळजी वाटते. कोणत्या बँकेत ते सुरक्षित राहतील, हे बघावे लागते. शिवाय नातेवाईकांना कळले तर लगेच त्यांची धावपळ सुरू. सर्व मित्रमंडळीची धावपळ सुरू, म्हणतील काय की, 'अरे यार, माझ्यावर एवढा सुद्धा विश्वास नाही? मला फक्त दहा हजारच पाहिजे', मग काय? नाईलाजाने द्यावे लागतात.

पैसा जास्त असेल तरी दुःख आणि अगदी टंचाई असेल तरी दुःख. तर नॉर्मल असलेलेच बरे, अन्यथा लक्ष्मी वापरताना सुद्धा दुःख होते.

लोकांना तर लक्ष्मी सांभाळताही येत नाही, आणि त्याचा उपभोग घेताही येत नाही. उपभोग घेताना म्हणतील इतके महाग? इतकी महाग वस्तू कशी घ्यायची? अरे, भोगायला मिळते ते भोग की मुकाट्याने! परंतु उपभोग घेताना सुद्धा दुःख, कमावताना सुद्धा दुःख, कमाई करताना माणसे वैताग आणतात अशा परिस्थितीत कमावायचे, अरे, कित्येक तर उसने दिलेले पैसे परत देतच नाहीत. म्हणजे मिळवतानाही दुःख आणि सांभाळतानाही दुःख. कितीही जपून ठेवले तरी बँकेत पैसा टिकतच नाही ना! बँकेत खात्याचे नावच क्रेडिट आणि डेबिट, पूरण आणि गलन! लक्ष्मी जाते तेव्हा पण फार दुःख देते.

काही जण तर इन्कमटॅक्स पचवून बसलेले असतात, पंचवीस-पंचवीस करोड रुपये दाबून ठेवलेले असतात. पण त्यांना माहीत नसते की हे सर्व पैसे संपून जाणार आहेत. मग इन्कमटॅक्सवाले नोटीस देतील तेव्हा पैसे कुठून आणतील? ही तर केवळ फसवणूकच आहे! या उंच चढणाऱ्या (श्रीमंत) लोकांना तर खूपच धोका आहे, पण त्यांना हे माहितच नाही ना! उलट दिवसभर इन्कमटॅक्स कसा वाचवू याचेच ध्यान! म्हणूनच आम्ही म्हणतो की, हे तर तिर्यंचगतीचे रिटर्न तिकीट घेऊन आलेले आहेत.

जगातील सर्व लोकांची मेहनत कोल्हूच्या बैलासारखी वाया जात आहे, तो मालक बैलाला पेंड खायला लावतो, तर इथे बायको चतकोर चपाती वाढली की झाले! मग दिवसभर बैलासारखा कोल्हू चालवत राहतो.

अहमदाबादचे शेठजी दोन गिरण्यांचे मालक असतात तरी त्यांच्या त्रासाचे तर इथे वर्णन करणे शक्यच नाही. दोन दोन गिरण्यांचे मालक तरीही केव्हा फेल होतील, हे सांगता येत नाही. तसे तर शाळेत असताना बऱ्यापैकी पास होत होते, पण इकडे फेल होऊन जातात! कारण त्यांनी

बेस्ट फूलिशनेसची सुरुवात केली आहे. डिसऑनेस्टी इज द बेस्ट फूलिशनेस! (अप्रामाणिकपणा हा सर्वातमोठा मूर्खपणा आहे) या फूलिशनेसला सुद्धा काही मर्यादा असायला हवी ना? की मग बेस्टपर्यंत ओढतच राहायचे? तसे तर आज बेस्ट फूलिशनेसपर्यंत पोहोचलेच आहेत.

मी पैशाचा हिशोब काढला होता. 'हे पैसे आपण वाढवत वाढवत गेलो तर कुठपर्यंत पोहोचतील?' तर या जगात कुणाचाही पहिला नंबर लागलेला नाही. लोक म्हणतात की 'फोर्डचा' पहिला नंबर आहे तर चार वर्षात कुणा दुसऱ्याचे नाव ऐकायला मिळते. तात्पर्य असे की कुण्या एकाचा नंबर कायमचा टिकत नाही, निष्कारण इथे धावपळ करत राहण्यात काय अर्थ आहे? पहिल्या घोड्याला बक्षिस दिले जाते, दुसऱ्या-तिसऱ्याला थोडे कमी दिले जाते. मग चौथ्याने तर तोंडात फेस काढत-काढत मरावे का? मी म्हटले, 'असल्या रेसकोर्समध्ये मी का उतरावे?' ही माणसे तर मला चौथा, पाचवा, बारावा किंवा शंभरावा नंबर सुद्धा देतील! तर मग आपण कशाला फेस काढायचा तोंडातून? फेस निघायची पाळी नाही का येणार? पहिला येण्यासाठी धावत सुटला पण नंबर आला बारावा! मग चहा सुद्धा पाजणार नाही कोणी. तुम्हाला काय वाटते?

लक्ष्मी 'लिमिटेड' आहे आणि लोकांची मागणी आहे 'अनलिमिटेड'!

कुणाला विषय विकाराची *अटकण* (जे बंधनरूप होत असते, पुढे जाऊ देत नाही) पडलेली असते, कुणाला मान मिळविण्याची *अटकण* पडलेली असते. अशा वेगवगळ्या प्रकाराच्या *अटकणी* पडलेल्या असतात. तशीच ही पैशांची *अटकण* पडलेली असते, तो सकाळी अंथरुणातून उठला की पैशाचे ध्यान सुरू होते! ही पण एक मोठी *अटकण* म्हटली जाते.

प्रश्नकर्ता : पण पैशांशिवाय तर चालत नाही ना?

दादाश्री : चालत नाही, पण पैसे येतात कसे, ते या लोकांना माहीत नाही आणि पैशांच्या मागे धाव धाव धावतात. पैसे तर घामासारखे येतात, जसे कुणाला जास्त घाम येतो तर कुणाला कमी येतो. आणि घाम जसा आल्याशिवाय राहत नाही, तसा पैसाही मिळतच असतो ना लोकांना!

मला तर मुळापासूनच पैशांची *अटकण* नव्हती. बावीस वर्षांचा होतो तेव्हापासून मी व्यवसाय करीत होतो पण तरीही माझ्या घरी जे कुणी येतील त्यांना माझ्या व्यवसायाची माहिती पण नव्हती. उलट मीच त्यांना विचारत असे की 'तुम्हाला काही अडचण वगैरे तर नाही ना?'

पैशांचीच आठवण येणे यात पण धोकाच आहे, तर त्याची भक्ती करणे, हा तर केवढा मोठा धोका?

माणूस फक्त एकाची भक्ती करू शकतो. एक तर पैशांची भक्ती करू शकतो किंवा आत्म्याची. दोन्ही ठिकाणी माणसाचा *उपयोग* होऊ शकत नाही. दोन्हीकडे *उपयोग* कसा राहू शकेल? एका ठिकाणीच राहतो. तेव्हा काय करावे?

एक शेठ भेटले होते. ते तसे लखपती होते. माझ्यापेक्षा पंधरा वर्षांनी मोठे, पण माझ्याबरोबर उठणे-बसणे होते. त्यांना एके दिवशी मी म्हटले की, 'शेठ, ही मुले तर सगळी कोट-पँट घालून हिंडतात आणि तुम्ही दोन्ही गुडघे उघडे दिसतील इतके छोटेसे धोतर का नेसता?' ते शेठ जेव्हा जिनालयात दर्शन करण्यासाठी जात असत तेव्हा असे उघड्या अंगाचे दिसत असत, एवढेसे धोतर, जसे काही लंगोट लपेटून चालले आहेत असे वाटत असे. एवढीशी बंडी आणि सफेद टोपी आणि घाई-घाईत दर्शन करण्यासाठी जात असत. मी म्हटले की मला वाटते 'तुम्ही हे सगळे तुमच्या सोबत घेऊन जाणार.' तर म्हणाले 'नाही, घेऊन जाता येत नाही, अंबालालभाई! सोबत घेऊन जाता येणार नाही.' मी म्हटले की, 'तुम्ही तर हुशार लोक, आम्ही पटेल एवढे हुशार नाही पण तुमचा तर हुशार लोकांचा समाज, काही तरी शोधून

काढले असेल!' तर म्हणाले, 'नाही, कोणालाच काही घेऊन जाता येत नाही.' नंतर त्यांच्या मुलाला विचारले की, 'तुमचे वडील तर असे म्हणत होते.' तर तो म्हणाला, 'हे चांगलेच आहे की सोबत घेऊन जाता येत नाही. जर घेऊन जाता आले असते ना, तर आमचे वडील आमच्या डोक्यावर तीन लाखाचे कर्ज ठेऊन जातील, असे आहेत. आमचे वडील तर खूप पक्के आहेत. म्हणून घेऊन जाता येत नाही तेच चांगले आहे. नाही तर वडील तर तीन लाखाचे कर्ज ठेवून आम्हाला भटकायला लावतील, माझ्याकडे घालायला कोट-पँटही शिल्लक राहणार नाही! जर सोबत घेऊन जाता येत असते ना, तर आम्हाला दरिद्री करून टाकतील, असे पक्के आहेत.'

प्रश्नकर्ता : मुंबईतील शेठजी दोन नंबरचे पैसे गोळा करीत असतात त्याचा काय इफेक्ट (परिणाम) होतो?

दादाश्री : त्यामुळे कर्मबंध पडतो. ते पैसे दोन नंबरचे किंवा एक नंबरचेही असतात. म्हणजे खरे, खोटे सर्व पैसे कर्मबंधन करवितात. नाहीतरी कर्मबंधन तर होतच असते. जोपर्यंत आत्मज्ञान होत नाही तोपर्यंत कर्मबंधन होतच असते. दोन नंबरच्या पैशांमुळे वाईट कर्मबंध पडतो. तेव्हा मग जनावरांच्या गतीमध्ये जावे लागते, पशू योनीत जावे लागते. आणखी काही विचारायचे आहे का?

प्रश्नकर्ता : ही माणसे पैशांच्या मागे लागलेली आहेत तर त्यांना संतोष का वाटत नाही?

दादाश्री : कुणी जर आपणास सांगितले की संतोष माना, तर आपण म्हणू की बाबा, तुम्ही तर संतोष मानत नाही, मग मला कशाला सांगता? वस्तुस्थिती अशी आहे की संतोष मानता येत नाही. त्यातूनही कुणाच्या सांगण्याने मानता येईल असे तर नाहीच. संतोष तर, जितके ज्ञान असेल त्याप्रमाणात स्वाभाविक रूपात राहत असतो. संतोष ही करण्याची गोष्ट नव्हे, तो तर परिणाम आहे. जशी परीक्षा तुम्ही दिली असेल तसा परिणाम येईल. तसेच जितके ज्ञान असेल तितक्या प्रमाणात

संतोष राहील. संतोष व्हावा म्हणून तर लोक इतके श्रम करतात! बघा ना, शौचालयात सुद्धा दोन कामे करतात. दाढी आणि संडास दोन्ही कामे उरकतात! इतका मोठा लोभ असतो! यालाच तर इंडियन पझल म्हणतात.

काही वकील तर शौचालयात बसून दाढी करतात. त्यांची धर्मपत्नी मला सांगत होती की आमच्याशी बोलायला सुद्धा त्यांना वेळ नाही. म्हणजे ते केवढे एकलकोंडे झाले आहेत. एकच बाजू, एकच कोपरा, आणि परिणामी तीच रेस (घोडदौड) असते ना! जी लक्ष्मी येते, ती परत तिथे जाऊन टाकून येतात! घ्या आता! इथे गाईचे दूध काढून तिथे गाढवाला पाजतात!

या कलियुगात पैशांचा लोभ ठेऊन स्वतःचा जन्म बिघडवितात आणि मग मनुष्यपणात आर्तध्यान, रौद्रध्यान होत राहतात, म्हणून मनुष्यपण निघून जाते. मोठमोठी राज्ये उपभोगून आले आहेत. हे काही अगदी भिकारी नव्हते. पण आता मात्र मन भिकाऱ्यासारखे झाले आहे. म्हणून हे पाहिजे, ते पाहिजे असे वाटत राहते. नाही तर ज्याचे मन तृप्त झाले आहे, त्याला काहीही दिले नाही तरी तो राजसी (मोठ्या मनाचा) असतो. पैसा अशी वस्तू आहे की त्यामुळे माणसाची दृष्टी लोभाकडे वळते. लक्ष्मी तर वैर वाढविणारी गोष्ट आहे. तिच्यापासून जितके दूर राहता येईल तितके उत्तम आणि जर खर्च झाली तर चांगल्या कामासाठी खर्च झाली, तर चांगलेच आहे.

पैसे तर जितके यायचे असतील तितकेच येतील. धर्म केला तरी तितकेच येतील आणि अधर्म केला तरी तितकेच येतील. पण अधर्मात पडला तर पैशाचा दुरुपयोग होईल. आणि तो दुःखी होईल. आणि धर्मासाठी सदुपयोग केला तर सुखी होईल. शिवाय मोक्षालाही जाता येईल. नाही तरी पैसे तर तेवढेच यायचे असतात.

पैशांचा विचार करणे ही एक वाईट सवय आहे. ती वाईट कशी आहे? एखाद्याला खूप ताप आला तर आपण त्याला वाफ देऊन त्याचा

ताप उतरवतो. वाफ दिली की त्याला खूप घाम येतो, म्हणून मग रोजच असे वाफ देऊन घाम काढत राहिलो तर, त्याची काय स्थिती होईल? त्याला वाटते की असे केल्याने एके दिवशी मला खूप फायदा झाला होता, माझे शरीर खूप हलके झाले होते, मग आता हे रोजच करायची सवय लावली पाहिजे. तो रोज वाफ घेऊन घाम काढत राहिला तर काय होईल?

लक्ष्मी तर बायप्रॉडक्ट आहे. जसे की आपला हात ठीक राहील किंवा पाय ठीक राहील, यासाठी रात्रंदिवस विचार करावा लागतो का? नाही. का? हाता-पायाची आपल्याला गरज नाही का? आहेच. पण त्यासाठी विचार करावा लागत नाही. तसेच लक्ष्मीसाठी देखील विचार करण्याची गरज नाही. तरी देखील आपला हात दुखत असेल तर तो बरा होण्यासाठी विचार करावा लागतो, त्याचप्रमाणे जर कधी लक्ष्मीसाठी विचार करावा लागला तर तो तेवढ्यापुरताच करायचा, नंतर विचार करायचा नाही, इतर भानगडीत पडायचे नाही. लक्ष्मीचे स्वतंत्रपणे ध्यान केले पाहिजे का? जर एकीकडे लक्ष्मीचे ध्यान केले तर दुसरीकडे दुसरे ध्यान करण्याचे राहते. स्वतंत्र ध्यानात तर, लक्ष्मीच काय पण स्त्रीचे ध्यानही करू नये. स्त्रीचे ध्यान केले तर स्त्रीसारखा होईल. लक्ष्मीचे ध्यान केले तर चंचल होईल. लक्ष्मी चंचल आणि ध्यान करणाराही चंचल. लक्ष्मी तर निरंतर सगळीकडे हिंडत राहते, तसेच तोही हिंडत राहील. लक्ष्मीचे ध्यान तर करूच नये. ते तर सर्वात मोठे रौद्रध्यान आहे. आर्तध्यान नव्हे तर रौद्रध्यान आहे! कारण स्वतःच्या घरी खाणे-पिणे सर्व काही आहे, तरी देखील अजूनही अधिक लक्ष्मीची आशा ठेवतो, म्हणजे दुसऱ्यांना तेवढी कमी पडते. दुसऱ्यांना कमी पडेल असे संतुलन भंग करू नका. नाही तर तुम्ही गुन्हेगार ठराल. सहजच आपोआप येईल तर तुमचा गुन्हा नाही. सहजपणे तर पाच लाख येतील किंवा पन्नास लाख येतील. पण मग आल्यावर लक्ष्मीला रोखून ठेवू नये. लक्ष्मी काय म्हणते? मला रोखू नका. जितकी आली आहे तेवढी देऊन टाका.

लक्ष्मीचे अंतराय कुठवर असतात? जोपर्यंत कमाई करून घेण्याची इच्छा असते तोपर्यंत! पैशाकडे दुर्लक्ष झाले की मग पैसे ढीगभर येतात.

खाण्याची गरज नाही का? शौचाला जाण्याची गरज नाही का? तशीच लक्ष्मीचीही गरज आहे. शौचास जसे आठवण न करता होते, तशीच लक्ष्मी सुद्धा आठवण न करता येते.

एक जमीनदार माझ्याकडे आला आणि मला विचारू लागला, 'जीवन जगण्यासाठी किती हवेत? माझ्याकडे हजार एकर जमीन आहे, बंगला आहे, दोन मोटारी आहेत, आणि बँक बॅलेन्सही चांगले आहे. तर माझ्याजवळ किती असावे?'

मी म्हटले, 'हे बघ, प्रत्येकाची आवश्यकता किती असावी याचा अंदाज, त्याच्या स्वतःच्या जन्माच्यावेळी काय स्थिती होती, त्यावरून संपूर्ण जीवन जगण्यासाठीचे प्रमाण तू नक्की कर. हाच सर्व सामान्य नियम आहे. हे सर्व तर एक्सेस (अति) म्हणायचे. आणि एक्सेस तर विष असते, मरशील!'

प्रत्येक व्यक्तीला आपल्या घरात आनंद वाटतो. झोपडीत राहणाऱ्याला बंगल्यात आनंद वाटत नाही आणि बंगल्यात राहणाऱ्याला झोपडीत आनंद वाटत नाही. याचे कारण आहे, त्याच्या बुद्धीचा आशय. जो जसे आपल्या बुद्धीच्या आशयात भरून घेऊन आला असेल, तसेच फळ त्याला प्राप्त होते. बुद्धीच्या आशयात जे भरलेले असते त्याचे दोन फोटो निघतात. एक पाप फळ आणि दुसरे पुण्य फळ. बुद्धीच्या आशयाचे प्रत्येकाने विभाजन केले, तर 100 टक्क्यातून बहुतेक टक्के मोटार, बंगला, मुले-मुली आणि बायको, या सर्वांसाठी भरले. ते सर्व मिळवण्यात पुण्य खर्च झाले आणि धर्मासाठी जेमतेम एक किंवा दोन टक्के बुद्धीच्या आशयात भरले.

जर कोणी बुद्धीच्या आशयात लक्ष्मीची प्राप्ती करायची आहे असे भरून आला, तर त्याचे पुण्य खर्च होऊन लक्ष्मीचा ढीग होईल. दुसरा कोणी बुद्धीच्या आशयात लक्ष्मी प्राप्त व्हावी असे घेऊन तर

आला पण त्याला पुण्याचा खप होण्याऐवजी पापफळ समोर आले, म्हणून लक्ष्मीजींनी तोंडच फिरवून घेतले. खरे तर, हा इतका रोख-ठोक हिशोब आहे की कुणाचे काहीही चालू शकत नाही. तिथे हे दुर्भागी असे मानतात की मी दहा लाख रुपये मिळवले. अरे शहाण्या, ही तर पुण्याई खर्च झाली आणि ती सुद्धा चुकीच्या मार्गाने. त्यापेक्षा तुझा बुद्धीचा आशय बदल. धर्मासाठीच बुद्धीचा आशय बांधण्यायोग्य आहे. या जड वस्तू मोटार, बंगला, रेडियो, यांची भक्ती करून त्यांच्यासाठीच बुद्धीचा आशय बांधण्यायोग्य नाही. धर्मासाठी, आत्मधर्मासाठीच बुद्धीचा आशय बांधण्यायोग्य आहे. सध्या तुम्हाला जे प्राप्त आहे ते असू द्या, परंतु या पुढे मात्र आशय बदलून संपूर्ण 100 टक्के धर्मासाठीच ठेवा.

आम्ही आमच्या बुद्धीच्या आशयात 100 टक्के धर्म आणि जगत् कल्याणाची भावना घेऊन आलो आहोत. दुसऱ्या कोणत्याही जागी आमचे पुण्य खर्च झालेच नाही. पैसे, मोटार, बंगला, मुलगा, मुलगी कशातही नाही.

आम्हाला जे कोणी भेटले, आणि ज्ञान प्राप्त केले, त्यांनी दोन-पाच टक्के धर्मासाठी-मुक्तीसाठी ठेवले होते, त्यामुळे आमच्याशी भेट झाली. आम्ही सर्व शंभरचे शंभर टक्के धर्मातच टाकले, त्यामुळे सगळीकडून आम्हाला धर्मासाठी 'नो ऑब्जेक्शन सर्टिफिकेट' मिळाले.

कोणी बाहेरचा मनुष्य माझ्याजवळ व्यावहारिक सल्ला घेण्यासाठी आला की 'मी कितीही प्रयत्न केले तरी काही उपजत नाही', असे म्हणाला, तर मी त्याला सांगतो, 'सध्या तुझ्या पापाचा उदय आहे, त्यामुळे कुणाकडून उसने रुपये जरी घेऊन आलास, तर रस्त्यातच तुझा खिसा कापला जाईल! त्यामुळे अशावेळी तू घरी बसून निवांतपणे जे काही शास्त्रवाचन करीत असशील ते कर आणि देवाचे नामस्मरण करीत रहा.'

पापाचे पूरण करीत आहेत, (बी पेरतो) ते जेव्हा गलन होईल (फळ येईल) तेव्हा कळेल! तेव्हा हादरून जाशील! विस्तवावर बसवले

आहे असे वाटेल! पुण्याचे पूरण करशील तेव्हा कळेल की किती वेगळाच आनंद आहे! म्हणूनच जे काही पूरण कराल ते समजून उमजून करा, की जेव्हा गलन होईल तेव्हा कशा प्रकारचे परिणाम भोगावे लागतील! पूरण करताना सतत ध्यानात असू दे, पाप करताना, कुणाला लुबाडून पैसे गोळा करताना, सतत ध्यानात असू दे की याचे पण गलन होणार आहे. ते पैसे बँकेत जमा केले तरीही ते जाणार तर आहेतच. त्याचे सुद्धा गलन तर होणारच आहे. शिवाय ते पैसे मिळवताना जे पापकर्म केले, जे रौद्रध्यान केले, ते त्याच्या कलमांसहित सोबत येईल ते पुन्हा अधिक आणि जेव्हा त्याचे गलन होईल तेव्हा तुझी काय दैनावस्था होईल?

निसर्ग काय म्हणतो? 'त्याने किती रूपये खर्च केले, ते आमच्या इथे पाहिले जात नाही. इथे तर कसले वेदनीय भोगले? शाता की अशाता (सुख की दुःख) तेवढेच आमच्या इथे पाहिले जाते. पैसे नसले तरीही शाता भोगेल आणि पैसे असले तरी अशाता भोगेल.' म्हणजे जी काही शाता किंवा अशाता वेदनीय मनुष्य भोगतो, ती पैशांवर आधारित नाही.

आता जर आपली कमाई थोडी कमी असेल पण बिल्कुल शांती असेल, कसली कटकट नसेल, तर आपण म्हणू की 'चला, जरा देवदर्शन करून येऊ!' आणि हे जे पैसे कमावण्याच्या मागे लागले आहेत, त्यांनी अकरा लाख कमावले त्याला हरकत नाही, परंतु नंतर जरी पन्नास हजाराचे नुकसान झाले तरी यांना अशाता उत्पन्न होते! अरे, अकरा लाखांमधून पन्नास हजार माइनस (वजा) कर ना!' तर म्हणतील 'नाही, मग तर माझी रक्कम कमी होणार ना!' अरे, तू रक्कम कशाला म्हणतोस? आली कुठून ही रक्कम? ती तर जबाबदारीवाली रक्कम होती म्हणून जेव्हा ती कमी झाली तेव्हा तू आरडाओरडा करू नकोस. जर रक्कम वाढली तर तू खुश होतोस आणि कमी होते तेव्हा? अरे, पुंजी तर 'आत' आहे, हार्ट फेल करून त्या पुंजीला कशाला घालवतोस? हार्ट फेल झाले तर सगळी पुंजी संपून जाईल ना?

वडीलांनी मुलाला दहा लाख रुपये दिले व म्हणाले की, 'आता मी अध्यात्मिक जीवन जगेन!' तर मग तो मुलगा नेहमी दारूत, मांसाहारात, शेअर बाजारात, सगळीकडे खर्च करून सर्व पैसे गमावून टाकतो. कारण जे पैसे चुकीच्या मार्गाने आलेले असतात, ते स्वत:जवळ राहत नाहीत. आज तर खरे धनही, खऱ्या मेहनतीचे धनही राहत नाही, तर चुकीचे धन तरी कसे राहील? म्हणजेच पुण्याने आलेल्या धनाची आवश्यकता आहे. ज्यात अप्रामाणिकता नसेल, दानत चोख असेल असे धन असेल तर ते सुख देईल, नाही तर, आता या दूषमकाळातील धन, ते देखील पुण्याचेच म्हटले जाते, पण ते पापानुबंधी पुण्याचे आहे, त्याने तर निव्वळ पापच बांधले जाते!

एक मिनिटभर सुद्धा राहता येणार नाही, असा हा संसार आहे! जबरदस्त पुण्य असूनही आतील अंतरदाह कमी होत नाही. अंतरदाह सतत जळतच असतो! चारी बाजूने सगळे फर्स्ट क्लास संयोग असले तरीही अंतरदाह चालूच राहतो, आता तो कसा थांबणार? शेवटी पुण्यही संपून जाते. जगाचा नियम आहे की पुण्य संपल्यावर काय होते? तर पापाचा उदय होतो. हा तर अंतरदाह आहे पण पापाचा उदय होतेवेळी जेव्हा बाह्य दाह उत्पन्न होईल तेव्हा तुझी काय दैना होईल? म्हणून सावध हो, असे भगवंत म्हणतात.

हे तर पूरण-गलन स्वभावाचे आहे. जितके पूरण झाले तेवढे गलनही होणार. आणि गलन झाले नाही, तरी पंचाईत. पण गलन होत आहे तेवढे परत खाल्ले जाते. हा श्वास घेतो ते पूरण केले आणि उच्छवास काढला ते गलन झाले. सर्वकाही पूरण-गलन स्वभावाचे आहे. म्हणून आम्ही शोधून काढले की 'टंचाई नाही आणि अधिकही नाही! आमच्याकडे कधीही लक्ष्मीची कमतरताही भासत नाही आणि ऊतूही जात नाही!' कमतरता असलेला कोमेजून जातो आणि अधिक असलेल्याला सुज येते. ऊतू जाणे म्हणजे काय की लक्ष्मीजी तिथून दोन-तीन वर्षांपर्यंत हलतच नाही. लक्ष्मी तर चालत-फिरत असलेली बरी, नाहीतर दु:खदायी होते.

मला कधी टंचाई पण झाली नाही. आणि अधिकही झाली नाही. लाख येण्यापूर्वी कोणता ना कोणता तर बॉम्ब येतो आणि पैसे खर्च होतात. त्यामुळे ऊतू जाण्याचा प्रश्नच कधी उद्‌भवत नाही, आणि टंचाई पण झाली नाही.

प्रश्नकर्ता : लक्ष्मी कशामुळे कमी होते?

दादाश्री : चोरीमुळे. जिथे मन-वचन-कायेने चोरी होत नसेल तिथे लक्ष्मीजीची कृपा होते. लक्ष्मीचे अंतराय चोरीमुळे घडतात. ट्रिक (चलाखी) आणि लक्ष्मी यांचे वैर आहे. स्थूल चोरी बंद होते तेव्हा तर उच्च कुळात जन्म होतो. परंतु सूक्ष्म चोरी म्हणजे ट्रिक्स करणे, हे तर हार्ड (तीव्र) रौद्रध्यान आहे आणि त्याचे फळ नरकगती आहे. हे कापड मोजताना ताणून कमी दिले, तर ते हार्ड रौद्रध्यान आहे. ट्रिक तर अजिबात नसावी. ट्रिक केली कशास म्हणतात? 'फार उत्तम माल आहे' असे सांगून भेसळयुक्त माल देऊन जो मनात खुश होतो. आणि जर आपण विचारले की, 'असे करणे बरे आहे का?' तर म्हणतो कसा, 'हे तर असेच करावे लागते', पण ज्याला प्रामाणिकपणाची इच्छा आहे त्याने काय म्हणावे की, 'माझी इच्छा तर चांगलाच माल देण्याची आहे, पण हा असा माल आहे तो घेऊन जा.' इतके सांगितले तरी आपली जबाबदारी राहत नाही!

म्हणजे ही सर्व माणसे कितपत प्रामाणिक आहेत? जोपर्यंत त्यांना काळ्याबाजाराचा अधिकार प्राप्त झाला नाही तोपर्यंत.

प्रश्नकर्ता : लक्ष्मी किती प्रमाणात मिळवली पाहिजे?

दादाश्री : असे काही नाही. रोज सकाळी आंघोळ करावी लागते ना? तर कुणी असा विचार करतो की एकच तांब्या पाणी मिळाले तर काय होईल? तसेच लक्ष्मीचाही विचार करत राहण्याची गरज नाही. दीड बालदी मिळाली तर ते ठरलेलेच आहे आणि दोन तांबे मिळाले तर तेही ठरलेलेच आहे. त्यात कुणीही कमी जास्त करू शकत नाही. म्हणून मन-वचन-कायेने तू लक्ष्मीसाठी प्रयत्न कर, पण इच्छा मात्र

करू नकोस. ही लक्ष्मीजी म्हणजे एका प्रकारे बँकबॅलेन्स आहे. बँकेत (पूर्वीची) शिल्लक असेल, तरच मिळेल ना? कुणी लक्ष्मीची इच्छा केली, तर लक्ष्मीजी म्हणतात, 'तुला या जुलैमध्ये पैसे मिळणार होते, पण ते आता पुढच्या जुलैमध्ये मिळतील.' आणि जर कुणी म्हटले, 'मला पैसे नकोत.' तर तोही मोठा गुन्हा आहे. लक्ष्मीजीचा तिरस्कारही करू नये आणि इच्छाही बाळगू नये. त्यांना तर नमस्कार केला पाहिजे. त्यांचा विनय केला पाहिजे. कारण त्या तर हेड ऑफिसात आहेत. लक्ष्मीजींचे आगमन तर त्यांचा काळ परिपक्व झाला की होणारच असते. उलट इच्छा करीत राहिल्याने अंतराय (विलंब) होतो, लक्ष्मीजींचे म्हणणे असे की, 'ज्या काळी ज्या परिसरात राहायला हवे त्याकाळी तिथेच राहायला हवे, आणि आम्ही योग्य वेळेवर पाठवतच असतो. तुझा प्रत्येक ड्राफ्ट वगैरे सर्वकाही तुला अगदी वेळेवर मिळेल. पण माझी इच्छा मात्र करू नकोस. कारण जे नियमनुसार आहे, ते आम्ही व्याजासकट पाठवून देतो. जो इच्छा करीत नाही, त्याला वेळेवर पाठवून देतो.' लक्ष्मीजी आणखी काय म्हणतात? की, 'तुला मोक्ष हवा असेल तर हक्काची लक्ष्मी मिळेल त्याचाच स्वीकार कर, कुणाचेही हिसकावून किंवा लुबाडून घेऊ नकोस.'

या लक्ष्मीजींची जेव्हा आमच्याशी भेट होते तेव्हा आम्ही त्यांना सांगतो की 'बडोद्यात मामाची पोळ, आणि सहावे घर, जेव्हा अनुकूल असेल तेव्हा आपले स्वागत आहे आणि जेव्हा जायची इच्छा असेल तेव्हा जावे. आपलेच घर आहे. आपले स्वागत आहे.' एवढे आम्ही सांगतो. आम्ही विनय चुकत नाही.

दुसरी गोष्ट म्हणजे लक्ष्मीजींना कधीही झिडकारू नये. काही जण म्हणतात की 'हमको नहीं चाहिए, लक्ष्मीजी को तो हम टच भी नहीं करते' (आम्हाला नको, आम्ही लक्ष्मीला स्पर्श पण करत नाही). ते लोक लक्ष्मीजींना शिवत नाहीत त्याला हरकत नाही, पण जे अशी वाणी बोलतात, अशी भावना करतात तो मोठा धोका आहे. पुढचे कितीतरी जन्म लक्ष्मीशिवाय भटकावे लागेल. लक्ष्मीजी तर 'वीतराग'

आहेत, 'अचेतन वस्तू' आहेत. त्यांना कधीही झिडकारू नये. कुणालाही झिडकारले मग ते चेतन असो किंवा अचेतन असो, त्याची प्राप्ती होणार नाही. आम्ही 'अपरिग्रही आहोत' असे बोलायला हरकत नाही. पण 'लक्ष्मीजीला कधीही शिवणार नाही' असे बोलू नये. लक्ष्मीजींना तर साऱ्या जगव्यवहाराचे 'नाक' म्हटले जाते. 'व्यवस्थित शक्तीच्या' नियमाच्या आधारावर सर्व देवी-देवता प्रस्थापित आहेत, म्हणून कधीही त्यांचा तिरस्कार करू नये.

लक्ष्मीचा त्याग करायचा नाही, पण अज्ञानाचा त्याग करायचा आहे. काही माणसे लक्ष्मीचा तिरस्कार करतात. जर कोणत्याही वस्तूचा तिरस्कार केला तर ती वस्तू पुन्हा कधी मिळतच नाही. केवळ निस्पृह होणे, हा तर मोठा वेडेपणाच आहे.

संसारी भाव करण्यात आम्ही निस्पृही आहोत आणि आत्म्यासंबंधी भाव करण्यात सस्पृही आहोत. सस्पृही-निस्पृही असेल तरच त्याला मोक्ष मिळेल. म्हणून प्रत्येक प्रसंगाचे स्वागत करा.

काळे नाणे कशास म्हणायचे, ते समजावतो. हे पुराचे पाणी घरात घुसले तर आपल्याला आनंद वाटेल की घर बसल्या पाणी आले? मग जेव्हा पूर ओसरेल तेव्हा पाणी तर वाहून जाईल पण नंतर जो चिखल उरेल तो धुवून काढता, काढता तर नाकी नऊ येतील. हे काळे नाणे पुराच्या पाण्यासारखे आहे. ते रोमारोमात डंख मारून जाईल. म्हणून मला शेठजींना सांगावे लागले की सावध राहा.

जोपर्यंत आडधंदा सुरू होत नाही तोपर्यंत लक्ष्मीजी घर सोडून जात नाही. आडधंदा म्हणजे लक्ष्मी जाण्याचे निमित्त होय!

हा काळ कसा आहे? या काळाच्या लोकांना तर कुठून माल गोळा करायचा, कसे दुसऱ्यांचे हिसकावून घ्यायचे, भेसळ करून माल कसा विकायचा, बिनहक्काचा विषय भोग कसा करायचा यातच रस! यातून सवड मिळाली तर दुसरे काही शोधणार ना? या सर्वांमुळे सुख काही वाढले नाही. सुख तर केव्हा म्हणता येईल? मेन प्रोडक्शन केले

तर. हा संसार तर बायप्रॉडक्ट आहे. पूर्वी काही पुण्य केले म्हणून देह मिळाला. भौतिक वस्तू मिळाल्या, बायको मिळाली, बंगला मिळाला. जर मेहनत केल्याने मिळत असते, तर मजुराला सुद्धा मिळाले असते, पण तसे नाही. आजच्या लोकांची समजूत चुकीची झाली आहे. म्हणून हे बायप्रॉडक्शनचे कारखाने सुरू झाले आहेत. बायप्रॉडक्शनचा कारखाना सुरू करायचा नसतो. मेन प्रॉडक्शन, म्हणजेच 'ज्ञानी पुरुषां'कडून मोक्षाचे साधन प्राप्त करून घेतले की मग संसाराचे बायप्रॉडक्शन तर आपसूकच फुकटात मिळेल. बायप्रॉडक्शनसाठी तर अनंत अवतार वाया घालवले, दुर्ध्यान करून! एकदा मोक्ष प्राप्त झाला की सगळा धुमाकूळ संपेल!

या भौतिक सुखापेक्षा अलौकिक सुख मिळवायला हवे की ज्या सुखाने आपल्याला तृप्ती मिळेल. या लौकिक सुखाने तर उलट मनस्ताप वाढतो. ज्या दिवशी पन्नास हजाराची विक्री होते ना, तेव्हा नोटा मोजून-मोजूनच माणूस थकून जातो. डोके असे फिरते की खाणे-पिणेसुद्धा नकोसे वाटते. कारण मला पण विक्रीचा पैसा मिळत होता, ते मी पाहिले होते, की तेव्हा डोक्याची काय स्थिती होत असते! हे सर्वच मी अनुभवले आहे. मी तर हा समुद्र पोहून बाहेर निघालो आहे, त्यामुळे मला हे सर्व कळते की तुम्हाला काय होत असेल? जास्त रुपये आले की जास्त गुदमरायला होते, मेंदू डल (मंद) होऊन जातो आणि काहीच आठवत नाही, बैचेनी, बैचेनी होत राहते. हे तर नोटाच मोजत राहतात, पण त्या नोटा सर्व इथल्या इथेच पडून राहिल्या आणि मोजणारे मात्र निघून गेले! नोटा तर सांगतातच, 'की तुला समजून घ्यायचे असेल तर समजून घे की, आम्ही (इथेच) राहू आणि तू जाशील!' म्हणून आपण त्याच्याशी वैर बांधायचे नाही, पैशाला सांगावे की, 'आपण यावे' कारण त्याची गरज आहे! सर्वांचीच गरज आहे ना? पण त्यातच तन्मायाकार राहिलो, तर मोजणारे गेले आणि पैसे राहिले. तरीपण मोजावे तर लागतातच, मोजल्याशिवाय तर गत्यंतरच नाही ना? एखादाच असा शेठ असेल की जो त्याच्या मुनिमला सांगतो की 'बाबा, मला जेवताना अडचण करू नका, पैसे आले तर तुम्ही

निवांतपणे मोजून तिजोरीत ठेवा आणि तिजोरीतून घ्या.' त्यात दखल करीत नाही, असा शेठ क्वचितच असेल! हिंदुस्तानात असे दोन-चार शेठ असतील, जे निर्लेप राहू शकतात! ते माझ्यासारखे! मी कधीही पैसे मोजत नाही!! हा कसला नसता व्याप!! आज वीस-वीस वर्षे झाली, मी लक्ष्मी हातात घेतली नाही. त्यामुळेच तर इतका आनंदात असतो ना!

जोपर्यंत व्यवहार आहे, तोपर्यंत लक्ष्मीजींची आवश्यकता आहे, हे मान्य आहे परंतु त्यात तन्मयाकार होऊ नका. तन्मयाकार तर नारायणाशी व्हा, फक्त लक्ष्मीजींच्याच मागे लागलो तर नारायण चिडतील. लक्ष्मी-नारायणाचे तर देऊळ आहे ना! लक्ष्मी काही सामान्य वस्तू आहे का?

पैसे कमावताना जसा आनंद होतो, तसाच आनंद खर्च करताना सुद्धा झालाच पाहिजे. पण तेव्हा तर म्हणतो की, 'इतके सारे पैसे खर्च झाले!'

पैसा खर्च होऊन जाईल अशी जागृती ठेऊच नये. ज्या वेळी जो खर्च होईल तो खरा! म्हणूनच पैसा खर्च करायला सांगितले, जेणेकरून लोभ सुटेल व पुन्हा पुन्हा देता येईल.

भगवंतांनी सांगितले हिशोब करत बसू नका. भविष्यकाळाचे ज्ञान असेल तरच हिशोब करा. अरे, तुला हिशोबच करायचा असेल तर उद्या मेलो तर! असा हिशोब कर की?!

रुपयांचा नियम असा आहे की ते काही काळापर्यंत टिकणार आणि मग निघून जाणार. जाणार म्हणजे जाणारच. रुपया फिरतच राहतो, मग तो फायदा घेऊन येईल, नुकसान घेऊन येईल, किंवा व्याजही घेऊन येईल, पण फिरत तर राहणारच. तो बसून राहत नाही. तो स्वभावानेच चंचल आहे. त्यामुळे जेव्हा हा वर चढतो (धनवान होतो) तेव्हा त्याला फसल्यासारखे वाटते. उतरताना मात्र कठीण होते. चढताना तर हौशीने, खुशाल चढून जातो. चढताना असा पकडून-पकडून जोरात चढतो, पण

उतरताना मात्र मांजर कसे मडक्यात तोंड खुपसते, जोर लावून खुपसते आणि मग परत काढताना कशी अवस्था होते? तसे घडते.

हे धान्याचे बी सुद्धा तीन-पाच वर्षात निर्जीव होऊन जाते, नंतर उगवत नाही.

पूर्वी तर लक्ष्मी पाच पिढ्यांपर्यंत तरी टिकायची, तीन पिढ्यांपर्यंत तरी टिकायची. आता तर लक्ष्मी एक पिढीसुद्धा टिकत नाही. या काळाची लक्ष्मी कशी आहे? तर एक पिढीसुद्धा टिकत नाही. त्यांच्या उपस्थितीतच येते आणि त्यांच्या उपस्थितीतच जाते, अशी ही लक्ष्मी आहे. ही तर पापानुबंधी पुण्याची लक्ष्मी आहे. त्यात जर थोडी फार पुण्यानुबंधी पुण्याची लक्ष्मी असेल, तर ती तुम्हाला येथे (सत्संगात) येण्यासाठी प्रेरणा देते. इथे तुमची आमच्याशी भेट घालून देते आणि इथे तुमच्याकडून खर्चही करविते. चांगल्या मार्गाने लक्ष्मी खर्च होते, नाही तर सर्व धुळीत मिळून जाईल. सर्व गटारात वाहून जाईल... ही मुले आपलीच लक्ष्मी उपभोगतात ना. आणि आपण जर मुलांना म्हटले की तुम्ही आमची लक्ष्मी उपभोगत आहात, तर ते म्हणतील तुमची कशी? 'आम्ही तर आमचीच उपभोगत आहोत', असे बोलतील. म्हणजे गटारीतच गेले ना सगळे!

या जगाला यथार्थपणे, 'जसे आहे तसे' समजून घेता आले तर जीवन जगण्यासारखे आहे, यथार्थ जाणून घेतले तर संसारिक चिंता, उपाधी होणार नाहीत. तेव्हा मग जीवन जगण्यासारखे वाटेल!

[2]

लक्ष्मीशी जुळलेला व्यवहार

श्रीमंती काय केल्याने मिळू शकते? लोकांना अनेक प्रकारे मदत केली असेल, तेव्हा लक्ष्मी आपल्या घरी येते! नाहीतर लक्ष्मी येत नाही. लक्ष्मी तर देण्याची इच्छा असेल त्यांच्याकडेच येते. जो दुसऱ्यांसाठी झिजतो, स्वत:ची फसवणूक पण होऊ देतो, नोबिलिटी ठेवतो, त्याच्याकडे

लक्ष्मी येते. लक्ष्मी निघून गेली असे वाटते खरे, पण परत होती तिथेच येऊन उभी राहते.

पैसे कमविण्यासाठी पुण्याची गरज आहे. बुद्धीच्या जोरावर पैसे मिळविण्यासाठी धडपड केल्याने तर उलट पाप बांधले जाते. माझ्यात बुद्धी नाही म्हणून पापे बांधली जात नाहीत. आमच्यात (दादाश्री) बुद्धी एक परसेन्टही नाही!

दयाळू, दुसऱ्याचा विचार करणारा स्वभाव माझा! वसुली करण्यासाठी जायचे झाले तर तिथे उलट पैसे देऊन येईन!!! तसे तर वसुली करण्यासाठी कधी जातच नव्हतो. पण कधी जायचे झाले, आणि त्या दिवशी ते अडचणीत असतील तर उलट त्यांना देऊन परत येत असे. माझ्या खिशात उद्याच्या खर्चासाठी काही ठेवले असतील तर तेही देऊन येत असे. आणि दुसऱ्या दिवशी खर्च करताना हात आखडून राहावे लागे. असे माझे जीवन व्यतीत झाले आहे.

प्रश्नकर्ता : जास्त पैसे झाले की माणूस मोहात अडकतो, असेच ना? जास्त पैसे असणे म्हणजे ते दारूसारखेच आहे, नाही का?

दादाश्री : प्रत्येकाची नशा चढते. जर नशा चढत नसेल तर पैसे जास्त झाले तरी हरकत नाही. पण नशा चढली की झाला दारूड्या, मग त्या खुमारीतच भरकटत असतात लोक! इतरांचा तिरस्कार करतात, 'हा गरीब आहे, असा आहे, तसा आहे.' आला मोठा श्रीमंत, लोकांना गरीब म्हणणारा! स्वतः श्रीमंत! माणसाला गरीबी केव्हा येईल हे सांगता येत नाही. तुम्ही म्हणता तसेच आहे! नशा वाढत असते.

जगातील लोक आयुष्यभर पैशांच्या मागेच लागलेले असतात. आणि पैशांनी तृप्त झाला असेल, असा एकही मनुष्य मी पाहिला नाही. तर मग हे सर्व गेले कुठे?

अर्थात ही सर्व थापेबाजीच चालत आहे. धर्माचे एक अक्षरही समजत नाहीत आणि सगळे असेच चालत राहते. म्हणून जेव्हा संकट येऊन ठेपते, तेव्हा काय करावे हे त्यांना कळतच नाही. डॉलर येऊ

लागले की उड्या मारत राहील. पण अडचण आल्यावर मार्ग कसा काढायचा ते समजत नाही. त्यामुळे निव्वळ पापाचीच शिदोरी बांधतात. त्या वेळेला पाप न बांधता वेळ कशी निभावून घ्यावी इतके समजले तर तोच धर्म आहे.

नेहमी सूर्योदय होतो आणि सूर्यास्त होतो, हा जगाचा नियम आहे. तर हा कर्मोदय होतो तेव्हा पैसे आपोआपच वाढत जातात सर्व प्रकारे गाड्या-बिड्या, बंगले, वाढत जातात. सगळेच वाढत जाते. पण जेव्हा चेन्ज होतो तेव्हा सगळे विखुरले जाते. आधी जमा होते नंतर विखुरले जाते, त्यावेळी शांत राहावे हा सर्वात मोठा पुरुषार्थ!

सख्खा भाऊ पन्नास हजार डॉलर परत करत नाही. अशा परिस्थितीत जीवन कसे व्यतीत करावे ह्याला पुरुषार्थ म्हणतात. सख्ख्या भावाने पन्नास हजार डॉलर घेतलेले परत दिले नाही आणि वरून शिव्या दिल्या. अशा परिस्थितीत जीवन कसे जगावे, हा पुरुषार्थ आहे.

आणि जर एखाद्या नोकराने, ऑफिसातून दहा हजाराचा माल चोरी केला. तिथे कसे वर्तन करावे हा पुरुषार्थ आहे. नाहीतर अशावेळी योग्य समज नसल्यामुळे सर्वकाही धुळीत मिळून जाते आणि स्वत:चा जन्म वाया जातो.

प्रश्नकर्ता : आपल्या आप्तवाणीत सांगितलेलेच आहे ना की 'तू जर कुणाला हजार-दोन हजार रुपये देतोस, तर ते कशाला देतोस? ते तू तुझ्या अहंकारासाठी आणि मानासाठी देतोस.'

दादाश्री : मान विकला त्याने. त्याने 'अहंकार' विकला तर तो आपण घ्यायला हवा. आपण विकत घ्यावा. मी तर आयुष्यभर अहंकाराची खरेदी करत होतो. अहंकार विकत घ्यावा.

प्रश्नकर्ता : म्हणजे काय दादा?

दादाश्री : तुमच्याजवळ पाच हजार मागायला आला, त्याच्या डोळ्यात लाज दिसते की नाही?!

प्रश्नकर्ता : हो.

दादाश्री : मागतो त्यावेळी तो लाज सोडून आपल्याला 'अहंकार' विकतो. तर आपण तो खरेदी करावा. जर आपल्याजवळ शिल्लक असेल तर!

पैसे मागायला जाणे बरे वाटते का? सख्ख्या काकाजवळ मागायला जाणे सुद्धा आवडेल का? का नाही आवडत? अरे, नातेवाइकाकडे मागायलासुद्धा आवडत नाही. वडिलांजवळ मागायला पण आवडत नाही. हात पसरायला नकोसे वाटते.

प्रश्नकर्ता : त्याचा अहंकार आपण विकत घेतला. पण त्याचा अहंकार आपल्या काय कामाचा?

दादाश्री : ओहोहो! त्याचा अहंकार विकत घेतला. म्हणजे त्याच्यात ज्या शक्ती आहेत त्या आपल्यात प्रकट झाल्या! तो बिचारा अहंकार विकायला आला.

प्रश्नकर्ता : हात-पाय चांगले असतानासुद्धा कुणी जर भीक मागू लागला, तर त्याला दान देण्यास मनाई करणे हा गुन्हा आहे का?

दादाश्री : दान दिले नाही त्याला हरकत नाही, पण तुम्ही जर त्याला म्हणालात की, 'असा रेड्यासारखा धष्टपुष्ट असूनसुद्धा हे असे का करतोस? असे आपण म्हणता कामा नये. तुम्ही सांगा की 'बाबा, मी देऊ शकत नाही.'

समोरच्या माणसाला दु:ख होईल असे आपण बोलूच नये. वाणी अशी गोड असावी की जी समोरच्या माणसाला सुख देईल. वाणी हे तर सर्वात मोठे धन आहे आपल्याजवळ. दुसरे धन तर टिकेल किंवा नाहीसुद्धा टिकणार, पण वाणीचे धन हे सदैव टिकणारे असते. तुम्ही चांगले शब्द बोललात, तर समोरच्या माणसाला आनंद होईल. तुम्ही त्याला पैसे नाही दिले तरी हरकत नाही, पण चांगले गोड शब्द बोला ना!

इथे मोठा बंगला बांधला तर तुम्ही जगाचे भिकारी बनाल. छोटा बंगला तर जगाचे तुम्ही राजे! कारण हे पुद्‌गल (जे पुरण आणि गलन होते) आहे. हे पुद्‌गल जर वाढले तर आत्मा (प्रतिष्ठित आत्मा) हलका होऊन जातो. आणि पुद्‌गल हलके झाले तर आत्मा जड होतो. या संसाराची जी दुःखे आहेत ती आत्म्याची व्हिटॅमिन्स् आहेत आणि जी सुखे आहेत ती देहाची व्हिटॅमिन्स् आहेत.

रुपयाचा स्वभाव नेहमीच कसा असतो? चंचल, म्हणून तुम्ही दुरुपयोग होणार नाही अशा पद्धतीने त्याचा सदुपयोग करावा. त्याला स्थिर राहू देऊ नका. ही संपत्ति किती प्रकारची म्हणायची? तेव्हा म्हणतात स्थावर (अचल) आणि जंगम (चल). जंगम संपत्ति म्हणजे हे रुपये, डॉलर्स इत्यादी, आणि स्थावर म्हणजे हे घर इत्यादी. पण त्यातही स्थावर संपत्ति ही जास्त टिकते. आणि जंगम म्हणजे रोख डॉलर्स वगैरे जे असतात, ते तर गेलेच समजा ना. अर्थात रोकडचा स्वभाव कसा आहे? तर दहा वर्षानंतर अकराव्या वर्षी टिकत नाही. नंतर सोन्याचा स्वभाव तो चाळीस-पन्नास वर्षे टिकण्याचा आहे. आणि स्थावर मिळकतीचा स्वभाव शंभर वर्षे टिकण्याचा आहे. अर्थात् सर्वांचा मुदत काळ हा वेगवेगळ्या प्रकारचा असतो. पण शेवटी तर सर्व जाणारच आहे. त्यामुळे हे सर्व समजून-उमजून करावे. हे व्यापारी पूर्वी काय करत, रोकडे पैसे पंचवीस टक्के व्यापारात ठेवत, पंचवीस टक्के व्याजावर ठेवत, पंचवीस टक्के सोन्यात ठेवत, आणि पंचवीस टक्के घरात गुंतवत. अशा प्रकारे आपल्या मुद्दलाची व्यवस्था करीत असत. फार हुशार लोक! या काळात तर मुलांना असे काही शिकवलेलेही नसते. कारण या काळात तेवढी मुद्दलच उरत नाही, तर शिकवणार काय?

या पैशांचे काम असे आहे की अकराव्या वर्षी पैसा नाश पावतो, नेहमीच, दहा वर्षांपर्यंतच चालतो. तर ही खऱ्या पैशांची गोष्ट. समजलात ना? खोट्या पैशांची तर गोष्टच वेगळी! खरे धन ते अकराव्या वर्षी संपते!

प्रश्नकर्ता : शेयर बाजारात सट्टाबाजी करणे चांगले की सोने घेतलेले बरे!

दादाश्री : शेयर बाजारात तर जाऊच नये. शेयर बाजारात तर खेळाडू लोकांचेच काम. मधले सर्व तर फार अडचणीत सापडतात. यात तर खेळाडूचाच फायदा होतो! पाच-सात मुख्य खेळाडू मिळून भाव ठरवून टाकतात. त्यामुळे मधल्या लोकांची वाट लागते! पण यात कुणाचा तरी फायदा होतोच ना! तर यात मोठ्या खेळाडूंचा फायदा होतो, कारण ते रात्रंदिवस हेच करत असतात ना! हे मधले लोक जे इथून कमावून तिथे टाकतात, ते सर्वच मारले जातात. आणि छोटे लोक जे झेप घेऊ शकत नाहीत त्यांचा खर्च जेमतेम निघतो. म्हणून आमच्या नातेवाईकाने जेव्हा मला विचारले, तेव्हा मी त्यांना सांगितले की तुम्ही तर यात पडूच नका.

प्रश्नकर्ता : दादाजी, आपले अमेरिकन महात्मा विचारतात की आम्ही जी थोडीफार कमाई केली आहे, ती घेऊन इंडियाला परतावे का? मुलांची विशेष काळजी वाटते, कारण हवे तसे संस्कार त्यांना इथे मिळत नाहीत.

दादाश्री : होय, हे सर्व तर खरे आहे. इथे जर पुरेसे पैसे कमावून घेतले असतील तर आपण आपल्या घरी, इंडियाला परत यावे. मुलांना चांगले शिक्षण द्यावे.

प्रश्नकर्ता : आपण म्हणालात की पैसे कमावून घेतले की निघून जावे, परंतु पैशांची तर काही लिमिट नसते, त्यामुळे आपण अशी काही लिमिट आखून द्या. सांगा की इतकी लिमिट झाली की पैसे घेऊन आम्ही इंडियाला परत जाऊ.

दादाश्री : होय, हिंदुस्तानात तुम्हाला काही धंदा-रोजगार करायचा असेल, तर त्यासाठी काही भांडवल वगैरे लागेल, तेव्हा व्याजाने पैसे घ्यायची पाळी येऊ नये अशी व्यवस्था करावी. थोडे फार बँकेकडून घ्यावे लागले तर ठीक आहे. बाकी कुणी उधार देणार नाही. तिथे तर

कुणी उधार देत नाही, पण इथे अमेरिकेतही कोणी देणार नाहीत, बँकच उधार देते. म्हणजे तेवढे सोबत घेऊन यावे. बिझनेस तर करावाच लागेल ना, तिथेही खर्च तर करावा लागणारच ना! पण तिथे इंडियात मुले खूप चांगली होतात. इथे डॉलर मिळतात, पण संस्कारांची कमतरता आहे ना!

अमेरिकेत आम्हाला मोठ्या दुकानात घेऊन जातात. म्हणतात, चला दादाजी. तर दुकान बिचारे आमच्या पाया पडत राहते, की धन्य आहे! जरा सुद्धा दृष्टी बिघडवली नाही आमच्यावर! संपूर्ण दुकानातल्या कोणत्याही वस्तूवर दृष्टी बिघडवली नाही! आमची दृष्टी बिघडणारच नाही ना. आम्ही पाहतो सर्व पण आमची दृष्टी बिघडत नाही. आम्हाला कुठल्याही वस्तूची काय गरज? मला कोणतीच वस्तू उपयोगी वाटत नाही ना! तुझी दृष्टी तर बिघडते ना!

प्रश्नकर्ता : आवश्यकता असेल ती वस्तू घ्यावी लागते.

दादाश्री : आमची दृष्टी बिघडत नाही. दुकान आम्हाला असे नमस्कार करीत राहते, की असा पुरुष पाहिलाच नाही कधी! शिवाय तिरस्कारही नाही. फर्स्ट क्लास, रागही नाही, द्वेषही नाही. काय म्हणतात? वीतराग! वीतराग भगवंत आलेत!

एक महात्मा विचारतात की शेयर बाजाराचे कामकाज मी बंद करावे की सुरू ठेवावे? मी म्हटले बंद करून टाका. आतापर्यंत जेवढे केले तेवढे पैसे खेचून घ्या, पण आता मात्र बंद करायला हवे. नाहीतर अमेरिकेत आला काय आणि गेला काय, सारखेच होईल! होते तसेच्या तसे. रिकामे खिसे घेऊन घरी जावे लागेल.

व्याज घेण्याच्या व्यापारात पडलेला मनुष्य, हा मनुष्य न राहता कोण बनेल, हे केवळ देवालाच माहीत! तुम्ही बँकेत ठेवलेत तर हरकत नाही, दुसऱ्या कुणाला उधार दिलेत तरी हरकत नाही, पण व्याज खाण्याच्या नादी लागला, तो दोन टक्के, दीड टक्के, सव्वा टक्के, अडीच टक्केच्या (लालच रूपी) भट्टीत पोळत राहतो. अशा माणसाचे

पुढे काय होईल ते सांगता येत नाही. सध्या मुंबईत सर्वांचीच अशी स्थिती झालेली आहे.

व्याज घेण्यास हरकत नाही, पण हा तर व्याज घेण्याचा व्यापारच सुरू करतो, धंदाच व्याज खाण्याचा. तुम्ही काय करायला हवे? ज्याला व्याजाने दिले त्याला सांगावे की बँकेत जितके व्याज देतात तितके व्याज तुम्हाला मला द्यावे लागेल. आणि तरीही समजा एखाद्या माणसाजवळ व्याज देण्याची ऐपत नाही, मुद्दलसुद्धा नाही, तर तिथे मौन राहावे. त्याला दु:ख होईल असे वर्तन करू नये. आपले पैसे बुडाले असे समजून चालवून घ्यावे. समुद्रात पडले, तर त्या पैशांचे काय करता येईल?

प्रश्नकर्ता : जर सरकार एबाव नॉर्मल टॅक्स थोपत असेल, तर नोर्मेलिटी आणण्यासाठी लोक टॅक्स चुकवतात. तर त्यात काय चुकीचे आहे?

दादाश्री : लोभी माणसाचा लोभ कमी करण्यासाठी टॅक्स ही उत्तम वस्तू आहे.

लोभी माणसाचे कसे असते की पाच करोड झाले तरी मरेपर्यंत त्याला संतोष होत नाही. तेव्हा मग वरच्यावर असा दंड मिळतो, त्यामुळे तो मागे वळतो, म्हणून ही तर चांगली गोष्ट आहे. इन्कमटॅक्स कशास म्हणायचा? जर पंधरा हजाराहून अधिक कमावत असेल तर. पंधरा हजारापर्यंत तर ते लोक सोडतात बिचारे, मग त्या पंधरा हजारात एका छोट्या कुटुंबाला चैनीत खाण्या-पिण्यात अडचण होणार नाही! छोट्या कुटुंबावर आफ्रिकेत जास्त टॅक्स लावत नाही ना!

प्रश्नकर्ता : देवाची भक्ती करणारे गरीब का असतात आणि दु:खी का असतात?

दादाश्री : भक्ती करणारे? त्याचे असे आहे, भक्ती करणारे दु:खी असतात असे काही नसते, पण काही माणसे तुम्हाला दु:खी दिसतात! बाकी, भक्ती केल्यामुळे तर ह्या लोकांकडे बंगले-गाडी आहेत.

तात्पर्य भगवंताची भक्ती करणारा दु:खी असेल असे घडत नसते, पण हे दु:ख तर त्याच्या मागच्या जन्माचा हिशोब आहे. आणि सध्या भक्ती करत आहे हा त्याचा नवीन हिशोब आहे. त्याचे तर जेव्हा फळ येईल, तेव्हा येईल. तुम्हाला समजले ना? हे तर पूर्वी जे जमा केलेले त्याचे फळ त्याला आज मिळाले. आणि आता जे करीत आहे, जे चांगले करीत आहे त्याचे फळ त्याला नंतर मिळेल. समजले ना? तुम्हाला समजेल अशी गोष्ट आहे ना? समजत नसेल तर ही गोष्ट सोडून देऊ.

प्रश्नकर्ता : मानसिक शांती मिळविण्यासाठी माणसाने कुणी गरीब अशक्त माणसांची सेवा करावी, की देवाची भक्ती करावी? किंवा मग कुणाला दान द्यावे? काय करावे?

दादाश्री : मानसिक शांती हवी असेल तर आपल्या वाट्याचे दुसऱ्याला खाऊ घालावे. उद्या आईसक्रीमचा डबा भरून घेऊन ये आणि या सर्वांना खाऊ घाल. मग त्यावेळी किती आनंद होतो ते तू मला सांग. या कबूतरांना, पक्ष्यांना तू दाणे घालतोस तेव्हा ते किती आनंदाने उड्या मारतात. आणि तू त्यांना दिलेस, तुझी स्वत:ची वस्तू दुसऱ्यांना दिलीस, की आत आनंदाची सुरुवात होते. आता रस्त्याने चालताना एखादा माणूस पडला आणि त्याचा पाय मोडला आणि रक्त वाहू लागले, त्यावेळी तुझे धोतर फाडून पट्टी बांधलीस तर तेव्हा तुला आनंद होईल.

या मुला-मुलींची लग्ने कशी होतात? असे आहे ना, मुलींच्या लग्नात खर्च जास्त होतो, मुली स्वत:चे सर्व घेऊनच येतात, त्याच बँकेत जमा करवितात. मुलींचे पैसे बँकेत जमा होतात आणि वडील खुश होतात की बघा, मुलीच्या लग्नात मी सत्तर हजार रुपये खर्च केले, त्या काळात! त्या काळची गोष्ट करीत आहे. अरे बाबा, तू काय केलेस? तिचे पैसे बँकेत जमा होते. तू तर आहेस तसाच आहेस, 'पावर ऑफ ॲटर्नी' आहेस. त्यात तुझे काय? पण रुबाब मात्र तो करतो. आणि एखादी मुलगी (स्वत:च्या नशीबात) तीन हजार घेऊन आली असेल, आणि त्या वेळेला तिच्या बापाच्या व्यवसायात मंदीचा

काळ असेल. तर तिचे लग्न तीन हजारातच होईल. कारण ती जितके पैसे घेऊन आली आहे तितकाच खर्च केला जाईल.

ह्या मुले-मुली सर्वांचे स्वत:चेच पैसे आहेत. आपण जे जमा करून ठेवतो ना, ते तर त्यांचेच असतात, त्यांची व्यवस्था आपण सांभाळतो. बस, तेवढेच आपल्या हातात असते.

आपल्याकडे लोक म्हणतात, मी दुधात धुवून पैसे परत करीन. अरे वेड्या, हा अहंकार व्यर्थ आहे. मोठा आला दुधाने धुऊन देणारा. मला पैसे परत करायचे आहेत असा भाव करावा, तेव्हा मग दिले जातील. घेताना, 'मला परत करायचे आहेत,' असे मनात ठरवून जो पैसे घेतो, त्याचा व्यवहार फार सुंदर होतो, हे मी पाहिले आहे! आधी काहीतरी निश्चय तर करायला हवा ना! नंतर विपरीत संयोग जुळून आले, तर ती गोष्ट वेगळी आहे, परंतु आपला निश्चय तर असला पाहिजे ना! हेच तर 'पझल' आहे!

आपण विचारले की साहेब आपण काळजीत आहात की काय? तर म्हणतात, 'काय करू? ही तीन दुकाने, इथे सांभाळायचे तिथे सांभाळायचे!' आणि शेवटी स्मशानात जाताना नारळ तर फक्त चारच घेऊन जायचे. दुकाने तीन असोत, दोन असोत किंवा एक असो. नारळ तर चारच, आणि ते सुद्धा बिन पाण्याचे. म्हणतो कसा, 'तीन दुकाने सांभाळायची आहेत मला, एक दुकान फोर्टमध्ये आहे, एक कापडाचे दुकान इथे आहे, एक भूलेश्वरमध्ये आहे.' पण शेठजीचे तोंड तर एरंडेल पिल्यासारखे दिसते! जेवताना सुद्धा दुकान, दुकान, दुकान! रात्री स्वप्नात सुद्धा कापडाचे तागे मापत असतो! मरताना त्याची गोळाबेरीज येईल, म्हणून सावध राहा.

धंद्याचे विचार कुठवर करावे? तर जोपर्यंत ओझे वाटत नाही, तोपर्यंत करावे. ओझे वाटू लागले की मग बंद करायचे. नाहीतर मरणच ओढवून घेत आहात हे समजून घ्या. चार पाय आणि वरून शेपूट जास्तीचे मिळेल. मग हंबरत बसणार! चार पाय आणि शेपूट समजलात ना तुम्ही?

[3]

व्यवसाय, सम्यक् समजपूर्वक

हिंदुस्तानात मनुष्याचा जन्म मिळाला, म्हणजे तो मोक्षाच्या हेतूसाठीच असतो. त्यासाठीच आपले जीवन आहे. जर हा हेतू ठेवला असेल तर त्यात जेवढे मिळेल तेवढे खरे. पण हेतू तर असायला हवाच ना? हे खाणे-पिणे सर्व त्यासाठीच आहे. आपणास समजले ना? जीवन कशासाठी जगायचे आहे? फक्त कमाविण्यासाठी? प्रत्येक जीव सुखाच्या शोधात आहे. सर्व दु:खापासून मुक्ती कशी मिळवायची हे समजण्यासाठीच जीवन जगायचे आहे. त्यातून मोक्षमार्ग प्राप्त करून घ्यायचा आहे. मोक्षमार्गासाठीच हे सर्व काही आहे.

दोन अर्थासाठी (हेतूसाठी) लोक जगतात. आत्मार्थी जगणारा तर क्वचितच कोणी विरळा असतो. बाकीची सर्व माणसे लक्ष्मीसाठीच जगतात. दिवसभर लक्ष्मी, लक्ष्मी, आणि लक्ष्मी! लक्ष्मीच्या मागे तर सर्व जग वेडे झाले आहे ना! पण त्यात सुख नसतेच कधीही! बंगले तसेच रिकामे असतात आणि दुपारी स्वत: असतो कारखान्यात. म्हणजेच बंगल्याचा उपभोगही घेऊ शकत नाही. म्हणून आत्मज्ञान जाणून घ्या! ही अशी आंधळी भटकंती कुठवर?

कुणी विचारले की मी कोणता धर्म पाळावा? तर आम्ही सांगतो की या तीन वस्तूंचे पालन कर, बाबा :

(1) एक तर नीतीमत्ता! तुझ्याजवळ पैसे कदाचित कमी-जास्त असतील तरी हरकत नाही, पण नीतीमत्तेचे पालन अवश्य कर, एवढे तरी कर, बाबा.

(2) नंतर दुसरे म्हणजे, ऑब्लाइजिंग नेचर (परोपकारी स्वभाव) ठेव. मदत करण्यासाठी आपल्याजवळ पैसे नसले तर बाजारात जाताना विचारावे 'तुम्हाला बाजारातून काही आणायचे असेल तर मला सांगा, मी निघालोय बाजारात.' अशा प्रकारे इतरांची मदत करावी. हा झाला ऑब्लाइजिंग नेचर.

(3) आणि तिसरे म्हणजे, त्याचा मोबदला मिळावा अशी इच्छा करू नकोस. सारे जग मोबदला मिळवण्याची इच्छा बाळगणारे आहे. तुम्ही इच्छा केलीत तरी मोबदला मिळेल आणि इच्छा केली नाहीत तरी मोबदला मिळेल. अशा ॲक्शन रिॲक्शन येतात. इच्छा ही तुमची भीक आहे, की जी वाया जाते.

प्रश्नकर्ता : आत्म्याच्या प्रगतीसाठी काय करत राहायला हवे?

दादाश्री : त्याने प्रामाणिकपणाची निष्ठा बाळगून चालायला हवे. ती निष्ठा अशी आहे की जेव्हा पैशांची खूप अडचण असते तेव्हा आत्मशक्तीचा आविर्भाव होतो. आणि जेव्हा पैशांची टंचाई नसते, भरपूर पैसे-बिशे असतात, तोवर आत्मा काही प्रकट होत नाही. प्रामाणिकपणा, हा एकच मार्ग आहे. केवळ भक्ती केल्याने होईल असे काही घडणार नाही. प्रामाणिकपणा नसेल तर भक्ती करण्याचा काही अर्थ नाही. प्रामाणिकपणा जोडीला हवाच. प्रामाणिकपणामुळे मनुष्य पुन्हा मनुष्याच्या जन्माला येतो. आणि जी माणसे भेसळ करतात, बिनहक्काचे हिसकावून घेतात, बिनहक्काचा भोग करतात, ती सर्व इथून दोन पायातून चार पायात जातात. यात कोणी तसूभरही फरक करू शकत नाही. कारण बिनहक्काचे उपभोगणे हा त्याचा स्वभावच बनला आहे. म्हणून तिथे जनावरात गेला की मग भोग घेतो. तिथे तर कुणी कुणाची बायकोच नाही ना! सगळ्या बायका स्वतःच्याच की! इथे मनुष्यात तर लोक विवाहित असतात, म्हणून कुणाच्या पत्नीवर कुदृष्टी ठेवू नकोस. पण ही तर सवयच होऊन गेलेली असते, स्वभाव झालेला असतो, त्यामुळेच तर जनावरात जातो. तिथे एक जन्म, दोन जन्म भोग घेऊन झाले की मग शहाणा होतो. तर हे सर्व जन्म त्याला सरळ करतात. सरळ झाला की मग इथे येतो. पुन्हा वाकड्यात शिरला, तर पुन्हा तिथे पाठवून सरळ केले जाते. म्हणजे असे सरळ होत होत शेवटी तो मोक्षासाठी लायक बनतो. जोपर्यंत वाकडा चालतो तोपर्यंत मोक्ष होत नाही.

नीतीमय पैसा आणला तर त्याला हरकत नाही. पण अनीतीमय

पैसा आणला म्हणजे तर आपल्याच पायावर कुऱ्हाड मारली आणि तिरडी निघते तेव्हा ते पैसे इथेच पडून राहतात. ते मग निसर्गाच्या जप्तीत जातात. आणि त्याने इथे जो गुंता निर्माण केला, तो परत त्याला भोगावा लागतो.

देवाची भक्ती केली नाही पण नीतीपूर्वक राहिला तरी पुष्कळ झाले. देवाची भक्ती करतो पण नीतीपूर्वक राहत नाही तर त्याला काही अर्थच नाही. ते मीनिंगलेस आहे. पण तरी आपण तसे बोलू नये, नाहीतर तो परत देवाला सोडून अनीतीच वाढवत राहील. तात्पर्य, नीती सोडू नका. त्याचे फळ चांगले येईल.

जगात सुख एका जागीच आहे. जिथे संपूर्ण नीती असेल. प्रत्येक व्यवहारात संपूर्ण नीती असेल, त्या जागी सुख असेल. आणि दुसरे म्हणजे जो समाजसेवक असेल, जो स्वत:साठी नव्हे, तर परक्यासाठी जीवन जगत असेल, तर त्याला फार सुख असेल, पण ते भौतिक सुख आहे. त्याला मूर्च्छेचे सुख म्हणतात.

ही वाक्ये तुमच्या दुकानात लिहून ठेवा.

(1) प्राप्ताला उपभोगा. अप्राप्ताची चिंता करू नका.

(2) जो भोगतो त्याची चूक.

(3) डिसऑनेस्टी इज द बेस्ट फुलिशनेस!

(अप्रमाणिकपणा हा सर्वात मोठा मूर्खपणा).

जगात काहीच नाही, असे नाही. सर्व वस्तू या जगात आहेत. पण म्हणतात ना की 'सकल पदारथ है जगमांही, भाग्यहीन नर पावत नाही.' अर्थात जितकी कल्पना करता येईल तितक्या सर्व वस्तू जगात असतात पण तुमचे अंतराय (नशीबाचे अडथळे) असता कामा नयेत, तर त्या वस्तू तुम्हाला मिळतील.

सत्यनिष्ठा पाहिजे. ईश्वर काही मदत करायला रिकामा नाही. तुमची दानत खरी असेल तेव्हाच तुमचे काम होईल.

लोक म्हणतात, 'खऱ्याला ईश्वर मदत करतो!' पण नाही, तसे नाही. ईश्वर जर खऱ्याला मदत करत असेल तर खोट्याचा काय गुन्हा? ईश्वर काय पक्षपाती आहे? ईश्वराला तर सर्वठिकाणी निष्पक्षपाती राहायला पाहिजे ना? ईश्वर तशी कुणालाही मदत करीत नाही. ईश्वर यात हस्तक्षेप करीतच नाही. ईश्वराच्या नामस्मरणानेच आनंद होतो. त्याचे कारण काय, तर ती मूळ वस्तू आहे. आणि ते स्वत:चेच स्वरूप आहे. म्हणून आठवण होताच आनंदाची अनुभूति होते. आनंदाचा लाभ घडतो. बाकी ईश्वर काहीच करीत नाही. ते देणे शिकलेलेच नाही. आणि त्यांच्यापाशी काही नाहीच, तर देणार काय?

प्रश्नकर्ता : दादाजी, व्यवहार कशा पद्धतीने करावा?

दादाश्री : विषमता होता कामा नये. समभाव ठेऊन निकाल करावा. आपल्याला जिथून काम करवून घ्यायचे आहे, तिथला मॅनेजर म्हणाला की, 'दहा हजार रुपये द्याल तरच तुमचा पाच लाखाचा चेक मिळेल.' आता आपल्या चोख व्यापारात किती फायदा झाला असेल? पाच लाख रुपयात दोन लाख आपल्या घरचे असतील आणि तीन लाख इतर लोकांचे देणे असेल, तर आता त्या लोकांना अडकवून ठेवणे हे योग्य आहे का? म्हणून आपण त्या मॅनेजरला समजावण्याचा प्रयत्न करावा की, 'बाबा, धंद्यात मला नफा मिळाला नाही', असे-तसे सांगून जर पाचपर्यंत तयार झाला तर ठीक नाहीतर शेवटी दहा हजार देऊनही आपला चेक मिळवून घ्यावा. आता तिथे 'मी लाच का देऊ?' असा आग्रह धरून बसलात तर ज्यांचे पैसे धंद्यात गुंतवले आहेत त्यांना काय उत्तर देणार? ते सर्व मागणारे तुम्हाला रागाच्याभरात शिव्या देतील! तेव्हा जरा समजून घ्या. वेळेनुसार मार्ग काढा.

लाच देणे हा गुन्हा नाही. ज्या वेळेस जो व्यवहार येऊन ठेपला, त्या वेळेस ॲडजस्ट होणे तुला जमले नाही, तर तो गुन्हा ठरेल. आता अशा वेळी कुठपर्यंत सत्याचे शेपूट धरून बसावे?! तर, जोपर्यंत आपल्याला ॲडजस्टमेंट करून घेता येईल, आपल्याजवळ लोकांचे कर्ज फेडण्याइतका बँक बॅलेन्स असेल आणि लोक आपल्याला शिव्या देत

नसतील, तोपर्यंत धरून ठेवावे. पण जर बँक बॅलेन्स कमी पडत असेल आणि पैसे मागणाऱ्यांच्या शिव्या खायची वेळ आली तर काय करावे? तुम्हाला काय वाटते?

प्रश्नकर्ता : होय, बरोबर आहे.

दादाश्री : मी तर आमच्या व्यापारात सांगत असे की, 'बाबा, देऊन ये पैसे. आपण जरी चोरी करत नाही की असले-तसले काही गैर करत नाही, तरी पण पैसे देऊनच ये.' नाहीतर लोकांना धक्के खायला लावायचे, हे आपल्यासारख्या भल्या माणसाचे काम नव्हे. अर्थात लाच दिली त्याला मी गुन्हा मानत नाही, परंतु ज्यांनी आपल्याला माल दिला, त्यांना आपण वेळेवर पैसे दिले नाही, तर त्याला मी गुन्हा म्हणतो.

रस्त्यात थांबवून लुटारूंनी पैसे मागितले तर तुम्ही देणार की नाही? की सत्यासाठी देणार नाही?

प्रश्नकर्ता : द्यावे लागतात.

दादाश्री : तिथे कसे मुकाट्याने देता? आणि इथे का देत नाही? हे दोन नंबरचे लुटारू आहेत. तुम्हाला असे नाही का वाटत की हे दोन नंबरचे लुटारू आहेत! हे सुधारलेले लुटारू आणि ते बिनसुधारलेले लुटारू! हे सिव्हिलाइज्ड लुटारू आणि ते अनसिव्हिलाइज्ड लुटारू!!!

प्रश्नकर्ता : दादाजी आपण तर भगवंत प्राप्तीचा मार्ग पत्करला आहे. त्याचबरोबर आपण मोठ्या व्यवसायात सुद्धा गुंतलेले आहात. तर या दोन्ही गोष्टी एकाच वेळी कशा शक्य आहेत?

दादाश्री : चांगला प्रश्न आहे की 'हसणे आणि पीठ खाणे' हे कसे शक्य आहे? काय म्हणता की, एकीकडे व्यवसाय करीत आहात आणि एकीकडे भगवत् प्राप्तीचा मार्ग पण पत्करला आहे, हे दोन्ही कसे शक्य झाले? पण ते शक्य आहे. बाहेरचे वेगळे चालत असते आणि आतले वेगळे चालत असते, असे आहे. दोन्ही गोष्टी वेगळ्याच आहेत.

हे 'चंदुभाऊ' (चंदुभाईच्या जागी वाचकांनी स्वत:चे नाव समजावे) आहेत ना, ते चंदुभाऊ वेगळे आहेत आणि आत्मा वेगळा आहे. आत दोन्ही वेगळे होऊ शकतील असे आहे. दोघांचे गुणधर्मसुद्धा वेगळे आहेत. जसे इथे सोने आणि तांबे दोन्ही एकत्रित झाले असतील, तर त्यांना परत वेगळे करायचे असेल तर करता येईल की नाही?

प्रश्नकर्ता : येईल.

दादाश्री : त्याचप्रमाणे या दोघांना ज्ञानी पुरुष वेगळे करू शकतात, ज्ञानी पुरुष जे पाहिजे ते करू शकतात. आणि तुम्हालाही जर वेगळे करण्याची इच्छा असेल तर तुम्ही या येथे, लाभ प्राप्त करून घ्यायचा असेल तर या.

व्यवसाय चालत राहतो, पण व्यवसायात एक क्षणसुद्धा आमचा उपयोग नसतो. केवळ नाव असते तिथे. परंतु आमचा उपयोग एक क्षणसुद्धा तिथे नसतो. महिन्यातून एकदा दोन तासासाठी कदाचित मला जावे लागते आणि तेव्हा जातोसुद्धा परंतु आमचा उपयोग त्यात नसतो. उपयोग नसतो म्हणजे काय, ते समजले का तुम्हाला? हे लोक दान मागण्यासाठी जातात ना? तर कुणाकडे दान घेण्यासाठी गेलो, व आपण म्हणालो की या शाळेसाठी दान द्या, तर ती व्यक्ती आपल्याला मनापासून वेगळे ठेऊन व्यवहार करते. करते की नाही?

प्रश्नकर्ता : होय.

दादाश्री : तसेच यात (आत) सर्व वेगळे राहू शकते. यात वेगळे ठेवायचे मार्ग असतात. आत्माही वेगळा आहे आणि हे चंदुभाऊ पण वेगळे आहेत.

व्यवसायात मी चित्त ठेवले नाही. व्यवसायात आयुष्यभर चित्त ठेवले नाही. व्यवसाय केला आहे हे खरे. मेहनत केली असेल, काम केले असेल, पण त्यात चित्त गुंतवले नाही.

प्रश्नकर्ता : धंद्याची खूप काळजी वाटते, खूपच अडचणी येतात.

दादाश्री : काळजी वाटायची सुरुवात झाली की समजावे आपले कार्य बिघडणार आहे. जास्त काळजी वाटत नसेल तर समजावे की कार्य बिघडणार नाही. चिंता-काळजी कार्याला अवरोधक (अडचणकारक) आहे. चिंतेमुळे धंद्याचे मरण ओढवते. ज्यात चढ-उतार होतात त्यालाच धंदा म्हणतात. हे *पूरण-गलन* आहे. पूरण झालेले गलन झाल्याशिवाय राहणारच नाही. या *पूरण-गलनात* आपली काहीच संपत्ती नाही, आणि जी आपली संपत्ती आहे त्यातून काहीच *पूरण-गलन* होत नाही! इतका चोख व्यवहार आहे!! हे तुमच्या घरात तुमची बायको-मुले सगळेच तुमचे भागीदार आहेत ना?

प्रश्नकर्ता : सुख-दु:खात तर भागीदार आहेत.

दादाश्री : तुम्ही तुमच्या बायको-मुलांचे पालक म्हटले जातात. फक्त पालकानेच का म्हणून काळजी करावी? आणि घरची माणसे तर उलट तुम्हाला म्हणतात ना की, आमची काळजी करू नका.

प्रश्नकर्ता : चिंतेचे स्वरूप काय आहे? जन्माला आलो तेव्हा तर चिंता नव्हती, मग आता आली कुठून?

दादाश्री : जसजशी बुद्धी वाढते तसतसा संतापही वाढत जातो. जन्मले तेव्हा बुद्धी होती का? व्यापार-धंद्यासाठी विचार करण्याची गरज आहे. पण त्यापुढे गेलात तर सगळे बिघडते. व्यापार-धंद्यासाठी दहा-पंधरा मिनिटे विचार करणे ठीक आहे पण त्यापुढे जाऊन सतत विचार चक्र चालूच राहिले तर ते नॉर्मालिटीच्या बाहेर गेले म्हटले जाईल. तेव्हा मग विचार करणे बंद करा. धंद्याचे विचार तर येतील, पण त्या विचारात तन्मयाकार झालात तर त्याचे ध्यान उत्पन्न होईल आणि त्यामुळे काळजी सुरू होईल. ती मग प्रचंड नुकसान करते.

प्रश्नकर्ता : मनात ठरवलेले असते की आर्तध्यान-रौद्रध्यान करायचे नाही, परंतु दुकान तोट्यातच चालत आहे, त्यामुळे हे असे होतच राहणार ना? काय करणार?

दादाश्री : हे बघ, दुकान तोट्यात चालत आहे. तू तर तोट्यात

चालत नाहीस ना? तोटा दुकानाला होत आहे. दुकानदारीचा स्वभावच असा असतो की त्यात तोटा पण होतो आणि नंतर फायदाही होतो. तात्पर्य असे की फायदा तोटा हे चालायचेच!

आम्ही व्यवसायाचे काम सुरू करण्यापूर्वी काय करतो? तर जेव्हा स्टीमर समुद्रात सोडायची असते, तेव्हा भटजीकडून पूजा-पाठ वगैरे सर्व करवून घेतो, सत्यनारायणाची पूजा, दुसरे आवश्यक पूजा-पाठसुद्धा करवून घेतो. गरज भासली तर स्टीमरची देखील पूजा करतो. नंतर स्टीमरच्या कानात आम्ही सांगतो, 'तुला जेव्हा बुडायचे असेल तेव्हा बुड बाई, आमची तशी इच्छा नाही! आमची इच्छा नाही!!' असे जर बोललो नाही तर मग निस्पृह झालो असेच म्हटले जाईल, मग तर ती बुडून जाईल. आमची इच्छा नाही, असे सांगितले तर त्यामागे आमची शक्ती काम करीत असते. आणि जर बुडाली तर आपल्याला माहीतच आहे की आपण कानात सांगितले होतेच ना! आपण नव्हते का सांगितले? म्हणजे ॲडजस्टमेंट घेत राहिलो तरच जगात निभाव लागेल!

मनाचा स्वभाव कसा आहे की मनासारखे झाले नाही की मन निराश होऊन जाते. तसे होऊ नये म्हणून हे सर्व उपाय करावेत. मग सहा महिन्यानंतर बुडेल की दोन वर्षांनंतर, आम्ही तेव्हा ॲडजस्टमेंट घेऊन टाकतो की सहा महिने तरी निभावून नेले. व्यापार म्हणजे कसा असतो, की हे टोक की ते टोक, आशेचे महाल निराशा आणल्याशिवाय राहत नाहीत. संसारात वीतराग राहणे फार कठीण आहे. पण आमच्याकडे (दादाजींकडे) जबरदस्त ज्ञानकला आणि बुद्धिकला, दोन्हीही असल्यामुळे आम्ही वीतराग राहू शकतो.

पूर्वी एकदा, आमच्या कंपनीत मोठे नुकसान झाले होते. ज्ञान होण्यापूर्वीची ही गोष्ट, तेव्हा आम्हाला रात्रभर झोप येत नव्हती. सारखी चिंता वाटत राहिली. तेव्हा आतून उत्तर मिळाले की यावेळी या नुकसानीची चिंता कोणाकोणाला होत असेल? मला असे वाटले की माझे भागीदार कदाचित चिंता करीत नसतीलही. मी एकटाच चिंता करीत बसलो आहे. आणि बायको-मुले सर्वच, भागीदार आहेत, पण

त्यांना तर काही माहीतच नाही. आणि तरी त्यांची गाडी चालत आहे, तर मी एकटाच मूर्ख की ही सर्व चिंता करीत बसलो आहे! त्यानंतर मग माझी अक्कल ठिकाण्यावर आली.

एकच पक्ष घेऊन बसला आहात? ज्या कोपऱ्यात जगाची माणसे जाऊन बसली आहेत, त्या कोपऱ्यात तुम्ही पण बसले आहात? फायद्याच्याच पक्षात. तुम्ही लोकांच्या विरुद्ध चालावे. लोक फायदा मागतात तेव्हा आपण म्हणावे 'तोटा होऊ दे.' तोटा मागणाऱ्याच्या पदरी कधी चिंता येत नाही. फायदा शोधत राहणारा नेहमी चिंतेतच असतो आणि तोटा पत्करायची तयारी दाखविणाऱ्याच्या पदरी चिंता कधी येत नाही, याची आम्ही गॅरंटी देत आहोत. आम्ही काय सांगतो ते कळतय ना?

धंद्याला सुरुवात केली की माणूस मनात अंदाज बांधतो की या कामात निदान चोवीस हजार तर नक्कीच मिळतील! आता जेव्हा फोरकास्ट करतो, तेव्हा पुढे परिस्थिती बदलूही शकते याचा विचार करण्यास मात्र तो विसरतो. सरळ तसेच फोरकास्ट करतो.

थोडक्यात, आम्ही सुद्धा आयुष्यभर कॉन्ट्रॅक्टचा व्यवसाय केलेला आहे, सर्व प्रकारची कॉन्ट्रॅक्ट केलेली. आणि समुद्रात जेटी सुद्धा बांधलेल्या आहेत. आता तिथे, धंद्याच्या सुरुवातीला काय करीत होतो? जिथे पाच लाखाचा फायदा होऊ शकेल असे वाटत असेल, तिथे आधीच मनात ठरवीत होतो की लाखभर मिळाले तरी पुरे आहेत. नाहीतर शेवटी बिना नफा-नुकसान, इन्कमटॅक्सचे पैसे निघाले, व जेवण खर्च निघाला तरी चालेल. आणि नंतर मिळतात तीन लाख. तर पाहा, मनात केवढा आनंद वाटतो. कारण मानले होते त्यापेक्षा खूप जास्तच मिळाले. नाहीतर चाळीस हजार, गृहीत धरून बसला आणि मिळाले वीस हजार, तर दु:खी होऊन जातो!!

धंद्याची दोन मुले, एकाचे नाव तोटा आणि दुसऱ्याचे नाव नफा. तोटा नावाचा मुलगा कुणालाही आवडत नाही, पण दोघे एकत्र असतातच.

दोघांचाही जन्म झालेलाच असतो. धंद्यात नुकसान होत असेल तर ते दिवसा होते का रात्री?

आपण खूप श्रम घेतले, चोहीकडून काळजी घेतली, तरी काही पदरी पडले नाही, तर आपण समजून घ्यायला हवे की सध्या आपले संयोग बरोबर नाहीत. आता अशा परिस्थितीत जास्त जोर लावला तर उलट नुकसानच होईल, त्यापेक्षा अशावेळी आपण आत्म्याचे काम करून घ्यावे. गेल्या जन्मी हे केले नाही त्यामुळेच तर ही सर्व भानगड झाली. ज्याला आपले ज्ञान मिळाले असेल त्यांची तर गोष्टच वेगळी आहे, पण जरी आपले ज्ञान मिळाले नसेल तरीही, देवाच्या भरवशावर आपली नाव आपण सोडतोच ना! त्याला मग काही करावे लागते का? 'जशी देवाची इच्छा' असेच म्हणतात ना? आणि बुद्धीने मापायला गेलो, तर त्याचा कधी मेळच बसणार नाही.

जेव्हा संयोग बरोबर नसतात, तेव्हा लोक कमाई करायला निघतात. खरे तर तेव्हा भक्ती करायला हवी. संयोग बरोबर नसतील अशावेळी काय करायला पाहिजे? आत्म्याचे, स्वत:च्या आत्म्यासंबंधी सत्संग इत्यादी, करत राहावे. भाजी नसली तर नसू दे, खिचडी पुरते पैसे तरी निघतील ना? असे आहे, की योग असेल तर कमाई होईल, नाहीतर नफ्याच्या बाजारातही तोटा मिळेल, आणि जर योग असेल तर तोट्याच्या बाजारात सुद्धा फायदा होईल. योगायोगाच्या गोष्टी आहेत या साऱ्या!

नफा-नुकसान, काहीही आपल्या ताब्यात नाही. म्हणून नॅचरल ॲडजस्टमेंटच्या आधारावर चला. दहा लाख मिळवल्यानंतर एकदम पाच लाखाचे नुकसान झाले तर? हे तर एक लाखाचे नुकसानसुद्धा पचवू शकत नाहीत ना! मग दिवसभर रडारड, चिंता, करत बसतात! अरे, वेडेसुद्धा होऊन जातात! असे वेडे झालेले आत्तापर्यंत मी बरेच पाहिले आहेत!

प्रश्नकर्ता : दुकानात जास्त ग्राहक येवोत म्हणून मी दुकान लवकर उघडतो आणि उशीरा बंद करतो, हे बरोबर आहे ना?

दादाश्री : ग्राहकांना आकर्षित करणारे तुम्ही कोण? लोक ज्या वेळेला दुकान उघडत असतील त्याच वेळेला तुम्ही पण उघडा. लोक सात वाजता उघडतात आणि तुम्ही साडेनऊ वाजता उघडलेत तर तेही चुकीचे म्हटले जाईल. लोक जेव्हा दुकान बंद करतात तेव्हा तुम्हीही बंद करून घरी जावे. व्यवहार काय सांगतो की, लोक काय करतात ते तुम्ही पाहा. लोक झोपतात त्यावेळी तुम्ही पण झोपा. रात्री दोन वाजेपर्यंत धुमाकूळ घालता, हे योग्य आहे का? जेवल्यानंतर विचार करता का की हे कसे पचेल? तर त्याचे फळ सकाळी मिळूनच जाते ना? तसेच व्यापाराचे सुद्धा आहे.

खाण्या-पिण्याच्यावेळी चित्त कारखान्यात जात नसेल तर, कारखाना बरोबर आहे, पण जर खाण्या-पिण्याच्यावेळी चित्त कारखान्यात पळत असेल, तर तो कारखाना काय कामाचा? आपले हार्टफेल करविणारा कारखाना काय उपयोगाचा? तात्पर्य काय की नॉमॉलिटी समजून घ्या. परत कारखान्यात तीन शिफ्ट चालवतो, हे योग्य आहे का? त्यातच ह्याने नुकतेच लग्न करून बायको घरी आणली आहे, तेव्हा बायकोच्या मनाचेही समाधान व्हायला पाहिजे ना! घरी गेल्यावर बायको तक्रार करेल, की 'तुम्ही तर मला भेटतच नाहीत. माझ्याशी दोन शब्दसुद्धा बोलत नाहीत.' तर हे योग्य नाही ना! संसारात योग्य दिसेल असा व्यवहार असायला हवा. नाही का?

घरात वडिलांबरोबर किंवा इतर मंडळीबरोबर धंद्याच्या बाबतीत मतभेद होऊ नये यासाठी तुम्ही पण 'होय बरोबर आहे,' असे सांगा. 'जसे चालत आहे तसे चालू द्या', असे म्हणावे पण घरात सर्वांनी मिळून असे काही ठरवायला हवे की इतकी रक्कम जमा केल्यानंतर आपल्याला जास्त नकोत. असे ठरवायला हवे.

प्रश्नकर्ता : या बाबतीत तर कुणीही सहमत होणार नाही, दादा.

दादाश्री : तर मग ते उपयोगाचे नाही. सर्वांनी मिळून ठरवायला

हवे. जर ते दोनशे वर्षांच्या आयुष्याचे एक्स्टेंशन मिळवून देत असतील, तर आपण चार शिफ्ट चालू करू.

प्रश्नकर्ता : मग आता धंदा केवढा वाढवायला हवा?

दादाश्री : धंद्याचा व्याप एवढा असावा की आपल्याला निवांत झोपता येईल. जेव्हा आपल्याला बंद करायचा असेल तेव्हा बंद करता येईल, असे असायला हवे. धंदा वाढवून-वाढवून नसती दगदग ओढावून घ्यायची नाही.

ग्राहक आणि दुकानदाराचा संबंध तर असतोच ना? व्यापाऱ्याने दुकान बंद केले तर काय ते संबंध तुटून जातील? नाही तुटत. ग्राहक तर आठवण काढणारच की 'ह्या व्यापाऱ्याने माझ्याबरोबर असा व्यवहार केला होता, असला खराब माल मला दिला होता.' लोक तर वैरभावना लक्षात ठेवतात. मग जरी या जन्मी तुम्ही दुकान बंद केले पण मग पुढच्या जन्मी तो तुम्हाला सोडणार काय? नाही सोडणार. वैराची वसुली करूनच सोडणार. म्हणूनच भगवंतांनी सांगितले आहे की, 'कोणत्याही उपायाने वैर सोडा.' आमचे एक परिचित पैसे उसने मागून घेऊन गेले, आणि मग पैसे परत करायला आलेच नाहीत. तेव्हा आम्ही समजून गेलो की हा वैराचा हिशोब असेल, तर भले घेऊन जाऊ दे, एवढेच नव्हे तर आम्ही त्यांना सांगितले की, 'आता तू आम्हाला पैसे परत करू नकोस, त्याची तुला सूट आहे.' म्हणजे पैसे सोडून सुद्धा वैर जर सुटत असेल तर सोडा. मिळेल त्या मार्गाने वैर सोडा, अन्यथा एका माणसाबरोबर जोडलेले वैर भटकंतीचे कारण बनेल.

लाखो रुपये गेले तरी आम्ही (दादाजी) जाऊ देतो. कारण शेवटी रुपये जाणार आहेत आणि आम्ही राहणार आहोत. काहीही असो पण आम्ही कषाय होऊ देत नाही. लाख रुपये गेले तर त्यात काय झाले? आपण तर सलामत आहोत.

ह्या सर्व बाबी वेगळ्या ठेवा. धंद्यात तोटा झाला तर असे म्हणा की धंद्याला तोटा झाला. कारण आपण (स्वत:) नफा किंवा तोट्याचे

मालक नाही. मग तोटा आपल्या डोक्यावर का घ्यावा? आपल्याला नफा किंवा तोटा यांचा स्पर्शच होत नाही. आणि जर तोटा झाला आणि इन्कमटॅक्सवाला आला, तर धंद्याला सांगावे 'हे धंद्या! तुला पैशांची भरपाई करायची आहे. तुझ्याजवळ असतील तर तू चुकते कर.'

आम्हाला कुणी विचारले की, 'या वर्षी तोटा झाला आहे का?' तर आम्ही म्हणतो, 'नाही बाबा, आमचा तोटा नाही झाला, धंद्याचा तोटा झाला आहे.' आणि फायदा झाला तर सांगतो की, 'धंद्याचा फायदा झाला आहे.' आम्हाला नफा-नुकसान कधी नसतेच.

कोणी शेठ माझ्यावर दबाव टाकत राहतात की, 'नाही, तुम्हाला तर विमानाने कलकत्त्याला यावेच लागेल.' मी 'नाही, नाही' म्हटले तरी दबाव टाकतच राहतात, म्हणजे कुठल्याही गोष्टीपासून सुटकाच नाही ना! म्हणून त्याचा हिशोबच करू नका, जास्त किंवा कमी याचा हिशोबच करू नका. ज्या दिवशी नुकसान होईल ना, त्यादिवशी तुम्ही पाचशे रुपये 'अनामत' (रिझर्व निधी)च्या नावे जमा करून टाका. जेणेकरून आपल्याजवळ ठेव, 'अनामत' ठेव राहील. कारण या हिशोबाच्या वह्या काय कायमच्या आहेत? दोन-चार किंवा आठ वर्षानंतर फाडून टाकत नाहीत का? जर त्या खऱ्या असतील तर कोणी कशाला फाडेल? ही सर्व तर मनाला समजावण्याची साधने आहेत. म्हणून ज्या दिवशी दीडशे रुपयांचे नुकसान झाले असेल त्या दिवशी तुम्ही 500 रुपये 'अनामत' खात्यामध्ये जमा करून टाका. म्हणजे साडेतीनशे रुपयांची ठेव तुमच्याकडे राहिली, म्हणजेच दीडशे रुपयांच्या तोट्याऐवजी साडेतीनशे रुपयांची ठेव जमा झाली असे तुम्हाला वाटेल. हे सर्व जग असे आहे. इथे तर गप्प गुणिले गप्प 144 होतात, बारा गुणिले बारा 144 नाही. बारा गुणिले बारा 144 झाले तर तो एक्झॅक्ट सिद्धांत झाला. संसार म्हणजे गप्प गुणिले गप्प (थापेबाजी) 144 आणि मोक्ष म्हणजे बारा गुणिले बारा 144.

समभाव कशास म्हणतात? समभाव फायदा आणि तोटा यांना एकसारखे म्हणत नाही. समभाव म्हणजे फायद्याच्या ऐवजी तोटा झाला,

तरी हरकत नाही, फायदा झाला तरीही हरकत नाही. फायद्याने उत्तेजना होत नाही आणि तोट्याने डिप्रेशन येत नाही. म्हणजेच त्याचा परिणाम होत नाही. स्वतः द्वंद्वांतीत झालेला असतो.

मी तर धंद्यात तोटा झाला असेल तरीही लोकांना सांगून टाकतो, फायदा झाला तरीही सांगतो! पण लोकांनी मला विचारले तरच, नाहीतर माझ्या धंद्या बद्दल मी बोलतच नाही. कुणी विचारले की, 'तुम्हाला सध्या धंद्यात तोटा झाला आहे, असे ऐकायला मिळते, तर ही गोष्ट खरी आहे काय?' तर तेव्हा मी सांगतो, 'होय, ही गोष्ट खरी आहे.' आमच्या भागीदारांनी कधी पण अशी हरकत घेतली नाही की तुम्ही का असे सांगून टाकता? कारण असे सांगून टाकलेले बरे, जेणे करून लोक आपल्याला उधार देत असतील तर देणार नाहीत. आणि आपले देणे वाढायचे कमी होऊन जाईल. लोक तर काय म्हणतात? अरे बाबा, असे सांगायचे नसते, नाहीतर लोक व्याजाने पैसे देणार नाहीत. अरे, पण कर्ज तर आपलेच वाढेल ना, म्हणून तोटा झाला तर सरळ सांगून टाकावे की बाबा, आम्हाला तोटा झाला आहे.

नुकसान झाल्यावर उघड करून टाकावे, जेणेकरून स्वतःचे ओझे हलके होईल. नाहीतर आतल्या आत गुदमरत राहिल्याने ओझे जाणवत राहील.

जितक्या अडचणी येतील त्या सर्व गिळून टाकाव्या. ज्ञान होण्यापूर्वी जेव्हा आम्ही व्यापार करत होतो तेव्हा फार अडचणी आल्या होत्या. त्यातून पार उतरलो तेव्हाच तर हे ज्ञान झाले ना! आमचे मुलगा-मुलगी मृत्यू पावले तेव्हा पेढे खाऊ घातले होते!

आम्ही तर काय करत होतो की धंद्यात एकदम अडचण आली, तर आम्ही कोणालाही सांगत नव्हतो. आणि हीराबांना (दादाश्रींच्या पत्नी) बाहेरून कळले की धंद्यात अडचण आली आहे आणि जर त्यांनी विचारले की 'धंद्यात तोटा झाला आहे का?' तर आम्ही उत्तर देत असू की, 'छे! छे! घ्या हे पैसे, पैसे मिळाले आहेत, तुम्हाला

पाहिजेत का?' त्यावर हीराबा म्हणायच्या, 'लोक तर म्हणतात तोटा झाला आहे.' तेव्हा मी सांगत असे नाही, नाही, तसे काही नाही, उलट आम्ही जास्त कमावले आहे. पण ही गोष्ट खाजगीच ठेवा!

आमच्या धंद्यात तोटा झाल्यावर कित्येकांना दुःख होत असे. ते मला विचारत की 'किती नुकसान झाले आहे? फार तोटा झाला का?' तर मी त्यांना सांगत असे की, 'तोटा झाला होता, पण अलीकडे अचानकच एक लाख रुपयाचा फायदा झाला!' असे म्हटल्याने त्यांना बरे वाटे.

हे सर्व तर मी अनुभवाने निष्कर्ष काढले होते. खरे तर व्यवसाय करताना सुद्धा पैशाचा विचार मला येत नव्हता. जो सतत पैशाचा विचार करीत राहतो, त्याच्यासारखा मूर्ख कुणीच नाही. पैसे तर किती मिळतील हे आपल्या कपाळी लिहिलेलेच असते! आणि तोटा, हा सुद्धा लिहिलेलाच असतो. आपण विचार करत नाही तरी पण तोटा येतो की नाही?

धंद्यात कुणी धूर्त माणसे भेटली आणि आपले पैसे उडवू लागली, तर आपण मनात समजून जावे की आपले पैसे खोटे आहेत, म्हणून आपल्याला अशी माणसे भेटली आहेत. नाहीतर अशी धूर्त माणसे भेटण्याचे कारणच काय? माझ्या बाबतीत पण एकदा असे घडले होते. एकदा खोटा पैसा आला होता. तेव्हा सगळी धूर्त, चालबाज माणसेच भेटली. तेव्हापासून मी ठरवले की आता असे धन नकोच.

कोणता व्यापार चांगला? तर ज्या व्यापारात हिंसा नसेल असा व्यापार चांगला, कुणालाही आपल्या व्यापारामुळे दुःख होत नसेल. धान्याचा व्यापार असेल तर धान्य मोजताना मापातून थोडे काढून घेतात. हल्ली तर भेसळ करायचे शिकले आहेत. त्यातही जे खाण्याच्या वस्तूंमध्ये भेसळ करतील ते तिर्यंच (जनावर) गतीत चार पायात जातील. चार पाय असले म्हणजे पडणार तर नाहीत ना? व्यापारात धर्म असू द्या, नाही तर अधर्म शिरेल.

व्यापार मन बिघडवून केलात तरी नफा 66,616 रुपयेच होणार

आणि मन न बिघडवता केलात तरीही 66,616 रुपयेच होणार, मग कुठला व्यापार करावा?

व्यापारात तुम्हाला प्रयत्न करत राहिले पाहिजे, 'व्यवस्थित शक्ती' आपोआप सर्व जमवून घेईल. पण तुम्हाला फक्त प्रयत्न करत राहायचे आहे, त्यात आळस करू नका. भगवंतांनी सांगितले आहे की सर्व काही 'व्यवस्थित'च आहे. जर पन्नास हजार किंवा एक लाखाचा फायदा होणार असेल, तर कितीही लबाडी केली तरी एक पैसा देखील वाढणार नाही, उलट लबाडी केल्यामुळे पुढल्या जन्माचा हिशोब बांधला जाईल तो वेगळाच!

प्रश्नकर्ता : आपल्याशी कोणी लबाडी केली तर आपणही त्याच्याशी लबाडी केली पाहिजे ना, सध्या तर लोक असेच करतात.

दादाश्री : लबाडीचा रोग असाच पसरतो ना! पण ज्याला 'व्यवस्थित'चे ज्ञान हजर असेल. तो धीर धरू शकतो. तुमच्याशी कोणी लबाडी करायला आला तर तुम्ही मागील दरवाजाने निघून जा, पण तुम्ही त्याच्याशी लबाडी करू नका.

म्हणजे थोडक्यात सांगायचे तर आंघोळीच्या पाण्यासाठी किंवा रात्री झोपताना गादीसाठी किंवा असल्याच काही वस्तूंसाठी तुम्ही विचारसुद्धा करीत नाही, तरीपण त्या सर्व वस्तू तुम्हाला मिळतात की नाही? तसेच लक्ष्मीच्या बाबतीतही सहज राहावे.

पैसे कमावण्याची भावना करण्याची गरज नाही. प्रयत्न भले असू द्या. भावना केल्याने काय होते की जर पैसे मी खेचून घेतले तर दुसऱ्याच्या वाट्याला येणार नाहीत. म्हणून निसर्गाने जो क्वोटा (हिस्सा) निर्माण केला आहे, तोच राहू द्या ना, मग भावना करायची गरजच काय? असे मला सांगायचे आहे. लोकांची होणारी पापे तरी बंद होतील. हे मला सांगायचे आहे.

या एका वाक्यातच मोठे सार सामावले आहे, पण जर नीट

समजून घेतले तर. असे काही नाही की माझे हे ज्ञान प्राप्त करण्याची गरज आहे. ज्ञान घेतले नसेल, पण त्याला जर इतके कळले की हे सर्व हिशोबानुसारच (कर्मानुसार) आहे. हिशोबाच्या बाहेर काहीही घडत नाही, म्हणूनच मेहनत करूनसुद्धा तोटाच पदरी पडतो तेव्हा आपल्याला नाही का समजत? मेहनत म्हणजे मेहनत, मग मिळायलाच हवे, पण नाही! तसे घडत नाही. तोटा हा होतच असतो ना!

असा भाव करतात त्याला हरकत आहे, दुसरे काही नाही. इतर क्रियांसाठी माझा विरोध नाही. जोपर्यंत खोटे समजत नाही तोपर्यंत खोटे घडतच जाते.

प्रश्नकर्ता : व्यवसायात हेच बरोबर आहे, हे माहीत असूनसुद्धा आम्ही खरी गोष्ट सांगू शकत नाही.

दादाश्री : म्हणजेच व्यवहार हा आपल्या ताब्यात नाही. निश्चय आपल्या ताब्यात आहे. बी पेरणे आपल्या ताब्यात आहे, परंतु फळ मिळविणे आपल्या ताब्यात नाही. म्हणून आपण भावना करावी. चुकीचे घडले तरीपण भावना चांगलीच करावी की असे होऊ नये.

शेठ कुणाला म्हणायचे? तर आपल्या आश्रितांवर कधीही आवाज वाढवून बोलत नसेल त्याला शेठ म्हणायचे. शेठ जर नोकरावर रागवत असेल तर आपण समजून जावे की हा शेठ स्वतःच असिस्टंन्ट आहे! शेठजींचा चेहरा तर कधीच बिघडलेला दिसणार नाही. शेठ म्हणजे शेठच दिसायला हवा. तो जर दटावत राहिला, तर सर्वांसमोर त्याची काय किंमत राहणार? मग तर नोकर पण त्याच्या पाठीमागे बोलतील की या शेठजीत काही दम नाही. नुसता दात ओठ खात असतो. अहो, असा शेठ होण्यापेक्षा तर गुलाम होणे बरे. एवढे खरे, की समस्यांचे समाधान करण्यासाठी जर तुम्हाला गरज भासली तर मध्ये काही एजन्सी ठेवा. परंतु ओरडण्याचे काम शेठजींनी स्वतः करू नये! नोकरही स्वतःच लढतात, शेतकरीही स्वतःच लढतात, आणि जर तुम्ही शेठसुद्धा स्वतःच लढत राहिले तर मग व्यापाऱ्यासारखे राहिलेच कुठे? शेठ तर कधीही

असे करत नाही. कधी गरज भासली तर मध्ये एजन्सी तयार करा किंवा मध्यस्थ माणसाची नेमणूक करा की जो तुमच्या तर्फे लढेल. पण शेठ स्वत: भांडायला येणार नाही. नंतर शेठ दोघांमध्ये समाधान घडवून आणतो.

1930 साली सर्वात मोठा मंदीचा काळ आला होता. त्या काळात शेठ लोकांनी बिचाऱ्या मजुरांचे फार शोषण केले होते. तेच मजूर आता तेजीचा काळ आल्यावर शेठच्या नाकी नऊ आणतात! असा हा जगाचा, एकमेकांचे शोषण करण्याचा रिवाज आहे. मंदीच्या काळात शेठ शोषण करतात आणि तेजीच्या काळात मजूर शोषण करतात. दोघांचीही एका मागून एक अशी पाळी येतेच. म्हणून हे शेठ जेव्हा तक्रार करतात, तेव्हा मी त्यांना सांगतो की 1930 मध्ये तुम्ही मजुरांची गय केली नाही म्हणून आता ते तुमची गय करणार नाहीत, मजुरांचे शोषण करण्याची पद्धत ठेऊच नका. तर मग तुम्हाला कोणी त्रास देणार नाही. अरे, भयंकर कलियुगातही कोणी तुम्हाला त्रास देऊ शकणार नाही!

घरात सुद्धा तेजी-मंदी येते. तेव्हा मंदीच्या काळात आपण बायको वर रुबाब मारला असेल, तर नंतर तेजी येते तेव्हा ती आपल्यावर रुबाब जमवते. म्हणून तेजी-मंदीत एकसमान राहावे. एकसमान राहिल्याने सर्व छान चालेल.

हे जग एकक्षणही न्यायाबाहेर जात नाही. क्षणोक्षणी न्यायच होत असतो! अन्याय सहनच करू शकत नाही. जो अन्याय केला आहे, तो पण न्यायच होत राहिला आहे!

प्रश्नकर्ता : व्यापारात खूप तोटा झाला आहे तर काय करू? व्यापार बंद करू की दुसरा व्यवसाय करू? कर्ज खूप झाले आहे.

दादाश्री : कापसाच्या व्यापारातील नुकसान भरपाई किराणा दुकान टाकून निघत नाही. व्यापारातील झालेल्या नुकसानाची भरपाई व्यपारातूनच भरून निघते. नोकरीतून होत नाही. कॉन्ट्रॅक्टच्या व्यवसायातील नुकसान पानाच्या टपरीमधून भरून निघेल का? ज्या

बाजारात नुकसान झाले त्याच बाजारातून नुकसान भरून निघेल. तिथेच त्याचे औषध असते.

आपण मनात कायम एकच भाव निश्चित करावा की आपल्याकडून कोणत्याही जीवाला किंचितमात्रही दु:ख होता कामा नये. संपूर्ण कर्ज फेडले जावे, असा आपला शुद्ध भाव असावा. तुमची दानत साफ असेल तर उशीरा का होईना संपूर्ण कर्ज फेडू शकाल. लक्ष्मी म्हणजे अकरावा प्राण आहे. म्हणून कुणाचीही लक्ष्मी आपल्याजवळ राहता कामा नये. आपली लक्ष्मी कुणाजवळ राहिली तर हरकत नाही. पण कायम एकच ध्येय ठेवले पाहिजे की मला कर्जाची एक-एक पै चुकती करायचीच आहे. ध्येय लक्षात ठेवूनच खेळ खेळा. खेळ खेळा पण खेळाडू बनू नका. खेळाडू झालात तर तुम्ही संपलातच समजा!

प्रश्नकर्ता : आता हे सांगा की माणसाची दानत कोणत्या कारणाने बिघडते?

दादाश्री : जेव्हा त्याचे वाईट घडणार असेल तेव्हा त्याच्या मनात फोर्स उत्पन्न होतो की 'तू असा उलटा वळ, मग जे होईल ते होऊ दे.' त्याचे बिघडणार आहे म्हणून. 'कमिंग इवेन्ट्स कास्ट देअर शेडोज बिफोर.' (जे घडणार आहे त्याची सावली आधीच पडत असते.)

प्रश्नकर्ता : पण तो त्या घडणाऱ्या घटनेला थांबवू शकतो का?

दादाश्री : होय, थांबवू शकतो. जर त्याला हे ज्ञान प्राप्त झाले असेल की 'वाईट विचार जरी आले तरीही तू त्याचा पश्चात्ताप कर.' त्याने जर असे म्हटले की, 'हे चुकीचे आहे, असे घडू नये.' अशा प्रकारे थांबवू शकतो. वाईट विचार मनात येतात ते मुळात पूर्वीच्या ज्ञानाच्या आधारावर येत असतात. परंतु आजचे ज्ञान त्याला असे सांगते की हे करण्यासारखे नाही. त्यामुळे मग तो थांबवू शकतो. आले लक्षात? ही गोष्ट स्पष्ट होत आहे ना?

दानत बिघडवायची म्हणजे पाच लाख रुपयांसाठी बिघडवायची असे नाही. अरे, अगदी पंचवीस रुपयांसाठी सुद्धा नियत बिघडू शकते!

अर्थात यात उपभोग घेण्याच्या इच्छेचा प्रश्न नाही पण त्याला अशा प्रकारचे ज्ञान प्राप्त झाले आहे की, 'द्यायचे कशाला?' देण्यापेक्षा आपण इथेच वापरूया की. पुढचे पुढे पाहून घेऊ. असे उलटे ज्ञान त्याला मिळालेले आहे.

म्हणून आता आम्ही सर्वांना असे सांगू शकतो की, बाबा, हवे तितके व्यवसाय-धंदे करा, नुकसान झाले तरी हरकत नाही, परंतु मनात मात्र एक भाव दृढ असू द्या की मला सर्वांचे पैसे परत करायचेच आहेत. कारण पैसा कुणाला प्रिय नसतो? हे मला सांगा. कुणाला प्रिय नसतो? सर्वांनाच प्रिय असतो. त्यामुळे, त्याचे पैसे बुडले तरी चालेल असा भाव सुद्धा आपल्या मनात उत्पन्न होता कामा नये. काहीही झाले तरी, मला पैसे परत करायचेच आहेत, असा निर्णय पहिल्यापासून मनात धरून ठेवला पाहिजे. ही सर्वात मोठी गोष्ट आहे. दुसऱ्या कशात नादारी काढली असेल तर चालू शकेल पण पैशाच्या बाबतीत नादारी काढू नये. कारण पैसे दुःखदायी आहेत. पैशाला, तर अकरावा प्राण म्हटला आहे. म्हणून कुणाचेही पैसे बुडवू नये. ही सर्वात मोठी गोष्ट आहे.

प्रश्नकर्ता : मनुष्य देणे मागे ठेऊन मृत्यू पावला तर काय होते?

दादाश्री : देणे ठेऊन मृत्यू पावला तर? देणे मागे सोडून मृत्यू झाला पण तरी मनात मरेपर्यंत एक गोष्ट निश्चितपणे असायला हवी की मला हे पैसे परत करायचेच आहेत. काय? या जन्मी शक्य नसेल, तर पुढच्या जन्मी पण मला नक्कीच परत करायचे आहेत. असा भाव ज्याच्या मनात आहे, त्याला कोणतीही अडचण येणार नाही.

नियम असा आहे की पैसे घेते वेळीच ठरवलेले असते की याचे पैसे मला परत द्यायचे आहेत. त्या नंतर मग दर चार दिवसांनी ते लक्षात राहिले पाहिजे की, 'हे पैसे मला शक्य तितक्या लवकर परत करायचे आहेत.' अशी भावना करावी. अशी भावना असेल तरच पैसे परत दिले जातील, नाहीतर हरि हरि, रामा तुझी माया!

तुम्ही कुणाचे पैसे उसने घेतले असतील आणि तुमची भावना

शुद्ध असेल, तर समजावे की तुम्ही ते पैसे परत करू शकाल. मग त्या गोष्टीची चिंता करायची गरज नाही. मनोभाव शुद्ध आहे की नाही, हेच तपासावे, हीच त्याची लेव्हल (हाच त्याचा मापदंड) आहे. समोरच्या माणसाची भावना शुद्ध आहे की नाही, यावरून आपल्याला कळेल. जर त्याची भावना शुद्ध राहत नसेल तर आपण समजून घ्यावे की आपले पैसे बुडणार आहेत.

भाव तर शुद्ध असायलाच हवा. शुद्ध भाव म्हणजे तुमच्या अधिकाराने तुम्ही काय कराल? तुम्ही म्हणाल की 'आज एवढे पैसे असतील तर आजच सगळे देऊन टाकीन!' याला म्हणतात शुद्ध भाव. भाव तर असेच असतात की मी लवकरात लवकर परत करेन.

प्रश्नकर्ता : इथे दिवाळे काढले आणि पैसे चुकते केले नाहीत तर त्याला पुढच्या जन्मात चुकते करावे लागतील का?

दादाश्री : पुन्हा त्याला पैसे दिसणारच नाहीत, मग त्याच्या हातात पैसे येणारच नाहीत. आपला नियम काय आहे? की पैसे परत देण्याच्या बाबतीत तुमचा भाव बिघडता कामा नये, तर मग एक दिवस नक्कीच तुमच्याकडे पैसे येतील आणि कर्ज फेडून टाकता येईल. कितीही पैसे असू द्या, पण शेवटी पैसे काही सोबत येत नाहीत, म्हणून (मोक्षाचे) काम करून घ्या. कारण आता परत मोक्ष मार्ग मिळणार नाही. एक्क्याऐंशी हजार वर्षांपर्यंत मोक्षमार्ग हाती लागणार नाही. हा शेवटचा 'स्टॅन्ड' (स्थानक) आहे, आता या पुढे 'स्टॅन्ड' नाही.

संसाराचे कर्ज, पैशांचे किंवा इतर कशाचे नसते, तर राग-द्वेषाचे कर्ज असते. पैशांचे कर्ज असते तर काय आम्ही म्हटले असते की, 'बाबा, पाचशे पुरे मागत आहे तर पाचशे देऊन टाक, नाही तर तुझी सुटका होणार नाही!' आम्ही तर म्हणतो की, याचा निकाल करून टाक, पन्नास देऊनही तू त्याचा निकाल कर! त्याला विचार की 'तू खुश आहेस ना?' जर तो म्हणाला की 'हो, मी खुश आहे.' म्हणजे सर्व निकाल झाला!

जिथे जिथे तुम्ही राग-द्वेष केले असतील, ते राग-द्वेष तुम्हाला परत मिळतील.

कसेही करून सर्व हिशोब चुकते करायचे आहेत. हा पूर्ण जन्म हिशोब चुकते करण्यासाठी आहे. जन्म झाल्यापासून मृत्यूपर्यंत सर्व काही अनिवार्य आहे.

एक घेणेकरी एका व्यक्तीला त्रास देत होता. तो मला सांगत होता की 'हा घेणेकरी मला खूप शिव्या देत होता.' मी म्हटले, 'तो आला की मला बोलवा!' मग तो घेणेकरी आला तेव्हा त्या माणसाचा मुलगा मला बोलवायला आला. मी त्याच्या घरी गेलो. मी बाहेर बसलो आणि आत तो घेणेकरी त्या माणसाला ओरडत होता, 'तुम्ही असा नालायकपणा करता? ही तर बदमाशी आहे.' अशा-तशा खूप शिव्या देऊ लागला. म्हणून मग मी आत जाऊन विचारले, 'तुम्ही घेणेकरी आहात ना?' तर म्हणाला, 'हो, मी घेणेकरी आहे.' मी म्हणालो ''आणि हा देणारा आहे. तुम्हा दोघांमध्ये ॲग्रीमेन्ट (करार) आहे. त्यांनी देण्याचे ॲग्रीमेन्ट केले आहे आणि तुम्ही घेण्याचे ॲग्रीमेन्ट केले आहे. आणि तुम्ही ज्या शिव्या देत आहात तो 'एक्स्ट्रा आइटम' (अतिरिक्त वस्तू) आहे, तर त्याचे पेमेंट तुम्हाला करावे लागेल. शिव्या देण्याची अट ॲग्रीमेंटमध्ये ठेवलेली नाही. प्रत्येक शिवीचे चाळीस रुपये कापले जातील. विनयाला सोडून तुम्ही जे बोललात ती 'एक्स्ट्रा आइटम' आहे, कारण तुम्ही ॲग्रीमेन्ट सोडून वागला आहात.'' असे बोलल्यावर तो हमखास ताळ्यावर येईल आणि परत अशा शिव्या देणार नाही.

एका व्यक्तीने तुमचे अडीचशे रुपये परत दिले नाही आणि तुमचे अडीचशे बुडाले. त्यात चूक कुणाची? तुमचीच ना? भोगतो त्याची चूक. या ज्ञानाप्रमाणे धर्म घडला, त्यामुळे समोरच्या माणसावर आरोप करणे, कषाय करणे, वगैरे सर्व काही सुटून जाईल. अर्थात 'भोगतो त्याची चूक' ही समज तर मोक्षापर्यंत घेऊन जाईल अशी आहे. हे तर एक्झॅक्ट विज्ञान बाहेर पडले आहे की, 'भोगतो त्याची चूक.'

प्रश्नकर्ता : दादाजी, हे ज्ञान उत्पन्न झाले त्यापूर्वी आपली बरीच भूमिका तयार झाली असेल, नाही का?

दादाश्री : भूमिका म्हणायची, तर मला काही येत नव्हते. येत नव्हते म्हणून तर मॅट्रिक नापास होऊन बसून राहिलो. माझ्या भूमिकेत एक चारित्र्यबळ मात्र फार मोठे होते, हे मी पाहिले होते, आणि तरीही चोऱ्या केल्या होत्या. शेतात झाडावर बोरे आली की मित्रांसोबत जात होतो. तर आंब्याचे झाड कुणा दुसऱ्याचे आणि कैऱ्या आम्ही तोडत होतो, ह्याला चोरी नाही का म्हणणार? लहानपणी सर्व मुले कैऱ्या खाण्यासाठी शेतात निघाली की आम्ही पण सोबत जात होतो. आणि मीसुद्धा खात होतो, पण घरी मात्र कधीही घेऊन जात नव्हतो.

आणि दुसरे, व्यवसाय सुरू केला तेव्हापासून, मी माझ्या स्वतःसाठी, माझ्या व्यवसायासंबंधी कधीही विचार केला नाही. आमचा व्यवसाय चालत होता तसा चालत रहायचा, पण जर तुम्ही आमच्याकडे आलात तर सर्वात आधी तुमची विचारपूस करेन 'आपले कसे काय चालले आहे? आपल्याला काही आडचण तर नाही ना?' म्हणजे असे तुमचे समाधान करेन! नंतर दुसरे कोणी आले की त्यांना विचारत असे की तुमचे कसे चालले आहे? सर्व ठीक आहे ना? म्हणजे लोकांच्या अडचणी दूर करण्याच्या व्यापातच असे. आयुष्यभर हाच धंदा केला होता. याखेरीज दुसरा कसला धंदाच केला नाही, कधीही.

पण तरी व्यवसायात मात्र कुशल होतो. एखाद्या मुद्यावर कोणी चार महिन्यापासून गोंधळत असेल, तर त्या अडचणीचा तोड मी एका दिवसात काढून देत असे. कारण कुणाचेही दुःख मला सहन होत नव्हते. अरे! कोणास नोकरी मिळत नसली, तर शेवटी चिठ्ठी लिहून देत होतो. असे-तसे काहीही करून उपाय शोधून काढत असे.

मी जेव्हा व्यवसाय करीत होतो तेव्हा आमच्या भागीदारासोबत मी एक नियम नक्की केला होता, की जर मी नोकरी करत असतो. तर त्यात मला जितका पगार मिळाला असता तेवढेच पैसे तुम्ही माझ्या

घरी पाठवत जा. त्याहून जास्त पैसे पाठवू नका. म्हणजे ते पैसे अगदी चोखच असणार. दुसरे उरलेले पैसे या धंद्यातच राहू द्यायचे, ऑफिसात. तेव्हा त्यांनी मला विचारले, की 'मग त्या पैशांचे काय करायचे?' तेव्हा माझे उत्तर असे की इन्कमटॅक्सवाल्याने सांगितले की 'दीड लाख भरा' दादांच्या नावाचे, तर तेव्हा तुम्ही ते भरुन टाकायचे. म्हणजे मला पत्र लिहण्याची गरज नाही.

प्रश्नकर्ता : आम्ही कोणाला पैसे दिले असतील आणि तो जर पैसे परत करत नसेल, तर अशा वेळी ते पैसे परत मिळवण्याचा प्रयत्न करायचा की नाही? की मग आपले देणे चुकते झाले असे समजून संतोष मानून बसून राहायचे?

दादाश्री : तसे नव्हे, तो परत करू शकेल, अशी जर त्याची स्थिती असेल तर प्रयत्न करावा आणि जर पैसे परत करण्याची त्याची ऐपत नसेल, तर प्रयत्न सोडून द्यावा.

प्रश्नकर्ता : म्हणजे प्रयत्न करायचे की मग असे समजायचे की तो देणार असेल तर आपल्याला घर बसल्या देऊन जाईल आणि जर तो आला नाही, तर आपले देणे होते ते चुकते झाले, असे समजून गप्प बसायचे?

दादाश्री : नाही, नाही. इथपर्यंत मानून घ्यायची गरज नाही. आपण स्वाभाविकपणे प्रयत्न करावा. आपण त्याला सांगावे की 'बाबा, मला सध्या पैशांची फार अडचण आहे, तेव्हा जर आपल्याकडे सोय होत असेल तर कृपया पाठवून द्या.' अशा प्रकारे विनयपूर्वक, विनम्रपणाने सांगावे. आणि तरीही नाही मिळाले तर समजावे की आपला पूर्वीचा काही हिशोब होता तो चुकता झाला. परंतु आपण प्रयत्नच नाही केला तर तो आपल्याला मूर्ख समजेल आणि उलट दिशेने जाईल.

हा संसार म्हणजे कोडेच आहे. यात मनुष्य बिचारा मार खाऊन खाऊन मरून जातो! अनंत जन्मापासून मारच खात राहिला आणि जेव्हा सुटका होण्याची वेळ येते तरीही स्वतःची सुटका करून घेत नाही.

पण मग सुटका करून घेण्याची अशी संधी पुन्हा येतच नाही ना! आणि जो सर्व बंधनापासून मुक्त झालेला आहे तोच आपल्याला सोडवू शकतो. जो स्वत:च बंधनात आहे तो आपल्याला कसे सोडवेल? जो मुक्त झाला आहे त्याचेच महत्व आहे. 'याने जर पैसे परत दिले नाही तर काय होईल?' असा विचार केल्याने तर आपले मन कमकुवत होत जाते. म्हणून कोणाला पैसे दिल्यानंतर ठरवूनच टाका की काळ्या चिंधीत बांधून समुद्रात सोडत आहे, मग तुम्ही ते परत मिळतील अशी आशा करू शकता का? देण्यापूर्वीच परतफेडीची आशा न ठेवता द्या, अन्यथा देऊच नका.

असे आहे की जर आपण कोणाकडून काही घेतले असेल किंवा कुणाला काही दिले असेल, देणे-घेणे तर जगात करावेच लागते ना! आपण कोणाला काही पैसे दिले असतील, आणि ते परत आले नाहीत तर मनात क्लेश होत राहतो, मनात येत राहते की 'हा कधी देईल, कधी देईल.' तर हे सर्व कधी संपेल?

आमच्या बाबतीत देखील असे घडले होते ना! पैसे परत आले नाहीत त्याची फिकीर तर आम्हाला सुरुवातीपासूनच नव्हती. पण आम्ही त्याला थोडी आठवण करून देत असू. आम्ही एका व्यक्तीला पाचशे रुपये दिले होते, जे दिले ते वहीखात्यात लिहिले नव्हते किंवा चिठ्ठीवर त्याची सही वगैरेही घेतली नव्हती. या गोष्टीला वर्ष-दीड वर्षे झाली असतील. मला देखील कधी आठवण आली नाही. एकदा ते भाऊ मला भेटले, तेव्हा मला आठवले. मग मी त्यांना म्हटले, 'ते पाचशे रुपये तुम्ही पाठवून द्या, आता तुम्हाला जर शक्य असेल तर माझ्याकडून घेतलेले पाचशे रुपये पाठवून द्या.' तर ते म्हणू लागले की 'कुठले पाचशे?' मी म्हटले तुम्ही माझ्याकडून घेऊन गेला होतात ना, ते. त्यावर ते म्हणाले 'तुम्ही मला कधी दिले होते? उलट पैसे तर मी तुम्हाला उधार दिले होते, ते तुम्ही विसरलात?' तेव्हा मी लगेच समजून गेलो. मी म्हटले की 'हो! मला जरा आठवू द्या.' थोडा वेळ असा-तसा विचार करून मी म्हटले, 'हो, बरोबर आहे, मला आठवले, तुम्ही उद्या

येऊन घेऊन जा.' आणि मग दुसऱ्या दिवशी त्यांना पैसे देऊन टाकले. तो माणूस जर इथे येऊन त्रास देऊ लागला की तुम्ही माझे पैसे परत करत नाहीत, तर काय करणार? अशा घटना घडलेल्या आहेत.

म्हणजे जगातील लोकांना कसे सामोरे जावे? तुम्ही कोणाला पैसे दिले असतील, तर ते काळ्या चिंधीत बांधून समुद्रात फेकून दिले आहेत असे समजावे, मग ते परत येण्याची आशा करणे हा मूर्खपणा आहे. जर कधी परत आलेच तर ते जमा करून घ्या आणि त्याला त्यादिवशी चहा पाणी पाजा आणि म्हणा, 'भाऊ, मी तुमचा ऋणी आहे, कारण तुम्ही मला पैसे परत केलेत, नाहीतर या काळात पैसे काही परत येत नाहीत. तुम्ही दिलेत ते आश्चर्यच म्हणावे लागेल.' तो म्हणेल की 'व्याज मिळणार नाही.' तर म्हणा, 'मूळ रक्कम आणून दिली तेच खूप आहे!' हे तुम्हाला समजले ना? जग हे असे आहे. जो पैसा उधार घेतो त्याला परत करण्याचे दुःख आहे. आणि जो उधार देतो त्याला परत येण्याचे दुःख आहे. तर यात सुखी कोण? आणि हे 'व्यवस्थित'च आहे! देत नाही तेही 'व्यवस्थित' आणि मी डबल दिले तेही 'व्यवस्थित' आहे.

प्रश्नकर्ता : पण तुम्ही त्याला परत दुसरे पाचशे रुपये का दिलेत?

दादाश्री : पुन्हा पुढल्या कुठल्यातरी जन्मात त्या व्यक्तीशी गाठ पडू नये म्हणून.

लोकांना कळले की माझ्याकडे पैसे आले आहेत म्हणून लोक माझ्याकडे पैसे मागण्यासाठी आले. आणि 1942 पासून 1944 पर्यंत मी सर्वांना पैसे देतच आलो. मग 1945 मध्ये मी ठरविले की आता मला मोक्षाकडे जायचे आहे. तर आता या लोकांबरोबर आपला मेळ कसा बसणार? म्हणून ठरविले की आपण जर त्यांच्याकडून दिलेल्या पैशांची वसुली केली तर मग ते परत पैसे मागण्यासाठी येतील आणि व्यवहार चालूच राहील. म्हणून असे ठरविले की, त्यापेक्षा वसुलीच

बंद केली तर हा व्यवहार देखील बंदच होईल. वसुली केली तर पाच हजार देऊन परत दहा हजार घ्यायला येतील. त्यापेक्षा (त्याने घेतलेले) पाच हजार त्याच्याकडेच राहू दिले तर त्याला असे वाटेल की आता 'हे न भेटलेलेच बरे.' त्यामुळे मला रस्त्यात पाहिल्याबरोबर तो दुसऱ्या बाजूने निघून जात असे. आणि तेव्हा मी ही समजून जात असे की आता मी सुटलो, मला या सर्वांना सोडायचेच होते आणि त्या सर्वांनी मला सोडले देखील!

निसर्गाचा न्याय काय म्हणतो? की 'जे घडले ते करेक्ट', जे घडले तोच न्याय. जर तुम्हाला मोक्षाला जायचे असेल तर जे घडले, त्यालाच न्याय समजा, आणि जर तुम्हाला भटकत राहायचे असेल तर कोर्टाच्या न्यायाने निकाल लावा. निसर्ग काय सांगतो? घडले तोच न्याय आहे, असे जर तुम्ही समजाल, तर तुम्ही निर्विकल्पी होत जाल आणि जर कोर्टाच्या न्यायाच्या दिशेने तुम्ही पुढे गेलात तर विकल्पी होत जाल.

तीन-तीनदा फेऱ्या मारल्यानंतर सुद्धा कर्जदार भेटणार नाही. आणि जरी तो भेटला, तरी आपल्यावरच चिडतो. हा मार्ग असा आहे की घर बसल्या तुम्हाला पैसे परत द्यायला येईल. पाच-सातवेळा तुम्ही त्याच्याकडे वसुलीसाठी जाऊन आलात, तरी शेवटी तो म्हणतो की 'महिन्यानंतर या' आणि अशावेळीही जर तुमचे परिणाम (भाव) बदलले नाहीत, तर घर बसल्या पैसे मिळतील, पण तुमचे परिणाम बदलतात ना? 'हा तर बेअक्कल माणूस आहे, नालायक आहे. येथे येणे वाया गेले.' असे तुमचे परिणाम बदलतात ना! तुम्ही तिथे परत गेले तर तो शिव्या देईल. तुमचे परिणाम बदलतात त्यामुळे समोरचा माणूस बिघडणार नसेल तरीही बिघडतो.

प्रश्नकर्ता : याचा अर्थ असाच ना की आपणच समोरच्या माणसाला बिघडवतो?

दादाश्री : आपणच आपले सर्व काही बिघडविले आहे. ज्या

काही अडचणी आहेत, त्या सर्व आपणच घडवून आणल्या आहेत. आता त्याला सुधारण्याचा उपाय काय? तर समोरचा कितीही दु:ख देत असेल, तरीही त्याच्यासाठी मनात एकही उलट विचार करायचा नाही, हाच त्याला सुधारण्याचा उपाय. यात आपलेही सुधारते आणि त्याचेही सुधारते. लोकांच्या मनात उलट-सुलट विचार आल्याशिवाय राहत नाहीत, म्हणून तर आम्ही समभावे निकाल करण्यास सांगितले आहे. समभावे निकाल म्हणजे काय? की त्याच्या बाबतीत काही उलट विचार करायचाच नाही.

आणि वसुली करायला गेल्यावर एखादा माणूस पैसे देत नसेल, त्याच्याजवळ पैसे नाहीत म्हणून तो देत नसेल, तर त्याचा अंत पाहत मागे लागू नये. तो आपल्याशी वैर बांधेल! आणि तो जर भूत झाला तर आपल्याला त्रास देईल. त्याच्याजवळ पैसे नाहीत म्हणून देऊ शकत नाही, त्यात त्याचा बिचाऱ्याचा काय गुन्हा? असून सुद्धा न देणारे असतात की नाही लोक?

प्रश्नकर्ता : असून सुद्धा देत नसतील तर काय करावे?

दादाश्री : असून सुद्धा देत नसतील त्याला काय करणार आपण? जास्तीत जास्त म्हणजे दावा दाखिल करणार! दुसरे काय? त्याला मारहाण केली तर पोलिस आपल्याला पकडून नेतील ना?

खरे तर कोर्टात न जाणे हेच उत्तम. शहाणा मनुष्य कोर्टात जाणार नाही. माझे असतील तर मला मिळतील. नाही मिळाले तर राहिले. पण असल्या भुतांना परत बोलविणार नाही. विनाकारण भुते त्रास देतात. अजून केस जिंकेल तेव्हा जिंकेल पण त्या पूर्वी तर 'बेअक्कल आहात, गाढव कुठले!' असे म्हणणार. हा अकलेचा कांदा! आणि हा माणूस! गाढव नाही! प्रत्येक ठिकाणी असे बोलायलाच हवे का? आपल्याकडे ते भक्त आहेत ना, वकील, ते म्हणतात, आम्हीसुद्धा असेच बोलतो. अरे, कशी निर्लज्ज माणसे आहात तुम्ही? हे तर ठीक आहे, की ती माणसे बिचारी सौम्य आहेत, म्हणून ऐकून घेतात. नाहीतर पायातली चप्पल काढून मारली तर काय अवस्था होईल तुमची?

तुमच्याकडून कुणी पैसे घेतले, त्या गोष्टीला तीन-चार वर्षे होऊन गेली, तर एखाद्या वेळी ती रक्कम कोर्टाच्या कायद्याच्या बाहेर सुद्धा निघून जाईल, पण निसर्गाचा कायदा तर कोणी तोडू शकत नाही ना! निसर्गाच्या कायद्यानुसार रक्कम व्याजासकट परत मिळते. इथल्या कायद्यानुसार काही मिळणार नाही, हा तर सामाजिक कायदा म्हणायचा पण त्या निसर्गाच्या कायद्यात रक्कम व्याजासकट परत मिळते. म्हणून कधी कुणी आपले तीनशे रुपये परत करत नसेल, तर आपण त्याच्याकडे पैसे परत मागायला जावे. परत मागण्याचे कारण काय? की हा माणूस मुद्दलच परत देत नाही, तर निसर्गाचे व्याज तर किती मोठे असते, शे-दोनशे वर्षात तर रक्कम किती जास्त होणार? म्हणून आपण त्याच्याकडे पैसे परत मागायला हवे. ज्यामुळे तो बिचारा इतक्या मोठ्या धोक्यात तर अडकणार नाही! पण जर तो द्यायला तयारच नसेल आणि जोखीम पत्करत असेल तर त्याला जबाबदार आपण नाही.

प्रश्नकर्ता : निसर्गाच्या व्याजाचा दर काय आहे?

दादाश्री : नॅचरल इन्टरेस्ट इज वन परसेन्ट एन्युअली. म्हणजे शंभर रुपयावर एक रुपया वार्षिक! जर तो तीनशे रुपये परत करू शकला नाही, तर हरकत नाही. आपण म्हणावे की मी आणि तू आपण दोघे मित्र. आपण एकत्र पत्ते खेळू. कारण आपली रक्कम काही जाणार तर नाही ना! हा निसर्ग इतका करेक्ट (अचूक) आहे की तुमचा एक केस जरी चोरला असेल, तरी तो कुठेही जाणार नाही. निसर्ग अगदी करेक्ट असतो. परमाणू-परमाणूपर्यंतचा हिशोब करेक्टच असतो. म्हणून या जगात वकील करण्यासारखे नाही. मला चोर भेटतील, लुटारू भेटतील अशी भीती बाळगण्याचेही कारण नाही. हे तर वर्तमानपत्रात येते की आज अमक्याला गाडीतून खाली उतरवून त्याचे दागिने लुटले, अमक्याला मोटारीत डांबून मारले आणि पैसे हिसकावून घेतले. 'मग आता सोन्याचे दागिने अंगावर घालावे की घालू नये?' डोन्ट वरी! करोडो रुपयांची रत्ने धारण करून फिरलात तरीही तुम्हाला कुणी हात लावू शकणार नाही. असे हे जग आहे. आणि ते अगदी करेक्ट आहे.

जर तुमची जोखीमदारी असेल तरच तुम्हाला हात लावला जाईल. म्हणूनच आम्ही सांगतो की तुमचा वरिष्ठ कोणीही नाही. तेव्हा, 'डोन्ट वरी!' (चिंता करू नका) निर्भय व्हा!

धंद्यामध्ये बिनहक्काचे अजिबात नसावे. आणि ज्या दिवशी बिनहक्काचे घेतले जाईल, त्या दिवसापासून धंद्यात बरकत होणार नाही. देव यात हस्तक्षेप करीतच नाही. धंद्यात तर तुझी हुशारी आणि नीतीमत्ता, ह्या दोनच गोष्टी कामास येतात. अनैतिक धंद्यात वर्ष-दोन वर्ष चांगली कमाई होईल परंतु नंतर मात्र नुकसान होईल. खोटे कार्य घडले तर शेवटी त्याचा पश्चात्ताप केला तरी सुटाल. व्यवहाराचे सार काही असेल, तर ते नीतीमत्ताच आहे. पैसे थोडे कमी असतील पण नीतीमत्ता असेल तरीही तुम्हाला शांती वाटेल. आणि जर नीती नसेल तर भरपूर पैसे असूनही शांती वाटणार नाही, अशांतीच वाटेल. नैतिकतेशिवाय धर्मच नाही. धर्माचा पायाच नैतिकता आहे!

यात असे म्हटले आहे की जर शक्य असेल तर पूर्णपणे नीतीचे पालन करा आणि पालन होत नसेल तर असे ठरवा की दिवसातून मला निदान तीन वेळा तरी नीतीचे पालन करायचेच आहे. आणि जर नियमात राहून अनीती केली तर ती देखील नीतीच आहे. जो मनुष्य नियमात राहून अनीती करतो त्याला मी नीती म्हणतो. भगवंतांच्या प्रतिनिधीच्या रूपात, वीतरागींच्या प्रतिनिधीच्या रूपात, मी म्हणतो की अनीतीसुद्धा नियमात राहून कर, तो नियमच तुला मोक्षाला घेऊन जाईल. अनीती कर किंवा नीती कर, त्याबद्दल माझी काही तक्रार नाही, पण जे करायचे ते नियमात राहून कर. संपूर्ण जगाने जे ठामपणे नाकारले आहे, त्याबद्दल आम्ही म्हणतो की त्याला काही हरकत नाही, तू तुझ्या नियमात राहून कर

आम्ही तर असे म्हणतो की अनीती कर पण नियमात राहून कर. एक नियम ठेव की, मला इतकीच अनीती करायची आहे, याहून जास्त नाही. दुकानातून रोज दहा रुपयेच जास्त घ्यायचे आहेत, त्याहून जास्त पाचशे रुपये आले, तरीही मी घेणार नाही.

हे आमचे गूढ वाक्य आहे. याचा गूढार्थ लक्षात आला तर काम होऊन जाईल ना! देव पण खुश होतील की परक्या चाऱ्यात तोंड खुपसत आहे तरी पण कसा प्रमाण सांभाळून खात आहे! नाहीतर परक्या चाऱ्यात तोंड खुपसल्यावर तिथे मग प्रमाणशीरपणा राहतोच कुठे?

आपल्या लक्षात येतेय ना? की अनीती करण्यात पण नियम राखा. मी काय म्हणतो, की 'तुला लाच घ्यायची नाही पण तुला पाचशे कमी पडतात, तर तू कुठपर्यंत क्लेश करत राहशील? लोकांकडून, मित्रांकडून उसने पैसे घेतो, त्यामुळे तर तू जास्त जोखीम ओढवून घेत आहेस.' म्हणून मी त्याला समजावून सांगतो, की 'बाबा, तू अनीती कर, पण नियमपूर्वक कर.' आता नियमाने अनीती करणारा नीतीवानापेक्षाही श्रेष्ठ आहे. कारण नीतीवानाच्या मनात एक रोग घुसतो की, 'मी काहीतरी आहे', तिथे नियमाने अनीती करणाऱ्याच्या मनात असा रोग घुसणारच नाही.

असे कुणी शिकवणारच नाही ना? नियमात राहून अनीती करायची, हे तर फार मोठे कार्य आहे.

जर अनीती देखील नियमात राहून असेल तर त्याचा मोक्ष होईल, परंतु जो अनीती करत नाही, जो अजिबात लाच घेत नाही, त्याचा मोक्ष कसा होईल? कारण जो लाच घेत नाही, त्याला 'मी लाच घेत नाही', असा कैफ असतो. भगवंत सुद्धा त्याला बाहेर हाकलून काढतील, म्हणतील, 'चल जा, तुझे तोंड वाईट दिसत आहे, त्यापेक्षा जो पाचशे रुपये लाच घेतो त्याचे तोंड बरे दिसत आहे.' याचा अर्थ असा नाही की आम्ही लाच घ्यायला सांगत आहोत, परंतु तुला अनीती करायचीच असेल तर तू नियमात राहून कर. नियम ठेव की बाबा, मला पाचशे रुपयांचीच लाच घ्यायची आहे. पाचशे रुपयांपेक्षा जास्त दिले, अरे, अगदी पाच हजार जरी दिले तरी पण घ्यायचे नाही. जेवढे मला घर खर्चात कमी पडतात तेवढेच, म्हणजे पाचशे रुपयांचीच लाच घेईन. म्हणजे अशी जोखीमदारी तर फक्त आम्हीच घेतो. कारण अशा काळात

लोकांनी लाच घेतली नाही तर काय करतील बिचारे? तेल, तूप यांचे भाव किती वाढले आहेत, साखरेचे भाव किती जास्त झाले आहेत! आणि मुलांच्या फीचे पैसे दिले नाही तर चालेल का? बघा ना, तेलाचे भाव सतरा रुपये झालेत, असे सांगतात ना?

प्रश्नकर्ता : हो, बरोबर आहे.

दादाश्री : व्यापारी काळाबाजार करतात ते चालते, पण या नोकरांची बाजू घेणारा कोणीच नाही ना? म्हणूनच आम्ही सांगतो की लाच देखील नियमपूर्वक घ्या, तो नियमच तुम्हाला मोक्षाला घेऊन जाईल. लाच घेणे बाधक नाही तर त्यात नियम नसणे हे बाधक आहे.

प्रश्नकर्ता : पण अनीती करणे हे तर चुकीचेच आहे ना?

दादाश्री : तसे तर ते चुकीचेच आहे! पण भगवंतांच्या घरी वेगळ्या प्रकारची व्याख्या आहे. भगवंतांकडे अनीती किंवा नीती याबाबत काही वाद नाही. तिथे तर अहंकाराला हरकत आहे. नीती पाळणाऱ्याला फार अहंकार असतो, त्यामुळे त्याला दारू न पिताच धुंदी चढलेली असते.

प्रश्नकर्ता : आता पाचशे रुपयांची लाच घेण्यासाठी सूट दिली, त्यानंतर जसजशी गरज वाढत जाईल तशी त्याने रक्कम वाढवत नेली तर?

दादाश्री : नाही. नियम तर एकच. पाचशे म्हणजे पाचशेच, मग त्या नियमातच राहावे लागेल.

सध्या मनुष्य या सर्व अडचणीतून कसे दिवस काढू शकेल? आणि त्याला जितके पैसे कमी पडत असतील तेवढे मिळाले नाहीत तर काय होईल? लाच न घेणाऱ्यासमोर समस्या उभी राहील की पैसे कमी पडत आहेत, ते कुठून आणू? पण नियमपूर्वक अनीती करणाऱ्याला तर जेवढे कमी पडतात तेवढे मिळून जातात, म्हणजे त्याचेही कोडे सुटले ना! नाहीतर अशा परिस्थितीत माणूस चुकीच्या मार्गाने जाईल

आणि मग तो पूर्णपणे लाच घेऊ लागेल. त्यापेक्षा हा मधला मार्ग काढला आहे आणि त्यात अनीती केली तरी पण ती नीती म्हटली जाईल. आणि त्यालाही सोपे होईल, ती नीती म्हटली जाईल, आणि त्याचे घरही चालेल.

खरे तर मुळात मला काय सांगायचे आहे, हे जर समजले तर कल्याण होईल. प्रत्येक वाक्यात मला काय सांगायचे आहे ते जर पूर्णपणे समजले तर कल्याण होईल. परंतु जर कोणी ही गोष्ट स्वतःच्या भाषेत समजण्याचा प्रयत्न केला तर काय होणार? प्रत्येकाची भाषा स्वतंत्रच असते, म्हणून तो स्वतःच्या भाषेत नेऊन फीट करतो, पण 'नियमात राहून अनीती कर' याचा अर्थच त्याला समजणार नाही.

मी सुद्धा व्यापार-धंदा करणारा माणूस आहे. आमच्या वाट्याला सुद्धा धंदा-रोजगार-इन्कमटॅक्स हे सर्व काही येते. आम्ही कॉन्ट्रॅक्टचा व्यवसाय करतो, तरी पण त्यात आम्ही संपूर्णपणे 'वीतराग' राहतो. 'वीतराग' कसे राहू शकतो? 'ज्ञाना'मुळे. अज्ञानामुळे तर लोक दुःखी होत आहेत.

प्रश्नकर्ता : 'खोटे' करण्याची इच्छा नसतानाही खोटे करावे लागते.

दादाश्री : जे नाईलाजाने करावे लागते, त्याचा पश्चात्ताप करायला हवा. अर्धा तास बसून पश्चात्ताप केला पाहिजे की, 'असे करायची इच्छा नाही, पण तरीही मला करावे लागत आहे.' तुम्ही पश्चात्ताप जाहीर केला म्हणजे तुम्ही गुन्ह्यातून सुटलात. आणि हे तर आपली इच्छा नसूनही अनिवार्यपणे करावे लागते. तेव्हा त्याचे प्रतिक्रमण करायला हवे. 'असेच करायला पाहिजे' असे जर म्हणाले, तर त्याचा उलट परिणाम होईल. असे करून खुश होणारी माणसे सुद्धा असतातच ना! हे तर तुम्ही हलुकर्मी (मंदकर्मी) आहात म्हणून तुम्हाला पश्चात्ताप होतो. नाहीतर माणसांना पश्चात्ताप सुद्धा होत नाही.

जास्त पैसे असले तर देवाच्या किंवा सीमंधर स्वामींच्या मंदिरात

देणे योग्य आहे. दुसरे एकही स्थान नाही आणि कमी पैसे असतील तर महात्म्यांना जेवू घातल्यासारखे दुसरे काहीच नाही! आणि त्याहीपेक्षा कमी पैसे असतील तर कुणी दुःखी माणसाला द्यावे आणि ते सुद्धा नकद पैसे नव्हे, तर खाण्या-पिण्याचे सामान पोहोचते करून! तर आता कमी ऐपतीत सुद्धा दान करायचे असेल तर झेपेल की नाही ?

[4]

ममता रहितता

आपल्या पापात कुणीही भागीदारी करीत नाही. आपण जर मुलाला विचारले की, 'बाबा, मी चोरी करून हे पैसे कमावतो.' तर तो काय म्हणतो, तुम्हाला कमावायचे असतील तर कमवा, आम्हाला तसले पैसे नको.' तर बायको देखील म्हणते, 'जन्मभर उलट-सुलट केले, आता तरी सोडून द्या तो नाद!' पण तरी हा मूर्ख सोडायला तयार होत नाही.

जेव्हापासून द्यायला शिकला तेव्हापासून सद्‌बुद्धी उत्पन्न झाली, अनंत जन्मापासून द्यायचे शिकलाच नाही. खरकटे सुद्धा द्यायला आवडत नाही, असा हा मनुष्य स्वभाव! ग्रहण करण्याचीच सवय आहे ना त्याला! जेव्हा जनावर होता तेव्हा सुद्धा ग्रहण करण्याचीच सवय, द्यायची सवयच नाही! तो जेव्हा द्यायचे शिकतो तेव्हा मोक्षाच्या वाटेवर वळतो.

चेक मिळाला की समजतो की हा वटवला म्हणजे पैसे येतील! तर तुम्ही जो (पुण्याचा) चेक घेऊन आला होतात, तो तुम्ही आज वटवला! त्यात तुम्ही काय श्रम केले ? पण तरीही लोक म्हणतात, 'मी इतके मिळवले, मी मेहनत केली!' अरे, एक चेक वटवला त्याला काय मेहनत केली म्हणायचे ? आणि तेसुद्धा, जेवढ्याचा चेक असेल, तेवढेच मिळतील, त्याहून जास्त मिळणार नाही ना ? आले का लक्षात ?

माझे म्हणणे असे की गंभीर व्हा, शांत व्हा, कारण ज्या पूरण-गलनसाठी लोक धावपळ करीत असतात, गुणाकार-भागाकार करीत

राहतात, ते सर्व स्वत:चे जन्म बिघडवतात आणि बँकबॅलेन्समध्ये तर काही बदल होऊ शकेल असे नाही, कारण ते नैसर्गिक आहे. जे निसर्गाच्या हातात आहे त्यात तुम्ही काय फरक करू शकणार? म्हणून आम्ही तुमची भीती काढून टाकतो. आम्ही 'जसे आहे तसे' उघड करीत आहोत, की बेरीज-वजाबाकी (कमावणे किंवा गमावणे) ही कुणाच्या हातची गोष्ट नाही, ती निसर्गाच्या हातात आहे. आणि बँकेत (खात्यात) किती जमा होणे हेही निसर्गाच्या हातात आहे. आणि बँकेत कमी होणे हे सुद्धा निसर्गाच्याच हातात आहे. नाहीतर बँकेवाल्याने एकच खाते ठेवले असते. फक्त क्रेडिट खाते, डेबिट खाते ठेवलेच नसते.

कोणाशीही कटकट करू नका. आणि अशी माणसे तर केव्हातरीच भेटतात ना? आता असल्या माणसांबरोबर भांडण पत्करून काय उपयोग? एकदा सांगून बघावे की, 'बाबा, देवाचे स्मरण तर ठेव' तेव्हा जर तो म्हणाला, 'देव-बीव मी काही जाणत नाही. असे शब्द निघाले की आपण समजून जायचे की हा भांडखोर आहे!

लाचारीसारखे दुसरे पाप नाही. लाचारी करू नये. नोकरी मिळत नसेल तर लाचारी, धंद्यात तोटा आला तरी लाचारी, इन्कमटॅक्स ऑफिसरने धमकावले तरी पण लाचारी. अरे! लाचारी का म्हणून करावी? जास्तीत जास्त पैसे घेऊन जाईल, घर घेऊन जाईल, आणखी काय घेऊन जाणार? मग लाचारी कशासाठी? लाचारी म्हणजे तर भगवंताचा भयंकर अपमान आहे. आपण लाचार झालो की आतल्या भगवंताचा भयंकर अपमान होतो. पण भगवंत तरी काय करणार?

व्यावहारिक कायदा कसा आहे! शेयर-बाजारात झालेले नुकसान शेयर बाजारानेच परत फेडावे. किराणा मालाचे दुकान उघडून नव्हे!

खूप सारे डास असले तरी रात्रभर झोपू देत नाहीत आणि दोन असले तरी रात्रभर झोपू देणार नाहीत. तर आपण असे म्हणावे की 'हे! डासमय जगा! हे दोनच झोपू देत नाहीत तर मग सगळेच या

की!' हे नफा-नुकसान म्हणजे डासच म्हणायचे. डास तर येत राहतील. आपण त्यांना उडवत रहावे आणि झोपावे.

आतमध्ये अनंत शक्ती आहे. ते शक्तीवाले काय म्हणतात, की 'हे चंदुभाऊ! तुमचा काय विचार आहे?' तेव्हा आतून बुद्धी म्हणते की, 'या धंद्यात इतका तोटा झाला आहे. आता काय करणार? आता नोकरी करून नुकसान भरपाई करा.' तेव्हा आतून अनंत शक्तीवाले काय म्हणतात, 'आम्हाला विचारा ना, बुद्धीचा सल्ला का घेता? आम्हाला विचारा, आमच्याजवळ अनंत शक्ती आहे. जी शक्ती नुकसान घडवून आणते त्याच शक्तीजवळ फायदा शोधा! तोटा घडून येतो तो एका शक्तीमुळे आणि फायदा शोधत आहात दुसरीकडे! मग ताळमेळ कसा बसेल?' आत तर अनंत शक्ती आहे. तुमचा 'भाव' जर बदलला नाही, तर या जगात अशी कोणतीही शक्ती नाही की जी तुमच्या इच्छेनुसार करणार नाही. अशी अनंत शक्ती आपल्या सर्वात आहे. पण कुणाला दुःख होणार नाही, कुणाची हिंसा होणार नाही, असे आपले लॉ (कायदे) असले पाहिजेत. आपल्या भावांचा कायदा इतका कडक असला पाहिजे की, देह संपला तरी, आपला भाव बदलणार नाही. देह पडला तर, एक वेळ पडू दे. त्यात घाबरायचे कारण नाही. असे घाबरल्याने तर या लोकांचे हाल होतील. मग कुणी सौदा करणारच नाही ना! आम्ही तर असे मोठे दलाल पाहिले आहेत की जे चाळीस लाख रुपयांची वसुलीची गोष्ट करतात आणि परत असेही म्हणतात की दादाजी, बरीच माणसे उलटे बोलू लागली आहेत, (घाबरवत आहेत) तर आता कसे होईल? तेव्हा मी म्हटले, जरा धीर धरावा लागेल. पाया मजबूत असला पाहिजे. रस्त्यावर या गाड्या इतक्या वेगाने धावत असतात, तरीही सर्व सलामत राहतात, तर काय धंद्यातून सेफ (सलामत) नाही निघू शकणार? रस्तावर थोड्या-थोड्या वेळाने टक्कर होईल की काय, असे वाटते, पण टक्कर होत नाही. सगळ्यांचीच टक्कर होते का? म्हणजे ज्या जागी घाव होतो त्या जागीच तो घाव भरतोसुद्धा. म्हणून जागा बदलू नका. शिवाय नियमसुद्धा हाच आहे.

आपल्यात ज्या ज्या प्रकारच्या शक्ती असतील त्या वापरून आपण लोकांना ऑब्लाइज (परोपकार) करावे, कोणत्याही प्रकारे समोरच्या माणसांना, सर्वांना, सुखी करावे. आपण सकाळी ठरवावे की मला जो कुणी भेटेल, त्याला मला काही ना काही सुख द्यायचे आहे. पैसे देऊ शकत नाही तर इतर अनेक मार्ग आहेत. त्यांना योग्य समज देऊ शकतो, अडचणीत सापडलेल्या व्यक्तीला धीर देऊ शकतो आणि पैसेसुद्धा, पाच-पन्नास रुपये तरी देऊ शकतो ना!

जो जितक्या जबाबदारीने परक्याचे करतो, तो स्वतःचेच करतो.

प्रश्नकर्ता : परक्याचे करतो, तो स्वतःचेच करतो. ते कसे?

दादाश्री : सर्व आत्मे एकसारख्या स्वभावाचेच आहेत. त्यामुळे जो दुसऱ्याच्या आत्म्यासाठी करतो, ते स्वतःच्या आत्म्याला पोहोचते. आणि जो दुसऱ्याच्या देहासाठी करतो, ते पण पोहोचते. हे खरे, की जो केवळ आत्म्यासाठी करतो, ते दुसऱ्या प्रकारे फळाला येते, मोक्षाकडे जाण्याचा मार्ग मोकळा होतो, आणि फक्त देहासाठी करतो तो इथे सुख भोगत राहतो. म्हणजे फक्त हा एवढाच फरक आहे.

प्रश्नकर्ता : माझ्या मामांनी मला ज्या धंद्यात अडकविले आहे, ते जेव्हा-जेव्हा आठवते तेव्हा मामांसाठी मनात खूप उद्वेग होतो की त्यांनी असे का केले? मी काय करावे? काही समाधान सापडत नाही.

दादाश्री : असे आहे की, चूक तुझी आहे म्हणून तुझ्या मामाने तुझी फसवणूक केली. जेव्हा तुझी चूक संपेल तेव्हा तुला फसवणारा कुणीही भेटणार नाही. जोपर्यंत तुम्हाला फसविणारे भेटतात तोपर्यंत तुमच्याच चुका आहेत. मला (दादाजींना) का कुणी फसवणारा भेटत नाही? मला तर फसवणूक करून घ्यायची आहे, तरी मला कुणी फसवीत नाही. आणि तुला कुणी फसविणारा भेटला तर तू निसटून जाण्याचा प्रयत्न करतोस! पण मला तर निसटतासुद्धा येत नाही. तात्पर्य असे की तुमची फसवणूक कोण, कुठपर्यंत करेल? तर जोपर्यंत तुमच्या खात्यात त्याचा हिशोब बाकी आहे, देण्या-घेण्याचा हिशोब बाकी आहे,

तोपर्यंतच तुम्हाला फसवू शकेल. माझ्या खात्याचे सगळे हिशोब पूर्ण झाले आहेत. मध्यंतरी तर मी लोकांना इथपर्यंत सांगत होतो की बाबा, ज्यांना ज्यांना पैशाची अडचण असेल, त्यांनी मला एक चापट मारावी आणि पाचशे रुपये घेऊन जावे.

तेव्हा ते लोक म्हणायचे, नको रे बाबा, या अडचणीत तर मी कसेही दिवस काढीन, पण तुम्हाला थप्पड मारली तर माझी काय अवस्था होईल? आता ही गोष्ट सर्वांना सांगता येणार नाही, काही डेव्हलप्ड माणसांनाच ही गोष्ट सांगू शकतो.

म्हणजे काय, की जगात कुणीही तुला फसविणारा नाही. कारण तू जगाचा मालकच आहेस. तुझा कोणी *उपरी* (वरिष्ठ) नाही. खुदा एकटाच तुझा *उपरी* आहे. पण तू जर खुदला (स्वतःला) ओळखलेस, तर मग तुझा *उपरी* कुणीच राहिला नाही. मग कोण फसविणार आहे जगामध्ये कुणी आपल्याला किंचितही त्रास देऊ शकत नाही. पण पाहा ना, किती मोठी फसवणूक झाली आहे ती!

म्हणून 'मामाने माझी फसवणूक केली', हे डोक्यातून काढून टाक. आणि व्यवहारात कुणी विचारले तर असे म्हणायचे नाही की पूर्वी मी त्यांना फसविले होते म्हणून त्यांनी मला फसविले! कारण हे विज्ञान लोकांना माहीत नाही, त्यामुळे लोकांना त्यांच्या भाषेतच सांगायला हवे की 'मामांनी असे केले.' पण आपल्या मनात समजून असावे की 'यात माझीच चूक होती.' दादा सांगत होते तेच बरोबर आहे. आणि गोष्ट पण खरीच आहे ना, कारण मामा सध्या तरी भोगत नाहीत, ते तर मोटार आणून मजेत फिरतात. निसर्ग जेव्हा त्यांना पकडेल तेव्हा त्यांचा गुन्हा सिद्ध होईल. आज तर निसर्गाने तुला पकडले आहे ना!

दुकानात गेला नाहीत तर दुकान नाराज होते. दुकान खुश असेल तर चांगली कमाई होते, तसेच इथे सत्संगासाठी पाच मिनिटे, जास्त वेळ नसेल तर पाच-दहा मिनिटांसाठी येऊन दर्शन घेऊन जा, जोपर्यंत आम्ही इथे आहोत, तोपर्यंत! हजेरी तर द्यायलाच हवी ना!

म्हणजे हा दादांचा तर ब्लँक चेक, कोरा चेक म्हणायचा. हा काही पुन्हा-पुन्हा वटवण्यासारखा नाही. खास अडचण आली तरच साखळी ओढायची. सिगरेटचे पाकीट पडले आणि आपण जर गाडीची साखळी ओढली, तर दंड झाल्याशिवाय राहील काय? म्हणजे असा दुरुपयोग करू नये.

प्रश्नकर्ता : अलीकडे टॅक्स इतके वाढले आहेत की चोरी केल्याशिवाय मोठ्या धंद्यात संतुलन राहत नाही. सगळ्यांनाच लाच हवी, तर त्यासाठी चोरी तर करावीच लागते ना?

दादाश्री : चोरी ठीक आहे पण नंतर तुम्हाला पश्चात्ताप होतो की नाही? पश्चात्ताप झाला तरीही ते (कर्म) हलके होऊन जाईल.

प्रश्नकर्ता : तर मग अशा परिस्थितीत काय करायला पाहिजे?

दादाश्री : जिथे आपल्याला असे वाटते की हे चुकीचे (काम) होत आहे, तिथे आपण हार्टिली (मनापासून) पश्चात्ताप केला पाहिजे. दुःख वाटायला हवे, तरच सुटका होईल. आता काळ्या बाजारातून माल खरेदी करून आणला तर तो काळ्या बाजारभावानेच विकावा लागेल. तेव्हा मग चंदुलालला सांगावे की तुम्ही 'प्रतिक्रमण करा.' होय, पूर्वी प्रतिक्रमण करत नव्हतो म्हणून तर कर्माचे तळे साठले. आता प्रतिक्रमण केले, म्हणजे (हिशोब) चोख होऊन जाईल. जर लोखंड काळ्याबाजारात विकले, तर आपण चंदुलालला सांगावे, ''चंदुलाल, विकले त्याला हरकत नाही, ते 'व्यवस्थित'च्या आधीन आहे. पण त्याचे आता प्रतिक्रमण करा. आणि म्हणा, की परत असे घडता कामा नये.''

जर एखाद्या माणसाने मला सांगितले की, 'मला धर्म नको आहे. मला भौतिक सुख हवे आहे.' तर त्याला मी सांगेन, 'प्रामाणिक रहा, नीतीचे पालन कर.' त्याला मी देवळात जा असे सांगणार नाही. तू जे काही दुसऱ्यांना देतोस तो देवधर्म आहे. पण दुसऱ्याचे बिनहक्काचे घेत नाहीस, तो मानवधर्म आहे. अर्थात प्रामाणिकपणा हा सर्वात मोठा धर्म आहे. 'डिसऑनेस्टी इज द बेस्ट फूलिशनेस!' (अप्रामाणिकता हा सर्वात

मोठा मूर्खपणा आहे) परंतु जर ऑनेस्ट राहता येत नाही, तर काय मी समुद्रात उडी घेऊ? माझे दादाजी शिकवतात की डिसऑनेस्ट झालास तर, त्याचे प्रतिक्रमण कर. तुझा पुढील जन्म उजळेल. डिसऑनेस्टीला डिसऑनेस्टी समज आणि त्यासाठी पश्चात्ताप कर. पश्चात्ताप करणारा माणूस ऑनेस्ट आहे, हे निश्चित आहे.

अनीतीपूर्वक कमाई करतो, वगैरे सर्व आहे, तर त्यावर उपाय कोणते ते मी सांगितले आहेत, की अनीतीने जर पैसे मिळविले असतील तर रात्री 'चंदुलाल'ला काय सांगावे की सतत प्रतिक्रमण करीत रहा. अनीतीची कमाई का केली? म्हणून आता प्रतिक्रमण कर. रोज चारशे-पाचशे प्रतिक्रमण करायला लावा. स्वत: शुद्धात्म्याने करायचे नाही. 'चंदुलाल'ला करायला लावावे. ज्याने अतिक्रमण केले त्याच्याकडून प्रतिक्रमण करवून घ्यावे.

आता भागीदाराबरोबर मतभेद झाला, तर लगेच तुमच्या लक्षात येते की जरा जास्तच बोलून गेलो. मग लगेचच त्याच्या नावाने प्रतिक्रमण करावे. आपले प्रतिक्रमण कॅश पेमेन्ट सारखे (नकद) असले पाहिजे. ही बँकसुद्धा कॅश म्हणायची आणि पेमेन्ट सुद्धा कॅश म्हणायचे.

या संसारात अंतराय कसे पडतात, ते तुम्हाला समजावून सांगतो. आपण ज्या ऑफिसमध्ये नोकरी करता, तिथे आपल्या आसिस्टन्टला (सहाय्यकाला) बेअक्कल म्हणालात, तर त्यामुळे तुमच्या अकलेवर अंतराय पडला! समजले! सारे जग अंतरायात अडकून मनुष्य जन्म वाया घालवत आहे. समोरच्याला बेअक्कल म्हणायचा तुम्हाला अधिकारच नाही. तुम्ही असे बोलता म्हणून समोरचासुद्धा उलट बोलतो, त्यामुळे त्यालाही अंतराय पडतो! बोला आता, या जगात अंतरायाची परंपरा कशी थांबेल? तुम्ही कुणाला नालायक म्हटले, तर तुमच्या लायकीवर अंतराय पडतो! तुम्ही जर त्याचे लगेचच प्रतिक्रमण केले तर तो अंतराय पडण्यापूर्वीच धुतला जातो.

प्रश्नकर्ता : नोकरीचे कर्तव्य निभावताना मी फार कडकपणे लोकांना अपमानित केले होते, लोकांना झिडकारले होते.

दादाश्री : त्या सर्वांचे प्रतिक्रमण करा. त्यात तुमचा हेतू वाईट नव्हता, तुम्ही स्वत:साठी नव्हे, तर सरकारसाठी ते सर्व केले. म्हणून ती सिनसियारीटी म्हटली जाते.

[5]

लोभामुळे थाटला संसार

जी वस्तू प्रिय वाटत असेल त्यातच धुंद राहणे, याचे नाव लोभ. ती वस्तू मिळाली तरी संतोष वाटत नाही. लोभी माणूस तर, सकाळी उठल्यापासून रात्री डोळे मिटेपर्यंत लोभातच अडकलेला असतो. सकाळी उठल्यापासून लोभाची गाठ जसे दाखवील तसे तो करत राहतो. लोभी हसण्यात सुद्धा वेळ घालवीत नाही. दिवसभर लोभाच्याच नादात असतो. मार्केटमध्ये पाय ठेवता क्षणीच लोभ. नुसता लोभ, लोभ, लोभ, लोभ! कारणाशिवाय दिवसभर हिंडत राहतो. लोभी माणूस भाजीमार्केटमध्ये गेला की त्याला माहीतच असते या बाजूला महाग भाजीपाला मिळतो आणि त्या बाजूला स्वस्तात ढीग विकले जातात. तर मग स्वस्तातले ढीग शोधून काढतो आणि मग रोज त्याच बाजूला भाजी घ्यायला जातो.

लोभी माणूस भविष्यासाठी सर्व काही गोळा करतो. मग जेव्हा फार गोळा होते तेव्हा दोन भले मोठे उंदीर घुसतात आणि सर्व काही साफ करून टाकतात.

लक्ष्मी गोळा करण्याची इच्छा न बाळगता जमा करावी. लक्ष्मी येत असेल तर तिला रोखू नये, आणि येत नसेल तर चुकीच्या मार्गाने ओढू नये.

लक्ष्मी तर स्वत: येण्यासाठी तयारच असते. ती काही आपण संग्रह केल्याने संग्रहित होत नाही! असे नाही, की आज लक्ष्मीचा संग्रह करून ठेवला, आणि पंचवीस वर्षानंतर, मुलीच्या लग्नासाठी वापरण्यापर्यंत ती टिकून राहील. या समजुतीत काही तथ्य नाही. जर कुणी असे मानत

असेल, तर ती अगदी चुकीचा समज आहे. हे त्यादिवशी जे पदरी पडेल ते खरे. फ्रेश असायला हवे.

म्हणून ज्या वस्तू मिळतील त्याचा उपयोग करा, फेकू नका. सन्मार्गी वापरा. फार साठवून ठेवायची इच्छा बाळगू नका. साठवून ठेवायचे असेल तर त्याचा काही नियम ठरवावा की बाबा, आपल्याजवळ, इतकी पूंजी असायला हवी. मग तितकी पुंजी जमा ठेवून, उरलेले योग्य जागी वापरावे. लक्ष्मी फेकून देण्यासाठी नसते.

लोभाचा विरोधी शब्द आहे संतोष. पूर्वजन्मी थोडे फार ज्ञान समजले असेल, आत्मज्ञान नाही, पण संसारी ज्ञान समजले असेल, त्याला संतोष उत्पन्न होतो. आणि जोपर्यंत हे समजले नसेल तोपर्यंत लोभातच जगत असतो.

अनंत जन्मांपर्यंत स्वत:ने बराच उपभोग घेतलेला असतो त्यामुळे त्याला त्याचा संतोष वाटतो की मला आता काहीच नको. आणि ज्याने उपभोग घेतला नसेल त्याला कितीतरी प्रकारचे लोभ चिकटतात. त्याला मग सारखे वाटत राहते की 'याचा उपभोग करू, त्याचा उपभोग करू' असे वाटत राहते.

प्रश्नकर्ता : लोभी मनुष्य थोडा कंजूष पण असतो, नाही का?

दादाश्री : नव्हे. कंजूष पुन्हा वेगळे, कंजूष तर, स्वत: जवळ पैसा नाही म्हणून कंजूषपणा करतो. पण लोभी कसा असतो, तर घरात पंचवीस हजार असले तरी, कुठून गहू, तांदूळ स्वस्तात मिळू शकतील, कुठून तूप स्वस्त मिळेल, हेच शोधत राहतो. त्याचे चित्त सगळीकडे लोभातच गुंतलेले असते. मार्केटमध्ये गेला तर तिथे सुद्धा स्वस्तात भाजीपाल्याचे छोटे वाटे कुठे मिळतील तेच शोधत असतो.

लोभी कुणाला म्हणायचे, तर प्रत्येक बाबतीत तो जागृतच असतो!

प्रश्नकर्ता : लोभी आणि कंजूष यांच्यात नेमका फरक काय?

दादाश्री : कंजूष फक्त लक्ष्मीच्या बाबतीच असतो. लोभी तर सर्व बाबतीत लोभातच गुंतलेला असतो. मानासाठी पण लोभ करतो, आणि लक्ष्मीसाठी पण लोभ करतो. या लोभी माणसाला तर सर्व दिशेत लोभच असतो. तो सर्वकाही ओढून नेतो.

प्रश्नकर्ता : लोभी बनावे की काटकसरी ?

दादाश्री : लोभी असणे हा गुन्हा आहे, काटकसर करणे हा गुन्हा नाही.

'इकोनोमी' म्हणजे काय ? टाईट असेल तेव्हा टाईट आणि थंड असेल तेव्हा थंड. कधीही कर्ज काढून कार्य करू नये. कर्ज काढून व्यापार करू शकतो. परंतु ऐशोआरामासाठी कर्ज काढू नये. कर्ज काढून केव्हा खावे ? ज्यावेळी माणूस मरणाला टेकलेला असतो तेव्हा, नाहीतर कर्ज काढून तूप खाऊ नये.

प्रश्नकर्ता : दादाजी कंजूषपणा आणि काटकसर यात फरक आहे का ?

दादाश्री : हो, खूप फरक आहे ! हजार रुपये महिना कमावत असाल तर आठशेचा खर्च करायचा, आणि पाचशे मिळत असतील तर चारशेचा खर्च करायचा, त्याला म्हणतात काटकसर. उलट कंजूस तर चारशे म्हणजे चारशेच वापरणार, मग जरी हजार मिळवत असेल तरी किंवा दोन हजार मिळवत असेल तरी तो टॅक्सीने जाणार नाही. काटकसर हे तर इकॉनोमिक्स-अर्थशास्त्र आहे. काटकसरी तर भविष्यात येणाऱ्या अडचणींचा विचार करतो. कंजूष माणसाला बघितल्यावर समोरच्याला चीड येते की हा कंजूष आहे. पण काटकसर करणाऱ्याला बघून चीड येत नाही.

घरात काटकसर कशी असावी ? बाहेरून खराब दिसणार नाही अशी काटकसर असावी. स्वयंपाकघरात काटकसर घुसता कामा नये. काटकसरीत उदारपणा असावा. स्वयंपाकघरात काटकसर घुसली तर

मनोभाव बिघडतात. मग कोणी पाहुणे आले तरी भाव बिघडतील की तांदूळ वापरले जातील! एखादा खूप उधळा असेल तर आम्ही त्याला 'नोबल' काटकसर करण्यास सांगतो.

पैसे कमविण्याची भावना करायची गरज नाही. प्रयत्न सुरू असेल त्याला हरकत नाही. पण भावना बाळगल्याने काय होते? 'मी पैसे खेचून घेऊ' तर समोरच्याच्या वाट्याला काही येणार नाही मग! म्हणून निसर्गाने जो क्वोटा निर्माण केला आहे तो तसाच राहू द्या ना! लोभ म्हणजे काय? तर दुसऱ्याचे हिसकावून घेणे. मग कमाईची भावना करण्याची गरजच काय? मरणार आहे त्याला मारण्याची भावना करण्याची काय गरज? हे मी सांगू इच्छितो. लोक कितीतरी पापकर्मातून वाचतील या एका वाक्याने! असे माझे म्हणणे आहे.

लोभवृत्तिमुळे जे आचरण घडते ते आचरणच त्याला पशूयोनीत घेऊन जाते.

तुम्ही सज्जन माणूस आहात, मग तुमची फसवणूक नाही झाली तर दुसऱ्या कुणाची होईल? नालायकाची तर फसवणूक होणार नाही. त्याच्या बाबतीत तर 'सापाच्या घरी साप गेला, आणि जीभ चाटून परत आला' असा थाट होणार! फसवणूक झाली तरच आपण खानदानी म्हटले जाऊ ना. आपल्याला जो 'यावे, बसावे' म्हणून आदर-सत्कार मिळतो ना, त्याचे हे प्रिपेमेन्ट असते.

म्हणून 'लोभ्याकडून फसविले जावे' असे लिहीले आहे. कारण फसविले जाऊन मला मोक्ष गाठायचा आहे. मी येथे पैसे जमा करण्यासाठी जन्माला आलो नाही. आणि मला हेही माहीत आहे की तो नियमाच्या आधीन मला लुबाडत आहे की अनियमाने? मी हे सर्व काही जाणून आहे, त्यामुळे माझी काही हरकत नाही.

माझी फसवणूक भोळेपणामुळे झाली नव्हती. मला माहीत होते की हे सर्व माझी फसवणूक करीत आहेत. मी जाणूनबुजून स्वतःला फसवून घेतो. भोळेपणामुळे जो फसविला जातो, तो तर वेडा ठरतो.

आम्ही काही भोळे असू का? जो जाणूनबुजून स्वत:ची फसवणूक करवून घेतो, तो कधी भोळा असू शकेल काय?

आमचे भागीदार एकदा मला म्हणाले, 'तुमच्या भोळेपणाचा लोक फायदा घेतात.' तेव्हा मी त्यांना उत्तर दिले, 'तुम्ही मला भोळा समजता, म्हणजे तुम्हीच भोळे आहात. मी तर जाणूनबुजून फसवणूक होऊ देतो.' तेव्हा ते म्हणाले की 'या पुढे मी तुम्हाला असे बोलणार नाही.'

मी समजून आहे की या बिचाऱ्याची बुद्धीच अशी आहे. त्याची दानत अशी बनली आहे. त्यामुळे त्याला जाऊ द्या. 'लेट गो करा' आम्ही कषायांपासून (क्रोध-मान-माया-लोभापासून) मुक्त होण्यासाठी आलो आहोत. म्हणून स्वत:ची फसवणूक होऊ देतो, दुसऱ्यांदासुद्धा फसविले जातो. समजून-उमजून फसवणूक पत्करणारे लोक फार कमी असतात ना?

लहानपणापासून माझा प्रिन्सिपल (सिद्धांत) होता की समजून उमजून फसवणूक होऊ द्यायची. बाकी, मला कुणी मूर्ख बनवू शकेल आणि फसवू शकेल, या गोष्टीत काही तथ्य नाही.

अशाप्रकारे समजून फसण्याचा परिणाम काय झाला, की ब्रेन टॉप वर पोहोचले. मोठमोठ्या जजीसचे ब्रेन जिथे चालणार नाही, तिथेही आमचे ब्रेन काम करू लागले.

श्रीमद राजचंद्र यांनी लिहीले आहे की, ज्ञानी पुरुषाची तन, मन, आणि धनाने सेवा करा. तेव्हा कुणी विचारले की 'ज्ञानी पुरुषाला धनाचे काय काम? त्यांना तर कोणत्याही वस्तूची इच्छा नसते.' तर ते म्हणाले नाही, तुम्ही तन-मनपूर्वक सेवा करत आहात पण तुम्हाला असे सांगितले की या सुयोग्य जागी धन देऊन टाका, तेव्हा तसे केल्याने तुमची लोभाची गाठ सुटून जाईल. नाहीतर तुमचे चित्त लक्ष्मीच्याच ध्यानात राहील.

एक माणूस मला भेटला. तो म्हणाला 'माझा लोभ काढून द्या.

माझी लोभाची गाठ फार मोठी आहे! ती काढून टाका.' मी म्हटले, 'ती काढल्याने जाणार नाही. ती तर नशीबाने पन्नास लाखाचा तोटा आला की आपोआपच निघून जाईल.' म्हणेल, 'नको रे बाबा, आता पैसेच नकोत!'

म्हणजे ही लोभाची गाठ तर नुकसान झाल्यावर निघून जाईल. मोठे नुकसान झाले की लोभाची गाठ पटकन वितळते. नाहीतर एक ही लोभाची गाठ मात्र कधीच वितळत नाही. दुसऱ्या सर्व गाठी वितळतात. लोभी माणसाचे दोन गुरू, एक धूर्त माणूस आणि दुसरा तोटा. मोठा तोटा झाला की लोभाची गाठ पटकन वितळते आणि दुसरे, म्हणजे लोभ्याला त्याचा गुरू भेटतो, धूर्त! तेव्हा ती वितळते. हातात चंद्र दाखवून लुबाडणारे असे धूर्त असतात तेव्हा लोभी हरखून जातो! आणि नंतर तो गुरू त्याची सर्व पुंजीच हडप करून टाकतो!

मला लोक विचारतात की 'समाधी सुखाचा अनुभव केव्हा होईल?' मी म्हटले, 'ज्याला काहीच नको असते, त्याच्या लोभाच्या सर्व ग्रंथी पूर्णपणे सुटतील तेव्हा होईल.' लोभाची ग्रंथी एकदा सुटली की मग सुख सहजपणे अनुभवास येते. नाहीतर अशी ग्रंथी असलेल्याला सुख मिळतच नाही ना! म्हणून दुसऱ्यांसाठी पैसे खर्च करा. जितके दुसऱ्यांसाठी खर्च कराल, तितके तुमच्या पदरी जमा होईल.

जेवढे पैसे मिळतात तेवढे चांगल्या मार्गाने जो वापरतो, तो सुखी. तेवढे धन तुमच्या खात्यात जमा होते. नाहीतर गटारीत तर जाणारच आहेत. कुठे जातील? गटारीत जात असतील? या मुंबईचे सारे पैसे कुठे जात असतील? तिथे दांडगा प्रवाह गटारीतच वाहत राहतो! जेवढे चांगल्या मार्गाने वापरले तेवढे पैसे आपल्यासोबत येतील. दुसरे काहीही सोबत येणार नाही.

जिथे तिरस्कार आणि निंदा आहे, तिथे लक्ष्मी राहत नाही. लक्ष्मी केव्हा तोंड फिरवते? तर लोकांची निंदा-नालस्ती करणे चालू असते तेव्हा.

आपला हा देश पैसेवाला केव्हा बनेल? लक्ष्मीवंत आणि सुखी केव्हा होईल? तर जेव्हा निंदा आणि तिरस्कार बंद होतील तेव्हा. या दोन्ही गोष्टी बंद झाल्या की देशात अपार पैसे आणि लक्ष्मी असेल.

[6]

लोभाची समज, सूक्ष्मतेने

प्रश्नकर्ता : कोणत्या प्रकारचे दोष भारी असतात की जे अनेक जन्म चालू राहतात? ज्यायोगे अनेक जन्म काढावे लागतात असे दोष कोणते?

दादाश्री : लोभ! लोभ कितीतरी जन्मापर्यंतसोबत राहतो. लोभी मनुष्य प्रत्येक जन्मात लोभीच राहतो, म्हणजे त्याला तसेच आवडते!

प्रश्नकर्ता : करोडो रुपये गाठीशी असतानासुद्धा धर्मात पैसा देऊ शकत नाही, याचे काय कारण?

दादाश्री : बांधलेले बंध सुटणार तरी कसे? त्यामुळेच त्याची सुटका होत नाही आणि बांधलेलाच राहतो. स्वत: खात पण नाही. अरे, पण कुणासाठी साठवून ठेवतो?! पूर्वी तर साप होऊन फिरत होते. जे धन जमिनीत गाढून ठेवत असत ना, त्या धनाच्या रक्षणासाठी तिथे साप होऊन फिरत असत. 'माझे धन! माझे धन' करत!

जीवन जगता आले, असे कुणाच्या बाबतीत म्हणता येईल? तर जवळ असलेला पैसा जो दुसऱ्यांना वाटून टाकतो. त्याला खरे जीवन जगता आले असे म्हणता येईल. वेडेपणाने नव्हे, तर समंजसपणे जो दुसऱ्यांच्यासाठी ओवाळून टाकतो. वेड्यासारखे दारू वगैरे पीत असतात, त्यात काही भले होत नाही. कोणतेही व्यसन नसेल आणि परक्यांसाठी स्वत:चे ओवाळून टाकतो. यांना पाहा, हे ओवाळून टाकत आहेत ना, याला पुण्यानुबंधी पुण्य म्हणतात.

पुण्यानुबंधी पुण्य कशास म्हणतात? कोणत्याही कृतीत काही

मोबदल्याची, इच्छा नसते, ते पुण्यानुबंधी पुण्य. दुसऱ्यांना सुख देत असताना मोबदल्याची अपेक्षा ठेवत नसेल, त्याला म्हणतात पुण्यानुबंधी पुण्य!

प्रश्नकर्ता : पैसे सोबत घेऊन जायचे असेल तर कसे घेऊन जाता येतील?

दादाश्री : त्यासाठी तर एकच मार्ग आहे की, जे आपले नातेवाईक नाहीत, अशा परक्यांच्या जीवनात शांती, संतोष दिला असेल, तर सोबत येईल. नातेवाईकांना सुख-शांती दिली तर ते सोबत येत नाही, पण आपला हिशोब चुकता होतो.

किंवा आमच्यासारख्यांना विचाराल तर लोकांना हितकारी होईल असे ज्ञानदान आम्ही सुचवू शकतो. चांगली पुस्तके छापून लोकांना दिली तर त्यांच्या वाचनाने कितीतरी माणसं सन्मार्गी लागतील. आम्हाला विचारले तर आम्ही सांगतो. आम्हाला देणे-घेणे नसते.

माणसाची अशी समजूत असते की पैसे संग्रह करून ठेवले तर मला सुख मिळेल. आणि मग दु:खी होण्याची वेळ कधीही येणार नाही. पण पैसे साठवत साठवत नकळत तो स्वत:च लोभाचा शिकार बनून लोभी बनतो. काटकसर करावी, इकॉनॉमी करावी, पण लोभ करायचा नाही.

लोभ कुठून शिरतो? लोभीपणाची सुरुवात कुठून होते? पैसे जवळ नसतात तेव्हा लोभ नसतो पण जेव्हा नव्याण्णव होतात तेव्हा मनात येते की आज घरात खर्च करण्याऐवजी एक रुपया वाचवून शंभर पूर्ण करून टाकूया! याला म्हणतात नव्याण्णवाचा धक्का! एकदा का माणसाला हा धक्का लागला, तर मग पाच करोड झाले तरी तो लोभ सुटत नाही. ज्ञानी पुरुषांनी धक्का मारला तरच ती लोभवृत्ती सुटू शकेल.

लोभी माणूस सकाळी उठल्यापासून लोभाच्या आहारी जातो. सबंध दिवस त्याचा लोभाच्या हिशोबात जातो. म्हणेल भेंडी फार महाग

आहेत. केस कापून घेण्यातसुद्धा लोभ! म्हणेल, अजून काय बावीस दिवसच झालेत, महिना पूर्ण होऊ दे की, काही बिघडत नाही. आले का लक्षात? हा स्वभाव आहे त्याचा. म्हणून ही गाठ त्याला सतत असे दाखवीत असते. आणि कषाय होत राहतात. कपट आणि लोभ दोन्हीही दु:खदायक आहेत.

पाच-पन्नास रुपये हाताशी असले तरीही खर्च करणार नाही, रिक्षा करणार नाही. पायाची तक्रार असेल, तरीसुद्धा! तेव्हा मी त्यांना म्हटले, 'असे करू नका. थोडे पैसे, दहा-दहा रुपये, रिक्षासाठी खर्च करायला सुरुवात करा.' त्यावर ते म्हणाले, ते तर माझ्याने होऊ शकत नाही. द्यायचे झाले की अन्नाचा घाससुद्धा घश्याखाली उतरत नाही. 'आता हिशोबाने पाहिले तर मलासुद्धा कळते, की हे चुकीचे आहे. पण काय करणार? प्रकृती नकार देते.' तेव्हा एकदा मी त्यांना सांगितले, थोडे सुट्टे पैसे (चिल्लर) सोबत घ्या आणि ते रस्त्यात टाकत टाकत या! तर त्यांनी एक दिवस थोडे पैसे टाकले, नंतर बंद केले.

आता अशाप्रकारे दोन-चारदा टाकत आलो तर आपले मन काय म्हणेल की 'हा (चंदुभाऊ) तर आपल्या ताब्यात राहिला नाही. आमचे ऐकत नाही.' तर असे केल्याने आपले मन-बिन सगळे बदलते. आपल्याला त्याच्याविरुद्ध जावे लागते. कारण त्याशिवाय ते वठणीवर येत नाही. जसे घरची मंडळी बेकाबू होत असतील तर त्यांच्याविरुद्ध जावे लागते, तसेच मनाला काबूत आणण्यासाठी त्याच्याविरुद्ध वागावे लागते.

लोभाची ग्रंथी म्हणजे काय? कुठे किती पैसे आहेत? तिथे किती आहेत? याकडेच लक्ष असते. बँकेत इतके आहेत, त्याच्याजवळ इतके आहेत, या जागी इतके आहेत, याकडेच लक्ष असते. 'मी आत्मा आहे', हे त्याच्या लक्षात राहत नाही. लोभात जे लक्ष गुंतले आहे ते तुटायला हवे. 'मी आत्मा आहे' हेच लक्ष असायला हवे.

लोभी माणसाचा तर स्वभावच असा असतो की तो कोणत्याही

रंगात रंगतच नाही. त्याच्यावर कोणताही रंग चढू शकत नाही! जर कोणी लोभी असेल तर तुम्ही हे समजूनच घ्या की त्याच्यावर कोणताही रंग चढणार नाही! लाल रंगात भिजवला तरी पिवळ्याचा पिवळाच राहणार! आणि हिरव्यात भिजवला तरी तो पिवळ्याचा पिवळाच!

लोभ वृत्ती नसलेली सर्व माणसे रंगतात. परत तो लोभी हसत राहतो त्यामुळे आपल्याला वाटते की हा रंगून गेला. मी जे काही बोलतो ते सर्वच ऐकत असतो. फार उत्तम गोष्ट, अत्यंत आनंदाची गोष्ट आहे, इत्यादी शेरे मारतो, पण आतून तन्मयाकार होत नाही. अर्थात दुसरी माणसे तन्मयपणे आपले घरदार विसरून जातात पण हा काही विसरत नाही. आपला लोभी स्वभाव विसरत नाही. आता यांच्यासोबत यांच्या गाडीतून गेलो की पाच रुपये वाचतील, हे गणित त्याच्या लक्षातच असते. दुसरी माणसे पाच रुपये वाचवायचे विसरूनच जातील, 'नंतर जाऊ,' असे म्हणतील. पण लोभी मात्र विसरणार नाही. तो रंगात रंगला असे म्हणता येणार नाही. रंगला असे केव्हा म्हणता येईल की जेव्हा तन्मयाकार होऊन जाईल. घरदार सर्व विसरेल तेव्हा. आले का तुमच्या लक्षात? ही माणसे म्हणतात ना, की दादाजींचा रंग लागला? त्याला (लोभ्याला) दादाजींचा रंग लागत नाही. कितीही वेळा रंगात बुडवत राहिलो तरी रंग लागत नाही!

मनात पैसे देण्याचा भाव जागृत होतो की आपण देऊया, तरी पण देऊ शकत नाही, त्याला म्हणतात लोभ ग्रंथी.

प्रश्नकर्ता : काही वेळेस संयोगच असे जुळून येतात की देण्याचा मनात भाव असूनसुद्धा दिले जात नाहीत.

दादाश्री : ती गोष्ट वेगळी. ते तर आपल्याला असे वाटते की संयोग असे आहेत, पण तसे नसते. देण्याचा निश्चय पक्का असेल तर देऊ शकू. असे आहे.

प्रश्नकर्ता : होय. पण असूनसुद्धा देत नाही.

दादाश्री : असून सुद्धा दिले जात नाही, दिलेच जात नाही ना,

तो बांध तुटतच नाही. तो बांध जर तुटला तर मोक्षच होईल ना! ही काही सोपी गोष्ट नाही.

प्रश्नकर्ता : तसे पाहिले तर प्रत्येकाची आपल्या लिमिटमध्ये थोडेफार देण्याची शक्ती तर असतेच ना?

दादाश्री : नाही, लोभामुळे तसे घडत नाही. लोभीजवळ लाख रुपये असले तरी चार आणे सुटणे अवघड! थंडीताप येईल. अरे, इतकेच नव्हे तर, कुठे पुस्तकात वाचले की ज्ञानी पुरुषाची तन, मन, धनाने सेवा करावी. तर ते वाचताना त्याला ताप भरतो की असे का लिहितात!

लोभ सुटण्याचे दोन रस्ते आहेत. एक तर ज्ञानी पुरुष तोडू शकतात आपल्या वचनबळाने आणि दुसरे म्हणजे फार मोठे, जबरदस्त नुकसान झाले की ताळ्यावर येतो आणि लोभ तुटतो की मला आता काहीच करायचे नाही, आता जे थोडे फार उरले आहेत त्यातच निभावून नेईन. कितीतरी लोकांना मला हे सत्य सांगावे लागते की तोटा येईल तेव्हा लोभ सुटेल. त्याखेरीज लोभ सुटणार नाही. आमच्या सांगण्यानेसुद्धा सुटणार नाही. अशी खच्चून गाठ पडलेली असते.

लोभी माणसाची गाठ मोठा तोटा झाल्यावर तुटते. किंवा जर ज्ञानी पुरुषाची आज्ञा मिळाली तर उत्तम. पण मग आज्ञा पालन करण्याची ज्याची तयारी नाही, त्याला कोण सुधारू शकेल?

नियमित सत्संगात राहिल्यानेच गाठी वितळतील. जोपर्यंत सत्संगाचा परिचय नसेल तोपर्यंत गाठी आहेत याची जाणीवसुद्धा नसते. सत्संगात राहिल्याने (गाठी) निर्मळ होऊ लागल्या आहेत असे जाणवते. कारण 'आपण' दूर राहिलो ना! दूर राहून सर्व सावकाश पाहावे. त्यामुळे आपल्याला आपले सर्व दोष दिसू लागतात. नाहीतर गाठीत राहून दोष बघतो, त्यामुळे दोष दिसत नाहीत. म्हणूनच कृपाळूदेवांनी सांगितले आहे की *'दीठा नहीं निज दोष तो तरीए कोण उपाय!'* (जर स्वत:चे दोष दिसले नाहीत, तर कोणत्या उपायाने तरशील?)

आपले जीवन कुणाच्या लाभासाठी व्यतीत व्हावे, जशी ही मेणबत्ती जळत असते ना, ती स्वतःला प्रकाश मिळावा म्हणून जळत असते का? दुसऱ्यांसाठी, परार्थासाठी जळत असते ना? इतरांच्या फायद्यासाठी जळत असते ना? त्याचप्रमाणे ही माणसे दुसऱ्यांच्या फायद्यासाठी जगू लागली, तर त्यांचे त्यांच्या स्वतःचा फायदा तर त्यात सामावलेला असतो. नाहीतरी एक दिवस मरण तर येणारच ना? तेव्हा जर इतरांच्या फायद्यासाठी (कल्याणासाठी) जगलास तर तुझा फायदा (कल्याण) तर त्यात असणारच, आणि जर इतरांना त्रास देण्याच्या नादात राहिलास, तर तू स्वतःसाठी पण त्रासच ओढवून घेशील. मग आता तुला जे करायचे असेल ते कर.

आत्मा प्राप्त करण्यासाठी जे काही केले जाते, ते मेन प्रोडक्शन आहे, आणि त्यामुळे बायप्रोडक्शनही प्राप्त होते, ज्यामुळे संसाराची सर्व आवश्यकताही पूर्ण होते, मी माझे एकाच प्रकारचे प्रोडक्शन ठेवतो, संपूर्ण जगात सर्वांना परम शांती होवो आणि कित्येकांना मोक्ष मिळो. हे माझे प्रोडक्शन आणि त्याचे बायप्रोडक्शन मला मिळतच राहते! आम्हाला चहा-नाश्ता तुमच्यापेक्षा काही वेगळ्या प्रकारचा मिळतो, त्याचे काय कारण? तर माझे प्रोडक्शन तुमच्यापेक्षा उच्च कोटीचे आहे. तसे तुमचे प्रोडक्शनही जर उच्च कोटीचे झाले तर त्याचे बायप्रोडक्शनही उच्च कोटीचे होईल.

आपल्याला फक्त आपला हेतूच बदलायचा आहे. दुसरे काही करायचे नाही. पंपाच्या इंजिनाचा एक पट्टा या बाजूला लावला की पाणी शेतात येते आणि त्या बाजूला लावला की साळीमधून तांदूळ निघतात. म्हणजे नुसता पट्टा बदलण्यानेच एवढा फरक पडतो. आधी हेतू निश्चित करायचा आहे आणि नंतर तो हेतू पूर्णपणे आपल्या लक्षात ठेवावा. बस, दुसरे काहीच नाही. लक्ष्मीत लक्ष गुंतलेले नसावे.

प्रश्नकर्ता : लक्ष्मीचा सदुपयोग केला असे केव्हा म्हणता येईल?

दादाश्री : लोकांच्या उपयोगासाठी (जनहितार्थ) किंवा देवासाठी वापरली तर तो लक्ष्मीचा सदुपयोग केला म्हणता येईल.

प्रश्नकर्ता : लक्ष्मी टिकत नाही, तर काय करावे?

दादाश्री : लक्ष्मी तर टिकेल अशी नसतेच, पण तिचा मार्ग बदलून टाकला पाहिजे. ती ज्या मार्गाने जात असेल त्याचा प्रवाह बदलून टाकावा आणि धर्माच्या मार्गावर वळवावी. ती जेवढी सुमार्गावर जाईल तेवढी खरी. भगवंत येतील तेव्हाच लक्ष्मी टिकेल, त्याशिवाय लक्ष्मी टिकणारच कशी?

पैसा चुकीच्या मार्गाने जाऊ लागला तर कंट्रोल करावा आणि जर सन्मार्गाने खर्च झाला तर डीकंट्रोल करावा.

हा भाऊ कोणाला दान देत असेल, तेव्हा जर कोणी बुद्धिवान म्हणेल की, 'अरे, याला का देत आहेस?' त्यावर तो भाऊ म्हणेल, 'अरे, देऊ दे ना, गरीब आहे.' असे म्हणून तो दान देतो आणि तो गरीब घेतो. पण तो बुद्धिवान जो बोलला त्यामुळे त्याने अंतराय टाकला. म्हणून मग त्याला त्याच्या दुःखातही कोणी दाता भेटणार नाही.

[7]

दानाचा प्रवाह

आता तर आपण पश्चात्ताप करून सगळे मिटवू शकतो आणि मग मनात निश्चय करावा की असे बोलता कामा नये. आणि जे बोलले गेले त्याबद्दल मी क्षमा मागत आहे, असे केले तर सर्व मिटून जाईल. कारण हे पत्र अजून पोस्टात गेलेले नाही. त्या अगोदरच आपण फेरबदल केला की पूर्वी आम्ही जो विचार केला होता की 'दान देऊ नये', तो विचार चुकीचा आहे, पण आता आम्ही विचार करतो की 'दान देणे चांगले आहे.' त्यामुळे पूर्वीचे सर्व मिटून जाईल.

संकटाच्या वेळी फक्त धर्मच मदतीसाठी तुमच्या पाठीशी उभा राहतो. म्हणून लक्ष्मीजींना धर्माच्या प्रवाहात जाऊ द्या.

पैशांचा स्वभाव कसा आहे? चंचल आहे. म्हणजे येतात व एक दिवस परत निघून जातात. म्हणून पैसे लोकांच्या हितासाठी वापरावेत.

जेव्हा तुमचा वाईट कर्माचा उदय आला असेल, तेव्हा लोकांना जे दिले असेल तेच तुम्हाला मदत करील. म्हणून आधीच समजून घ्यावे. पैशांचा सदुपयोग तर केलाच पाहिजे ना?

दानाचे चार प्रकार आहेत,

एक आहार दान, दुसरे औषधदान, तिसरे ज्ञानदान आणि चौथे अभयदान.

ज्ञानदानात पुस्तके छापून घ्यावीत. लोकांना सन्मार्गी वळवतील आणि लोकांचे कल्याण करतील अशी पुस्तके छापून घ्यावीत, ते झाले ज्ञानदान. ज्ञानदान करणारा चांगल्या गतीत, वरच्या गतीत जातो किंवा मोक्षसुद्धा मिळवतो.

म्हणून ज्ञानदान ही मुख्य गोष्ट आहे, असे भगवंतांनी सांगितले. आणि जिथे पैशांची आवश्यकता नाही तिथे अभयदान सांगितले आहे. जिथे पैशांची देवाण-घेवाण असते तिथे ज्ञानदान सांगितले आहे आणि साधारण स्थिती, नरम स्थितीच्या माणसांसाठी औषधदान आणि आहारदान, हे दोन प्रकार सांगितले आहेत.

आणि चौथे अभयदान. अभयदान म्हणजे काय? तर कोणत्याही जीवाला त्रास होणार नाही असे वर्तन ठेवावे, ते अभयदान.

प्रश्नकर्ता : हल्लीच्या काळात दोन नंबरचा पैसा आहे, तो धर्मात खर्च होतो, तर त्याने पुण्य प्राप्त होते का?

दादाश्री : नक्कीच होते! त्याने तेवढा त्याग केला ना! स्वत: जवळ आलेल्या पैशांचा त्याग केला ना! पण त्यात मग हेतूनुसार पुण्य बांधले जाते. हेतू असेल त्यानुसार. पैसे दिले, ही एकच गोष्ट बघितली जात नाही. पैशांचा त्याग केला हे निर्विवाद आहे. बाकी, पैसा कुठून आला? हेतू काय आहे? हे सर्व वजा-बेरीज होत-होत जे बाकी राहते ते त्याचे. त्याचा हेतू काय, तर सरकार घेऊन जाईल त्यापेक्षा येथेच देऊन टाकावे ना!

प्रश्नकर्ता : लोक लक्ष्मी जमा करून ठेवतात, ती हिंसा म्हटली जाईल की नाही?

दादाश्री : हिंसाच झाली ती. जमा करून ठेवणे ती हिंसा आहे. कारण ते दुसऱ्यांच्या उपयोगात येत नाहीत ना!

प्रश्नकर्ता : काही तरी प्राप्त करण्याच्या अपेक्षेने जे दान करतात, त्याला पण शास्त्रात मनाई नाही. त्याची निंदा केलेली नाही.

दादाश्री : अशी अपेक्षा ठेवली नाही तर उत्तमच आहे, अपेक्षा ठेवली की ते दान निर्मूल झाले, सत्वहीन झाले, असे म्हटले जाते. पाचच रुपये द्या पण अपेक्षेरहित द्या.

कोणी धर्मासाठी लाख रुपये देतो आणि स्वतःच्या नावाची पाटी लावायला सांगतो आणि कोणी एकच रुपया धर्मासाठी देतो, पण गुप्तपणे देतो, तर हे गुप्तपणे दिले त्याची फार किंमत आहे, मग जरी त्याने एकच रुपया दिलेला असो. आणि जर नावाची पाटी लावून घेतली तर ती 'बेलेन्स शीट', हिशोब पूर्ण झाला. तुम्ही मला शंभराची नोट दिली आणि मी तुम्हाला त्याचे सुटे दिले. त्यात मग मला काही घेणे राहिले नाही आणि तुम्हाला काही देणे राहिले नाही! तुम्ही धर्मासाठी दान देऊन स्वतःच्या नावाची पाटी लावून घेतली म्हणून नंतर काही देणघेणे राहिले नाही ना! कारण धर्मासाठी जे दान दिले त्याचा मोबदला त्याने पाटी लावून मिळवला. आणि ज्याने एकच रुपया प्राइवेटमध्ये - गुप्तपणे दिला असेल, त्याचे काही देणे-घेणे झाले नाही, म्हणून त्याचे बॅलेन्स बाकी राहिले.

प्रश्नकर्ता : पुण्याच्या उदयामुळे जर आवश्यकतेपेक्षा जास्त लक्ष्मी प्राप्ती झाली तर?

दादाश्री : तर खर्च करून टाकावी. मुलांसाठी जास्त ठेवू नये. त्यांना शिकवावे, सवरावे. सगळे कम्प्लीट करून, त्यांना नोकरीला लावले की मग ते कमवायला लागतील. म्हणून जास्त ठेवू नये. थोडेसे

बँकेत, किंवा कुठे तरी ठेवावे दहा-वीस हजार, मग कधीतरी तो अडचणीत असला तर त्याला द्यावे, पण त्याला सांगू नये, की बाबा मी ठेवले आहे. हो, नाही तर अडचण नसली तरी उभी करेल.

एका व्यक्तीने मला प्रश्न केला की, 'मुलांना काही देऊ नये का?' मी म्हणालो, 'मुलांना द्यावे, आपल्या बापाने आपल्याला जे दिले ते सर्व द्यावे आणि मधला जो माल आहे, तो आपला. तो मग आपण आपल्या मर्जीनुसार धर्मासाठी वापरावा.'

प्रश्नकर्ता : आम्हा वकिलांच्या कायद्यात सुद्धा असेच आहे की जी वडिलोपार्जित संपत्ति आहे ती मुलांना दिली पाहिजे. आणि जी स्वउपार्जित संपत्ति आहे, त्याचे बापाला जे करायचे असेल ते त्याने करावे.

दादाश्री : हो, जे करायचे असेल ते करावे. आपल्या हातूनच झाले पाहिजे! आपला मार्ग काय म्हणतो की जो तुझा स्वत:चा माल आहे, त्याला तू वेगळा करून (धर्मासाठी) खर्च कर, तर तो तुझ्यासोबत येईल. कारण बाहेरगावी जातो तेव्हा थोडी शिदोरी सोबत घेऊन जातो, मग हे सगळे नको का?

प्रश्नकर्ता : पुढच्या जन्माचे पुण्य प्राप्त करण्यासाठी या जन्मात काय करावे?

दादाश्री : या जन्मात जो पैसा येईल त्याचा पाचवा हिस्सा देवळात देवाजवळ ठेवावा किंवा लोकांच्या सुखासाठी खर्च करावा. त्यामुळे तेवढा तरी ओव्हरड्राफ्ट तिथे पोहोचला! सध्या मागच्या जन्माचे ओवरड्राफ्टच तर तुम्ही उपभोगत आहात. या जन्माचे जे पुण्य आहे, ते नंतर पुढे येईल. आताची कमाई पुढे चालेल.

[8]

लक्ष्मी आणि धर्म

मोक्षमार्गात दोन वस्तू नसाव्यात. ते म्हणजे स्त्रीसंबंधी विचार

आणि लक्ष्मीसंबंधी विचार. जिथे स्त्रीचा विचारसुद्धा आहे, तिथे धर्म तर नाहीच आणि लक्ष्मीचा विचारसुद्धा आहे, तिथेही धर्म नाही. या दोन मायांच्या आधारावर तर हे जग टिकून आहे. हो, म्हणून तिथे धर्म शोधणे हे चुकीचे आहे. तर सध्या लक्ष्मीशिवाय किती केंद्रे चालत आहेत?

आणि तिसरे काय? तर सम्यक् दृष्टी असली पाहिजे.

तात्पर्य, लक्ष्मी आणि स्त्रीसंबंध असेल, तिथे थांबू नये. गुरू करायचे असतील तर नीट तपासून करा. लीकेज असेल अशा व्यक्तीला गुरूपद देऊ नये.

ज्याची भीक सर्व प्रकारे नष्ट झाली असेल, त्याला ज्ञानीचे पद मिळते. ज्ञानीपद केव्हा मिळते? तर सर्व प्रकारची भीक संपते तेव्हाच! किती प्रकारची भीक, लक्ष्मीची भीक, कीर्तीची भीक, विषयभोगाची भीक, शिष्यांची भीक, मंदीर बांधण्याची भीक, सर्व भीक, भीक आणि भीकच आहे तिथे आपले दारिद्रय काय भागणार?

एक माणूस मला विचारतो, 'यात दुकानदाराचा दोष की ग्राहकाचा दोष?' मी म्हटले, 'ग्राहकांचा दोष!' दुकानदार तर कोणतेही दुकान उघडून बसेल, पण आपण समजायला नको का?

संत पुरुष, तर कधी पैसे घेतच नाहीत. समोरचा दुःखी आहे म्हणून तर तो तुमच्याजवळ आला, आणि उलट तुम्ही त्याच्याकडून शंभर रुपये हिसकावून घेतले. या हिंदुस्तानला जर खलास केले असेल तर या अशा संतांनी! संत तर कुणाला म्हणावे की जे आपले सुख दुसऱ्यांना देतात. सुख घेण्यासाठी आलेले नसतात.

आपला हा संघ इतका चोख आहे की मी (दादाजी) स्वतः तर माझ्या घरचे धोतर आणि कपडे वापरतो. माझ्या स्वतःच्या कमाईचे, स्वतःच्या कमाईच्या पैशांनीच. म्हणून मी असे साध्या कपड्यात फिरतो. संघाचे वापरले असते तर चारशे-चारशेचेही धोतर मिळतात ना? अरे,

मी घेत नाही इतकेच नव्हे, तर या (नीरू) ताईसुद्धा घेत नाहीत! ह्या ताई पण माझ्याबरोबर राहतात आणि कपडेही स्वत:च्या घरचेच वापरतात.

या जगात जितके तुम्ही स्वच्छ असाल तितकी दुनिया तुमची! तुम्ही मालक आहात या जगाचे! सव्वीस वर्षांपासून मी या देहाचा मालक झालो नाही. त्यामुळे आमची संपूर्ण स्वच्छता असते! म्हणून पूर्णपणे स्वच्छ व्हा, स्वच्छ!

स्वच्छता म्हणजे या जगातल्या कोणत्याही वस्तूची ज्याला गरजच नसते, भिकारीपणाच नसतो!!

अजूनही पश्चात्ताप कराल, तर याच देहात राहून पापे भस्मीभूत करू शकाल. पश्चात्तापाचेच सामायिक करा. कसले सामायिक? पश्चात्तापाचे सामायिक. कशाचा पश्चात्ताप? तर मी लोकांकडून चुकीचे पैसे घेतले, तर ज्यांचे ज्यांचे पैसे घेतले त्यांचे नाव घेऊन, त्यांचा चेहरा स्मरून (सामायिक करा), व्यभिचार इत्यादी केला असेल, नजर बिघडवली असेल, अशी सर्व पापे धुवायची असतील तर अजूनसुद्धा तुम्ही धुवू शकता.

लोकांचे कल्याण तर केव्हा होईल? आपण अगदी शुद्ध - चोख झालो तर! प्युरिटीच सर्वांना, सर्व जगाला आकर्षित करील! प्युरिटी! प्युअर वस्तू जगाला आकर्षित करते. इम्प्युरिटी जगाला फ्रॅक्चर करते. म्हणून प्युरिटी आणा!

जय सच्चिदानंद

नऊ कलमे

(दररोज तीन वेळा बोलावी)

1. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याचा किंचितमात्रही अहम् दुभावणार (दुखावणार) नाही, दुभवविला जाणार नाही किंवा दुभविण्याप्रती अनुमोदन दिले जाणार नाही, अशी परम शक्ती द्या.

मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याचा किंचितमात्रही अहम् दुभावणार नाही अशी स्याद्वाद वाणी, स्याद्वाद वर्तन आणि स्याद्वाद मनन करण्याची परम शक्ती द्या.

2. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही धर्माचे किंचितमात्रही प्रमाण दुभावणार नाही, दुभवविले जाणार नाही किंवा दुभविण्याप्रती अनुमोदन दिले जाणार नाही, अशी परम शक्ती द्या.

मला, कोणत्याही धर्माचे किंचितमात्रही प्रमाण दुभावले जाणार नाही, अशी स्याद्वाद वाणी, स्याद्वाद वर्तन आणि स्याद्वाद मनन करण्याची परम शक्ती द्या.

3. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी उपदेशक, साधू, साध्वी किंवा आचार्य, यांचा अवर्णवाद, अपराध, अविनय न करण्याची परम शक्ती द्या.

4. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याप्रती किंचितमात्रही अभाव, तिरस्कार कधीही केला जाणार नाही, करविला जाणार नाही किंवा कर्त्याप्रती अनुमोदन दिले जाणार नाही, अशी परम शक्ती द्या.

5. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याशी कधीही कठोर भाषा, तंतीली (टोचणारी) भाषा न बोलण्याची,

न बोलवविण्याची किंवा बोलण्याप्रती अनुमोदन न देण्याची परम शक्ती द्या.

कोणी कठोर भाषा, तंतीली भाषा बोलले तरी मला मृदु-ऋजु भाषा बोलण्याची परम शक्ती द्या.

6. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याप्रती, स्त्री-पुरुष किंवा नपुंसक, कोणताही लिंगधारी असो, तर त्यांच्या संबंधी किंचितमात्र पण विषयविकार संबंधी दोष, इच्छा, चेष्टा-चाळे किंवा विचार संबंधी दोष न करण्याची, न करविण्याची किंवा कर्त्याप्रती अनुमोदन न देण्याची परम शक्ती द्या.

मला निरंतर निर्विकार राहण्याची परम शक्ती द्या.

7. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही रसात लुब्ध न होण्याची शक्ती द्या. समरसी आहार घेण्याची परम शक्ती द्या.

8. हे दादा भगवान! मला, कोणत्याही देहधारी जीवात्म्याचा प्रत्यक्ष किंवा परोक्ष, जिवंत किंवा मृत्यू पावलेल्या, कोणाचाही किंचितमात्रही अवर्णवाद, अपराध, अविनय केला जाणार नाही, करविला जाणार नाही किंवा कर्त्याप्रती अनुमोदन दिले जाणार नाही, अशी परम शक्ती द्या.

9. हे दादा भगवान! मला जगत् कल्याण करण्याचे निमित्त बनण्याची परम शक्ती द्या, शक्ती द्या, शक्ती द्या.

(एवढेच तुम्ही 'दादा भगवान' यांच्याजवळ मागायचे. ही दररोज यंत्रवत् वाचण्याची वस्तू नाही, हृदयात ठेवण्याची वस्तू आहे. ही दररोज उपयोगपूर्वक भावना करण्याची वस्तू आहे. एवढ्या पाठात सर्व शास्त्रांचे सार येऊन जाते.)

दादा भगवान फाउन्डेशनची प्रकाशित मराठी पुस्तकें

1. भोगतो त्याची चूक
2. एडजस्ट एवरीव्हेर
3. जे घडले तोच न्याय
4. संघर्ष टाळा
5. मी कोण आहे ?
6. क्रोध
7. चिंता
8. प्रतिक्रमण (सं, ग्रंथ)
10. भावना सुधारे जन्मोजन्म
11. कर्माचे विज्ञान
12. पाप-पुण्य
13. आई-वडील आणि मुलांचा व्यवहार (सं)
14. पति-पत्नीचा दिव्य व्यवहार (सं)
15. समजपूर्वक प्राप्त ब्रह्मचर्य (सं)
16. मानव धर्म
17. मृत्युवेळी, आधी आणि नंतर
18. सेवा-परोपकार
19. दान
20. त्रिमंत्र
21. वर्तमान तीर्थंकर श्री सीमंधर स्वामी
22. चमत्कार
23. सत्य-असत्याचे रहस्य
24. वाणी, व्यवहारात (सं)
25. पैशांचा व्यवहार (सं)
26. क्लेश रहित जीवन
27. निजदोष दर्शनाने... निर्दोष!
28. प्रेम
29. गुरू-शिष्य
30. अहिंसा
31. आप्तवाणी - 1 ते 8
39. आत्मसाक्षात्कार
40. जगत् कर्ता कोण ?
41. कर्माचा सिद्धांत
42. व्यसन मुक्तीचा मार्ग

हिन्दी

1. आत्मसाक्षात्कार
2. ज्ञानी पुरुष की पहचान
3. सर्व दु:खों से मुक्ति
4. कर्म का सिद्धांत
5. आत्मबोध
6. मैं कौन हूँ ?
7. पाप-पुण्य
8. भुगते उसी की भूल
9. एडजस्ट एवरीव्हेयर
10. टकराव टालिए
11. हुआ सो न्याय
12. चिंता
13. क्रोध
14. प्रतिक्रमण (सं, ग्रं)
16. दादा भगवान कौन ?
17. पैसों का व्यवहार (सं, ग्रं)
19. अंत:करण का स्वरूप
20. जगत कर्ता कौन ?
21. त्रिमंत्र
22. भावना से सुधरे जन्मोंजन्म
23. चमत्कार
24. प्रेम
25. समझ से प्राप्त ब्रह्मचर्य (सं, पू, उ)
28. दान
29. मानव धर्म
30. सेवा-परोपकार
31. मृत्यु समय, पहले और पश्चात्
32. निजदोष दर्शन से... निर्दोष
33. पति-पत्नी का दिव्य व्यवहार (सं)
34. क्लेश रहित जीवन
35. गुरु-शिष्य
36. अहिंसा
37. सत्य-असत्य के रहस्य
38. वर्तमान तीर्थंकर श्री सीमंधर स्वामी
39. माता-पिता और बच्चों का व्यवहार (सं)
40. वाणी, व्यवहार में... (सं)
41. कर्म का विज्ञान
42. सहजता
43. आप्तवाणी - 1 से 9
52. आप्तवाणी - 12 (पू, उ)
54. आप्तवाणी - 13 (पू, उ)
56. आप्तवाणी - 14 (भाग-1 से 4)
60. ज्ञानी पुरुष (भाग-1)
61. व्यसन मुक्ति का मार्ग
62. पहचानें अंत:करण को

(सं - संक्षिप्त, ग्रं - ग्रंथ, पू - पूर्वार्ध, उ - उत्तरार्ध)

★ **दादा भगवान फाउन्डेशन द्वारे गुजराती आणि इंग्रजी भाषेत सुद्धा बरीच पुस्तके प्रकाशित झाली आहे. वेबसाइट www.dadabhagwan.org वर सुद्धा आपण ही सगळी पुस्तके प्राप्त करू शकता.**

★ **प्रत्येक महिन्यात हिन्दी, गुजराती आणि अंग्रेजी भाषेत दादावाणी मेगेझीन प्रकाशित करीत आहे.**

संपर्क सूत्र

दादा भगवान परिवार

अडालज (मुख्य केन्द्र) : **त्रिमंदिर**, सीमंधर सिटी, अहमदाबाद-कलोल हाईवे, पोस्ट : अडालज, जि.-गांधीनगर, गुजरात - 382421
फोन : +91 79 3500 2100, +91 9328661166/77
E-mail : info@dadabhagwan.org

मुंबई : **त्रिमंदिर,** ऋषिवन, काजुपाडा, बोरिवली (E)
फोन : 9323528901

पुणे : **त्रिमंदिर,** पुणे-बेंगलुरू हाईवे, खेड शिवापुरच्या जवळ, वर्वे बुद्रूक, जिला-पुणे, महाराष्ट्र **फोन** : 7203098409

थाणे : **त्रिमंदिर**, ग्लोबल हॉस्पिटलच्या बाजूला, साकेत-बालकुम रोड, माजीवाडा, **फोन** : 9213020500

दिल्ली	9810098564	**पुणे**	7218473468
चंडीगढ़	9780732237	**नागपुर**	9403399377
जालंधर	9814063043	**अमरावती**	9422915064
हिसार	9255411280	**जलगाँव**	9420942944
जयपुर	9928650014	**बेंगलुरु**	9590979099
लखनऊ	9118735529	**हैदराबाद**	9885058771
वाराणसी	9795228541	**चेन्नई**	9441770916
पटना	7352723132	**रायपुर**	9179025061
भोपाल	9826926444	**भुवनेश्वर**	7077902158
इन्दौर	9229500845	**कोलकाता**	9830080820

U.S.A. : **DBVI Tel. :** +1 877-505-DADA (3232),
Email : info@us.dadabhagwan.org
U.K. : +44 330-111-DADA (3232)
Kenya : +254 795-92-DADA (3232)
UAE : +971 557316937
Dubai : +971 501364530
Australia : +61 402179706
New Zealand : +64 21 0376434
Singapore : +65 91457800

www.dadabhagwan.org

दादांचे गणित

हे पैसे आपण वाढवत वाढवत गेलो तर कुठपर्यंत पोहोचतील ? नंतर पैशांचा मी हिशोब काढला, की या जगात कुणाचाही पहिला नंबर लागलेला नाही. लोक म्हणतात की 'फोर्डचा पहिला नंबर आहे.' पण चार वर्षांनंतर कोणी दुसऱ्याचेच नाव ऐकायला मिळते. अर्थात कुणाचाच नंबर टिकत नाही. मग विनाकारण इथे धावपळ करण्यात काय अर्थ आहे ? रेसमध्ये पहिल्या नंबरच्या घोड्याला बक्षिस मिळते. दुसऱ्या-तिसऱ्याला थोडे कमी देतात. आणि मग चौथ्याने तर धाव धाव धावून, तोंडातून फेस काढत मरायचे ? मी म्हटले, 'असल्या रेसकोर्समध्ये मी कशासाठी उतरू ? ही माणसे तर मला चौथा, पाचवा, बारावा किंवा शंभरावा नंबर देतील! अरे, पण मग आपण कशाला धावून फेस काढायचा ? फेसच काढायचा ना शेवटी ? पहिला नंबर मिळवण्यासाठी धावलो आणि नंबर मिळाला बारावा, मग तर कोणी आपली दखल सुद्धा घेणार नाही.

- दादाश्री

DBF • Adalaj

ISBN 978-93-86321-76-3

9 789386 321763

Printed in India

Price ₹ 40